

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

EĞİTİM GÖSTERGELERİNİN KİŞİSEL EKONOMİK GETİRİ
DÜZEYİ İLE İLİŞKİSİ: TÜRKİYE, NİJER VE FRANSA ÖRNEĞİ
THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONAL LEVELS OF
ECONOMIC RETURNS AND EDUCATION INDICATORS: THE CASE
OF NIGER, TURKEY AND FRANCE.

M. Bachirou DJIBRIL ISSOUFOU
(92140000016)

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Esen ALTUNAY

İZMİR – 2017

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EĞİTİM GÖSTERGELERİNİN KİŞİSEL EKONOMİK GETİRİ DÜZEYİ İLE
İLİŞKİSİ: TÜRKİYE, NİJER VE FRANSA ÖRNEĞİ**
**THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONAL LEVELS OF ECONOMIC
RETURNS AND EDUCATION INDICATORS: THE CASE OF NIGER, TURKEY
AND FRANCE.**

M. Bachirou DJIBRIL ISSOUFOU
(92140000016)

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Esen ALTUNAY

Diğer Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. İdris ŞAHİN

Doç. Dr. Tahsin Oğuz BAŞOKÇU

İZMİR – 2017

YEMİN METNİ (STATEMENT)

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Eğitim Göstergelerinin Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyi İle İlişkisi: Türkiye, Nijer ve Fransa Örneği” adlı Yüksek Lisans tezinin tarafımdan bilimsel ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırladığımı, yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..... /...../2017

M. Bachirou DJIBRIL ISSOUFOU

**T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Mamane Bachirou DJIBRIL ISSOUFOU

Numarası : 92140000016

Anabilim Dalı : Eğitim Bilimler Anabilim Dalı

Tez Başlığı (Türkçe) : Eğitim Göstergelerinin Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyi İle İlişkisi:
Türkiye, Nijer ve Fransa Örneği

Tez Başlığı (İngilizce) : The Relationship Between Personal Levels of Economic Returns and
Education Indicators: The Case of Niger, Turkey and France

Tez Savunma Tarihi : 08/09/2017

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. İdris ŞAHİN

Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd. Doç. Dr. Esen ALTUNAY

Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Tahsin Oğuz BAŞOKÇU

Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme

İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle ☒

Oy çokluğuyla ☐

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

☒
☐
☐

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

ÖNSÖZ

Birey gereksinimleri ile eğitim ekonomisi arasında doğrudan veya dolaylı olarak önemli bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle kalkınmış ülkelerin bilime genel olarak ve özellikle eğitime büyük bir önem verdikleri görülmektedir. Toplumların eğitim seviyelerinin yükselmesiyle, eğitimin getirisi arasında bir bağ kurulmakta, yüksek eğitim düzeyi olan toplumlar, ülkelerinin kalkınmasına ve ekonomik büyümesine katkı da bulunmaktadır.

Eğitim özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve teknolojik gelişmenin anahtarı olarak kabul edilmektedir. Eğitim ile getiri arasındaki ilişki, yapılan araştırmalara göre, hem bireysel hem de milli gelire, olumlu katkı sağlanmaktadır. Buna bağlı olarak eğitimden bireylerin ve toplumun eğitim düzeylerine göre, ne kadar fayda elde ettiklerini tespit etmek için de, kişisel ve toplumsal getiri üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri ve kişisel kazancının karşılaştırılması ve analiz edilmesinin alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın farklı aşamalarında, her türlü soruma karşılık, değerli bilgi ve deneyimleriyle cevap veren, bilimsel katkıları bulunan ve rehberliğini esirgemeyen tez danışmanım çok değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Esen ALTUNAY' a sonsuz şükran duygularımı ifade etmek istiyorum.

Araştırma sürecinde, istatistiksel analizler aşamasında, beni destekleyen ve değerli fikirleri ile araştırmama katkıda bulunan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Tahsin Oğuz BAŞOKÇU' ya verdikleri destek için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca, önerilerini, katkılarını ve sürekli moral veren tutumu ile bilimsel yardımlarını esirgemeyen başta Prof. Dr. Erdal Toprakçı olmak üzere tüm değerli hocalarıma, sonsuz teşekkürlerimi, en içten sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

M. Bachirou DJIBRIL ISSOUFOU

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
TUTANAK	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vii
TABLO LİSTESİ (LIST OF TABLES)	viii
ŞEKİL LİSTESİ (LIST OF FIGURES).....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Araştırmanın Amacı	4
1.5. Araştırmanın Önemi	4
1.6. Araştırmanın Sayıtlar	5
1.7. Araştırmanın Sınırlılıklar	5
1.8. Tanımlar	5

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYINLAR VE ARAŞTIRMALAR

2.1. İlgili Yayınlar	7
2.1. 1. Eğitim ve Ekonomi	7
2.1.1. 1. Eğitim	7

2.1.2. Eğitim ve Ekonomi İlişkisi.....	8
2.1.3. Eğitim Ekonomisi.....	11
2.1.4. Eğitim Ekonomisi Kuramları	12
2.1.5. Eğitimin Ekonomik Getirisi	17
2. 1.5. 1.Ülkelerin Ekonomik Büyümesine Göre Eğitim Getirisi.....	18
2.1.5.2. Eğitimin Ekonomik Getirileri ve Toplumsal Sorunları	24
2.1.6. Eğitim Göstergeleri	26
2.1.6.1. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH).....	26
2. 1.6.2. Nüfus Artış Hızı Oranı	28
2.1.6.3. Okuryazarlık Oranı.....	29
2.1.6.4. Bitirilen Eğitim Süresi.....	31
2.1.6.5. Eğitim Harcamaları	32
2.1.7. Eğitim Yönetimi ve Eğitim Getirisi	34
2.1.8. Ulusal Eğitim Bakanlıklarının Yönetimi ve Eğitim Getirisi.....	36
2.2. İlgili Araştırmalar	38
2.2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	38
2.2.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	43

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	49
3.2. Evren ve Örneklem.....	49
3.3. Veri Toplama Araçları	51

3.4. Verilerin Elde Edilmesi ve Düzenlenmesi	52
3.5. Verilerin Analizi	53
BÖLÜM IV	54
BULGULAR	54
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	54
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	55
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	57
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	59
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	62
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	63
BÖLÜM V	68
TARTIŞMA	68
BÖLÜM VI	74
SONUÇ VE ÖNERİLER	74
6.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler	74
6.2. Araştırmacılar İçin Öneriler	75
KAYNAKÇA	77
EKLER	89
EK 1	89
ÖZGEÇMİŞ	92
ÖZET	93
ABSTRACT	94

KISALTMALAR

BCEAO: Banque Centrale des États de l'Afrique de l'Ouest (Central Bank of West African States)

EUROSAT: European Statistics

FCFA: Financial Community of Africa

GDP: Gross Domestic Product

GSMH: Gayrı Safı Milli Hasıla

GSYH: Gayrı Safı Yurt İçi Hasıla

HDI: Human Development Index

İNS: Institut National de la Statistique

İNSEE: Institut National de Statistique et Etudes Economiques

OECD: Organization for Economic Co-operation and Development

TL: Türk Lira

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNDP: United Nations Development Programme

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

TABLO LİSTESİ (LIST OF TABLES)

Tablo 1. Eğitimin Kişisel Ekonomik Getirisi (Eğitim Düzeylerine Göre %)	22
Tablo 2. Eğitimin Sosyal Getirisi (Eğitim Düzeylerine Göre %)	23
Tablo 3. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın 1996-2015 Yıllar Arası, Genel Nüfus ve 15-64 Nüfusu Sayımı	50
Tablo 4. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Nüfus Artış Hızının Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı	54
Tablo 5. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Okuryazarlık Düzeyi, Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı	55
Tablo 6. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Bitirilen Eğitim Süresinin Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı	56
Tablo 7. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Eğitim Göstergelerinden Eğitim Harcamalarının Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı	57
Tablo 8. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Eğitim Göstergeleri ile Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları	59
Tablo 9. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Eğitim Göstergeleri ile Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyi Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları	60
Tablo 10. Kişi Başına Düşen GSMH'nin Yordanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Sonuçları	62

ŞEKİL LİSTESİ (LIST OF FIGURES)

Şekil 1. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Nüfus Artış Hızının Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı.....	64
Şekil 2. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Okuryazarlık Düzeyi, Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı.....	65
Şekil 3. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Bitirilen Eğitim Süresinin Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı.....	66
Şekil 4. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Eğitim Göstergelerinden Eğitim Harcamalarının Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı	67

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar ve tanımlar üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Bireyin gereksinimleri ile eğitimin ekonomik temelleri arasında doğrudan veya dolaylı olarak önemli bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle kalkınmış ülkelerin genel olarak bilime ve özellikle eğitime büyük önem verdikleri görülmektedir. Toplumların eğitim seviyelerinin yükselmesiyle, eğitimin getirisi arasında bir bağ kurulmakta ve yüksek eğitim düzeyi olan bir toplum, ülkenin kalkınmasına ve ekonomik büyümesine katkıda bulunmaktadır (Çakmak, 2008). Aynı zamanda ekonominin güçlü olması eğitimin geliştirilebilmesi için olanakları artırmaktadır. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin eğitim durumlarına bakıldığında ekonomik kalkınma ile eğitim arasındaki ilişki açık bir şekilde görülmektedir. Ekonomik büyüme veya kalkınma konusunda, ülkelerin kalkınma düzeylerini etkileyen çeşitli etmenlerden en önemlisinin eğitim etmeni olduğu söylenebilir. Bu nedenle eğitim ister gelişmiş ister gelişmekte olan isterse az gelişmiş olsun tüm ülkeler için büyük önem taşımaktadır (Çetin, 2014).

Emek verimliliği, teknolojik gelişme, sosyal yenilikler açısından eğitim çok önemli bir yerdedir. Gelişmiş ülkelerde, bu gelişmişliğin sürebilmesi için, daha fazla eğitilmiş bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Gelişmekte olan ve geri kalmış ülkeler için verimli insan sermayesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, eğitilmiş insan gücü herhangi bir ülke ekonomisinin en can alıcı girdisidir (Büyükarşan, 1995). Eğitim düzeyi özellikle gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye açısından değerlendirildiğinde bireyin refahına yetecek düzeye ulaşmadığı söylenebilir. Ayrıca eğitim düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde iş gücü verimliliğinin artış eğiliminde olduğu, gelir adaletinin istenilen düzeye ulaştığı göstermektedir. Bu unsurlardan da anlaşıldığı gibi eğitime yapılan yatırımlar uzun vadede artan getiri sağladığı ve ülkelerin gelişmişlik seviyesini ileri boyutlara ulaştırdığı görülmektedir (Taş, 2007). Az gelişmiş ülkelerin çoğunun temel problemleri doğal kaynaklar değil, kendi insan gücü kaynaklarının az gelişmiş olmasıdır (Büyükarşan, 1995).

Schultz' a göre kişisel getiri düzeyi ile eğitim arasında bir ilişki bulunmaktadır. Beşeri sermaye kuramına göre, insana yapılan yatırım düzeyi yükseldikçe ulusal gelir ve bireysel

geliri de artmaktadır (Öztürk, 2005). Beşeri Sermaye kuramı özellikle kişisel kazançlar ve ulusal gelirdeki artışlar üzerinde durmaktadır. Kişisel kazançların artışı ile ilgili çalışmalar “eğitimin getiri oranı” kavramı adı altında incelenmektedir. Buna göre bireyin nitelikleri birbirinden farklıdır. Bireyin tüm özelliklerine yatırım yapılırsa birey sosyal açıdan tam gelişir. Dolayısıyla tam gelişmiş bireyin üretimi ve kazancı yüksek olur. Bireyin tam gelişimi için sosyal yatırım gerekmektedir (Kurul, 2012). Bu bağlamda ülkelerin gelişim seviyeleri dikkate alındığında özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olanların beşeri sermaye kuramına ilişkin açıklamaları dikkate alması yararlı görülebilir.

Eğitim getirisi ile ilgili, 2004 yılında, Psacharopoulos ve Patrinos, tarafından birkaç ülke üzerinde yapmış oldukları araştırmalarında, ekonomik gelişmişlik ve eğitim düzeyi yükseldikçe, eğitim getirisinin düştüğü sonucuna varmışlardır. Bu çalışmanın, diğer bulgularına göre, gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki, veriler incelenerek, bir yılın ortalama eğitim getirisini %10 olarak tahmin etmişlerdir. Bu değer içinde, erkekler %8,7 iken kadınlar ise %9,8 olarak belirtmişlerdir. Ayrıca, Mincer denklemi kullanılarak, dünyanın farklı bölgelere göre eğitim getirisi tahmin edilmesi konusunda Asya ülkeleri için % 10, Avrupa/Orta Doğu/Kuzey Afrika için % 7, Latin Amerika ve Karayipler için % 12, OECD ülkeleri için % 11; Sahraaltı Afrika için % 11,5 dolayında bulunmuştur (Psacharopoulos ve Patrinos, 2004). Bu bağlamda eğitim, ekonomik getiri açısından mikro ve makro olarak sınıflandırılmaktadır. Eğitimin doğrudan bir kişinin kazancına düşen maliyetler ve faydaların göz önüne alınmasına kişisel getiri (personel rate of return) olarak tanımlanmaktadır. Ancak, topluma düşen tüm doğrudan kişisel ve kamusal maliyetler ve faydaların göz önüne alınmasına da sosyal getiri (public rate of return) denir (Gölpek, 2012). Eğitim ile kişisel getiri ilişkisi uzun zamandır araştırılmaktadır. Eğitim düzeyi ve ekonomik getiri arasındaki nedensel ilişkiyi inceleyen araştırmaların önünü açan çalışma, Mincer tarafında 1970 ve 1974 yılında yapılan çalışmadır. Bu araştırma, bireylerin eğitim düzeyi, tecrübeleri ve kazançları arasındaki bir ilişki kurmaktadır. Mincer, ekonometrik hesaplama yöntemi aracılığıyla, cinsiyet, bazı kişisel özellikleri ve sektörü göz önüne alınarak bir denklem üretmiştir. Bu denklemi, Mincer eğitim getirisi denklemi olarak bilinir. Mincer’in denklemi, bireyin hayatında, kazanç bakımında, eğitimin etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Eğitim getirisinin hesaplanması konusunda, Mincer denklemi aracılığıyla veya herhangi bir ekonometri yöntemiyle, eğitimin getirisi hesaplanabilmektedir (Mincer, 1974).

Stevens ve Weale tarafından 2004 yılında eğitim ve ekonomik büyümeyi arasındaki ilişki ile ilgili yapılan bir araştırmada, ilköğretim düzeyinde ile kişi başına düşen GSYİH arasında

pozitif bir ilişki bulunmuştur. Çalışmanın diğer bulgularına göre, okullaşma oranında yüzde 1 artışın kişi başına düşen GSYİH’de yüzde 0,35 bir artış oluşturduğu sonucuna varılmıştır (Stevens ve Weale, 2004). Araştırmacılar, bu çalışmada seçilen ülkelerin sermaye birikimlerinin ve eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu vurgulamakta; yani bu ülkelerin GSMH’lerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Böylece, kişi kazançlarının yüksek olmasıyla ilgili oluşabilecek başka faktörlerin varlığına işaret etmektedir. Dünya genelinde yapılan birçok araştırma, eğitimin ekonomiye getirisinin çok yüksek olduğunu göstermektedir. Dünya Bankası’nın tahminlerine göre; gelişmekte olan ülkeler genelinde ilköğretim eğitimindeki sosyal kazanç oranı %24, ortaöğretimde %15, yükseköğretimde %13 seviyesinde gerçekleşmektedir (Doğrul, 2008: 16).

Alanyazında Eğitim Yönetimi (Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi) bilim dalı çalışma konuları arasında eğitim ekonomisi çalışma konularının sınırlı olduğu görülmektedir. Mevcut araştırmaların Boarini ve Strauss (2007), Gomez-Castellanos ve Psacharopoulos (1990) Kugler ve Psacharopoulos (1989), Psacharopoulos ve Ying Chu Ng (1994), Tansel (1994, 2008), Tansel ve Daoud (2014), vb. ekonometri, eğitim ekonomisi, iktisat ve idari bilimleri, eğitim ve işgücü piyasası gibi alanında olduğu sıklıkla eğitimin getirisi, kazanç ve eğitim, ile eğitim ve gelir dağılımı durumlarını açıklamaya çalıştığı görülmektedir. Buna ek olarak alanyazında eğitim finansmanı, ilkokul, ortaokul ve yükseköğretim yatırımları, eğitim harcamaları, eğitim değerinin ölçülmesi gibi konuları içeren sınırlı sayıda bazı çalışmalar (Altunay, 2017; Kurt, 2007; Ulusoy, 2013; Wigley ve Akkoyunlu, 2011) görülmektedir. Bu bağlamda, azgelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülke olarak, Nijer, Türkiye ve Fransa’nın eğitim göstergeleri ve kişisel kazancının karşılaştırılması ve analiz edilmesinin alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2 Problem Cümlesi

Nijer, Türkiye ve Fransa’daki eğitim göstergeleri ile kişisel ekonomik getiri düzeyi (Kişi başına GSMH) arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

1.3 Alt Problemler

1. Nijer, Türkiye ve Fransa’nın eğitim göstergelerinden nüfus artış hızı kişisel ekonomik getiri düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. Nijer, Türkiye ve Fransa’nın eğitim göstergelerinden okuryazarlık düzeyi, kişisel ekonomik getiri düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

3. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergelerinden bitirilen eğitim süresi kişisel ekonomik getiri düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergelerinden eğitim harcamaları kişisel ekonomik getiri düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
5. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri (nüfus artış hızı, okuryazarlık düzeyi, bitirilen eğitim süresi ve harcama) ile kişisel ekonomik getiri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri (nüfus artış hızı, okuryazarlık düzeyi, bitirilen eğitim süresi ve harcama) kişi başı düşen Gayrı Safı Milli Hâsıla'yı (GSMH) anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

1.3 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı; Nijer, Türkiye ve Fransa'nın gelişme indekslerine göre (az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler) eğitim göstergeleri ile kişisel getiri düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmak ve öneriler sunmaktır.

1.4 Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli ve karşılaştırmalı bir araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmada, üç ülke düzeyinde bir karşılaştırma yapılarak ve Dünya Bankası, OECD ve UNESCO verileri kullanılarak geniş bir örneklemin değerlendirilmesi sağlanmıştır.

Aynı zamanda bu araştırma ile eğitim harcama oranları, nüfusun okuryazarlık oranı ve bitirilen eğitim düzeyi gibi yapısal göstergeler incelenmiştir. Ülkelerin eğitim, bilim ve teknik bilgi düzeylerinin yüksek toplumlara dönüşme durumları okullaşma oranı, nüfusun okuryazarlık oranı ve bitirilen eğitim düzeyi gibi yapısal göstergelerle izlenebilmekte ve değerlendirilebilmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik getiri konusunda eğitimin rolü küçümsemektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde bu sorun fazlasıyla görülmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde verimliliğin göreceli olarak zayıf olması ve ekonomik verimlilik ile eğitim göstergeleri arasındaki ilişkinin kopukluğu süre gelen bir sorundur. Ayrıca eğitim ve ekonomik getiri veya kişinin kazanç düzeyi konusunda araştırmaların çoğalması ve konunun değişik boyutlarıyla analizinin yapılması ileri dönemlerde uygulamaya konulacak eğitim politikalarına ışık tutmakta ve yol göstermektedir. Bugüne kadar bu konuda yapılmış çalışmalar arasında az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin karşılaştırmalı olarak incelendiği bir çalışmaya henüz

rastlanılmamış olması nedeniyle bu çalışmanın alana önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Gelişmiş ve geri kalmış ülkelerde, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarına yatırım bakımından, kişinin ekonomik getirisinin hangi eğitim düzeyinde ne kadar bir etkiye sahip olduğu ve değişim grafiği belirlenerek 20 yıllık bir değerlendirme yapılmaktadır. Bu çalışma sonucunda elde edilecek verilerin, ülke yönetimi, Milli Eğitim Bakanlığı ve ilgili kurumlarının oluşturacakları yeni projelere ve düzenlenecek programlara katkı sağlaması beklenmektedir.

Eğitim yönetimi bilim dalı açısından Eğitim Ekonomisi konu alanı diğer konu alanlarına göre daha sınırlı çalışılmaktadır. Alanyazın taramasında bu konu alanın konuları ile ekonometri, eğitim ekonomisi ve iktisat ve idari bilimleri konularının sıklıkla çakıştığı görülmektedir. Bu nedenle bu konuda araştırma yapılmasının Eğitim yönetimi bilim dalı açısından alanyazına katkı sağlaması umulmaktadır.

1.5 Araştırmanın Sayıtları

1. Dünya Bankası, OECD ve UNESCO istatistik verileri Türkiye Fransa ve Nijer'in verilerini temsil etmektedir.

2. Türkiye, Fransa ve Nijer'de 15-64 yaş nüfusu, bu ülkelerdeki çalışan nüfusu temsil etmektedir.

1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Nijer, Türkiye ve Fransa'nın 1996-2015 yıllar arasındaki 15-64 yaş nüfusundan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Eğitim:

Eğitim, “Bireyin davranışlarında kendi tecrübesi yoluyla istenilen değişmeyi meydana getirme sürecidir” şeklinde tanımlanmaktadır (Ertürk, 1975: 12). Diğer bir tanıma göre “Eğitim, çoğu zaman kelime anlamıyla kişinin sosyalleştirilmesi, hemcinslerine benzer ve topluma faydalı bir üyenin hazırlanması anlamına gelir” (Hesapçıoğlu, 1992: 17).

Eğitim Ekonomisi:

Toplumsal yapı, ekonomik değişme ve bireyin kazandığı bilgi ve beceriler arasındaki temel ilişkileri araştırmaktır (Carnoy ve Tural, 1982).

Gayri safi milli hâsıla:

GSMH (Gayri Safi Millî Hâsıla), bir ülkenin vatandaşlarının verilen bir yıl için ürettikleri toplam mal ve hizmetlerin, belli bir para birimi karşılığındaki değerinin toplamıdır (Pekin, 1975: 266).

Gelir:

Gelir, toplum açısından belli bir ulusal ekonomi de belli bir dönemde yeniden yaratılan değerlerin (value-added) toplamıdır. Ev halkı ya da birey açısından ise gelir, üretime yapılan katkı karşılığında belli bir sürede elde edilen değerlerin toplamı olarak tanımlanabilir (Kurul, 2012: 65).

Gelişmişlik Düzeyi:

Dünya Bankası ülkeleri, satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen milli gelire göre en alt gelirli, orta gelirli ve en üst gelirli ülkeler olarak üç gruba ayırmaktadır. En alt gelir grubunda yer alan ülkeler dünyanın en fakir ülkeleri olarak "azgelişmiş", orta gelirli ülkeler "gelişmekte olan" ve en üst gelir grubundaki ülkeler "gelişmiş" kabul edilmektedir (Çetin, 2014).

Az Gelişmiş Ülke: Dünya Bankası'nın 2015'te yapılan hesaplamalarına göre, dünya ülkeleri arasında 1044- 18862 Dolar "En Alt Gelir Oranı"na sahip ülkeler, "az gelişmiş ülke" olarak belirtilmektedir.

Gelişmekte olan ülke: Dünya Bankası'nın 2015'te yapılan hesaplamalarına göre, dünya ülkeleri arasında 18862-41225 Dolar "Orta gelir oranı"na sahip ülkeler, "gelişmekte olan ülke" olarak belirtilmektedir.

Gelişmiş ülke: Dünya Bankası'nın 2015'te yapılan hesaplamalarına göre, dünya ülkeleri arasında 54188 Dolar ve üstü "Yüksek Gelir Oranı"na sahip ülkeler, "gelişmiş ülke" olarak belirtilmektedir (W.D.İ/WB, 2017).

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYINLAR ve ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, eğitim göstergeleri ile eğitimin getirilerine ilişkin kavramlar açıklanmakta, daha sonra ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmaların özetlerine yer verilmektedir.

2.1. İlgili Yayınlar

2.1. 1.Eğitim ve Ekonomi

2.1.1.1 Eğitim

Eğitim, çoğu zaman kelime anlamıyla kişinin sosyalleştirilmesi, hemcinslerine benzer ve topluma faydalı bir üyenin hazırlanması anlamına gelmektedir. İnsanoğlu var olduğundan beri eğitime ve eğitilmeyi ihtiyaç duyulmuştur. İnsanların ihtiyaçlarına göre eğitimin şekli ve süreci değişmiştir. Bu bağlamda eğitim denen olgunun da birçok tanımlaması mevcuttur.

Geçmişten günümüze eğitim kavramı hakkında oldukça fazla tanımlama bulmak mümkün olmaktadır (Gökalp, 2003).

"Eğitim" kelime olarak 1940'lardan beri kullanılan bir sözcüktür. Bu tarihten önce "eğitim" yerine Arapça "terbiye" terimi kullanılmıştır. Günümüzde eğitim sözcüğü, konuşma ve yazılarda genellikle şu anlamlarda kullanılmaktadır. Eğitimbilim, eğitim alanı inceleyen bir bilimdir. Eğitim bir anlamda kişinin kazandıklarını anlatır, bazen de öğrenim karşılığında kullanılmaktadır (Başaran, 1987: 14). Toprakçı'ya (2013: 43) göre, eğitim bireydeki gizilgücü, bireyi özeliğe alarak bireyin kendisi, toplumu ve tüm dünya/evren için şekillendirme ve geliştirme sürecidir.

Eğitim tanımları sosyolojik, psikolojik ve pedagojik tanımlar olarak üç başlık altında toplamak mümkündür (Eskicumalı, 2011: 4). Sosyolojik bakış açısında, kişinin yaşadığı çevre ve toplumda etkili biçimde toplumsallaştırılması ve hazırlanması için gereklidir. Buna göre, eğitim, toplumsal yaşama uyum için kültürel kuralları ve değerleri genç kuşaklara aktarmanın, onların fiziksel, düşünsel ve ahlaki gelişimlerini oluşturma ve toplumsal hareketliliği gerçekleştirmenin aracı olarak tanımlanabilir (Gökçe, 2000: 125: Akt. Eskicumalı, 2011: 5). Bu konu da, Durkheim' in Eğitim'i "daha yaşlı kuşakların henüz toplumsal yaşama hazır duruma gelmemiş kuşaklar üzerindeki eylemi" olarak tanımlayışı da bir anlamda toplumsallaşmayı ifade etmektedir (Kaya, 2009). Psikolojik bakımından, eğitim, insanın kendisi olmasında, kendisine dayanmasında, kendisiyle tutarlı, diğerleriyle birlikte ve

diğerleri için olmaya yönelmesinde etkin bir araç olma özelliği taşınmaktadır. Bu doğrultusunda, Danzel “eğitim, bireyin bedeni, zihni ve ahlaki kabiliyetlerini ahenkli bir şekilde geliştirmektir”, Rousseau ise “eğitim, çocukları yetiştirmek ve insan yapmak sanatıdır” olduğunu görülmektedir (Eskicumalı, 2011: 5). Pedagojik tanımlardan biri ise, Ertürk'e (1975) göre, eğitim bireyin davranışlarında kendi tecrübesi yoluyla istenilen değişmeyi meydana getirme süreci olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda, eğitim bireyin inançları, bilgileri, sahip olduğu hazırbulunuşluk düzeyi, toplumsal becerilerinin, kendi davranışlarının istenilen yönde geliştirilmesi, ya da bir takım hedeflere dönük yeni becereler, davranışlar, bilgiler kazandırılması amaçlayan tüm çalışmalardır.

Eğitim kavramsal açıdan ve sosyal açıdan son derece önem taşınmaktadır. Bireyin öncelikle kendini geliştirmesi ardından da çevreye karşı yarar sağlaması bu konunun temel taşıdır. Eğitimin asıl amacı öğrenmedir. Günümüzde, eğitimin temel hedefi, gelecek nesillere bir kültür deneyimi aktarmak, genç nesillerin davranışını yetişkinlerin yaşam biçimi yönünde şekillendirerek onları gelecekteki toplumsal rollerine doğru yönleltmektir. Burada eğitimin genel amacı bireyin gerek kişisel, gerek sosyal ve gerekse mali anlamda yaşamdaki gereksinimlerini sağlamasına yardım etmektir (Taş ve Yenilmez, 2009). Eğitim; gerek toplumun gerekse kişinin gelişmesini sağlayan, Ülkelerin ekonomik büyümeyi destekleyen, kültürel değerleri koruyup geliştirerek gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan en önemli faktör olarak söylemek mümkündür. Eğitim bir ülkenin kalkınmasına önemli bir katkı bulunmaktadır (Çetin, 2014).

Bütün toplumlarda, eğitim seviyesinin yükselmesi ile bireylerin geliri arasında bir ilişki kurulmakta, kişinin aldığı eğitim ölçüsünde, ülkesine ve topluma, katkıda bulunduğu inanılmaktadır. Eğitim faaliyetlerinin kalite seviyesinin ise kişinin yaşadığı toplumun ekonomik, sosyal, politik ve kültürel gelişiminin niteliği üzerine etki ettiği kabul edilmektedir (Özpolat, 2009: 12).

Sonuç olarak, eğitimin genel amacı, bireye ve topluma her bakımından, farklı faydalar sağlanmasıdır. Buna bağlı, eğitim sosyal bakımından, güçlü bir toplumun oluşturulmasına katkı bulunurken, ekonomik bakımından kalkınmış bir ülke oluşturması da katkı bulunur. Bu da eğitimin ne kadar önemli olduğunu bir göstergesidir.

2.1.2 Eğitim ve Ekonomi İlişkisi

Eğitim ile ekonomi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Eğitimin ekonomiye doğrudan veya dolaylı katkısı mevcuttur. Doğrudan katkısı insan kaynaklarının

geliştirilmesiyle insan gücünün üretime katkısındaki verimliliğini artırması, dolaylı katkısı ise, kişilerin davranışları, görüşleri ve değerleri üzerindeki etkisiyle yeniliklerin benimsenmesini ve modern metotlardan faydalanılmasını sağlayarak ülke kalkınmasına yardımcı olmasıdır (Karip, 2002: 2015).

Ekonomik faaliyetler, insan ihtiyaçlarının sınırsız, buna karşılık bu ihtiyaçları giderebilecek kaynakların sınırlı olmasından doğar, insanların sınırsız olan kaynakları kullanarak bu ihtiyaçları gidermek için yaptığı ekonomik faaliyetlere, bunları inceleyen bilim dalına ekonomi denir. Ekonomi yalnızca mal ve hizmetlerin üretiminde tercihlerle değil, onların dağıtımının ve toplumda paylaşılanının nasıl olacağı ile de ilgilenir. (Korkmaz, 2006: 97). Bu bağlamda ekonomik faaliyetleri dengeli bir şekilde gerçekleştirecek nitelikli bir insan gücü kaynağı gereklidir. Öte yandan eğitim amacı bireylerin tutum ve davranışlarında istenilen yönde değişiklikler yapmaktır. Oluşturulacak davranışların toplumun, ekonominin, siyasal yapının ve bireylerin beklentilerine uygun olması beklenir. Âdem'e göre "eğitim, ekonomik anlamda şöyle tanımlanmıştır. Çeşitli yaş ve toplumsal kümelerde ve ekonomik değişimleri gerçekleştirmek, bireysel ve ulusal düzeyde toplumun gelişmesini sağlamak amacıyla, davranış ve becerilerini geliştirmek ve bilginin yayılmasını sağlamak için gönüllü ve öğütlenmiş eylemlerin tümüdür" (Adem, 1982). Bu tanıma bakıldığında, eğitimin, bireyin ve toplumun gelişmesini sağlayan, insan gücünü temel alan, onları, hayata hazırlayan gerekli bilgi, beceri ve davranış kazandıran bir süreç olduğu görülmektedir.

Eğitimin amaçlayan hedeflerine varması ve ülkelerin ekonomik büyümesine artırılması ile ekonomi çok yakın bir bağlantısı bulunmaktadır. İktisat açısından güçlü kaynaklara sahip olan bir eğitim sistemi, şüphesiz ki daha verimli ve kaliteli olacak, amaçlara daha kolay şekilde ulaşacaktır (Özdemir, Yalın ve Sezgin, 2000: 175). Eğitim, sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmanın önemli bir faktörüdür. Herhangi bir ülkenin kalkınması, teknoloji gelişimi ve sosyal bakımından ilerlemesi, nitelikli insan gücü kaynağına bağlıdır. İnsan gücünün oluşturulması da eğitiminin işidir (Ekinci, 2009: 167).

Eğitim ve ekonomi arasındaki ilişki şöyle ele alınabilir(Korkmaz, 2006: 96):

- İnsan gücünü yetiştirme (üretime katkısı, nitelikli işgücü);
- Gelir yaratma etkisi (bireysel ve toplumsal açısından),
- Harcama ilişkisi

- Kalkınma ilişkisi

Eğitim ve üretim ilişkisi: Eğitim ile ekonomi arasındaki ilişki her zaman ilk olarak dikkati çeken bir unsurdur. Eğitim, ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücü kaynaklarını planlayıp eğitmek durumundadır. İnsanın kendisi en önemli üretim unsurlarından biridir. Bu sebeple insanlar daha verimli çalışarak, mesleki bilgi ve yeteneklerini artırarak üretime katkıda bulunur. Schultz'a göre, bir insanın ekonomik yetenekleri, üretilmiş bir üretim unsurudur ve doğuştan gelen kabiliyet farklılıkları ile ilgili bir miktar rant dışında, gelir seviyesindeki artışın çoğu, insan gücüne yapılmış olan yatırımlardaki farklılıkların bir sonucudur (Korkmaz, 2006: 84). Dolayısıyla işgücü veya emek unsuru her zaman üretim kaynaklarından birisi olarak iktisatta en önemli bir unsurdur. Günümüzde, bütün toplumlarda veya ülkelerde, nitelikli işgücü, ülkelerin sahip olmak istediği, eğitim sistemlerinin çok önemli amaçları arasında yer almaktadır (Öz, 2014).

Eğitim ve gelir ilişkisi: Eğitilmiş olan bireyin yüksek kazançlarla iş bulması bakımında kişisel boyutta ve toplumsal boyutta ise, üretiminin verimli olmasından dolayı meydana getirdiği katma değer açısından da değerlendirilebilmektedir. Eğitim; kişiler tarafından daha yüksek gelir elde etmek, bilgisini artırmak, toplumdaki statülerini yükseltmek ve bürokrasideki engelleri ortadan kaldırmak amacıyla istenmektedir. Eğitim ile bireyin kazandığı bilgiler önce gelirinin artmasına, bunun neticesinde de milli gelirin artışına yardımcı olmaktadır. Bitirilen eğitim seviyesi ile elde edilen gelir arasında olumlu bir bağlantı vardır. Bir de, eğitilmiş insan ve hiç eğitilmemiş, daha az eğitilmiş ya da düşük eğitimsel niteliklere sahip bireyler arasında eğitim seviyesinin yüksekliği lehine daha fazla parasal kazanç sağlandığı görülmektedir. Gelişmişlik düzeyleri ve ekonomik sistemleri ne olursa olsun, tüm ülkelerde eğitimle kazanç arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır (Psacharopoulos, 1985).

Eğitim ve harcama ilişkisi: Eğitimin önemli harcamalar gerek olan bir harcama olduğunu ve bir yılda öğretmenlerin maaşı, eğitim hizmetinin araç gereçleri gibi tüketim harcamaları niteliği taşıyan bir boyutunun da bulunduğunu ifade etmektedir. Başka bir deyişle, eğitime yapılan yatırımlar, gerek kamu harcamalarından gerekse kişilerin harcamalarındaki en önemli yatırım olarak sayılmaktadır. Milli eğitim bakanlıkları, eğitim görevlerinin daha iyi yürütülmesi için önemli yatırımlar yapmaktadır. Bunlar, okulların binalarının yapımı, eğitimin araç gereçleri ve öğretmenlerin maaşı gibi harcamalardır. Kişisel bakımdan ise aldığı eğitim hizmetleri ve eğitim materyalleri karşılığında yapılan parasal

harcamalardır. Bütün bunlar, eğitim harcaması olarak adlandırılmaktadır (Carnoy ve Tural, 1982).

Eğitim ve kalkınma ilişkisi: Eğitilmiş insanın üretilen teknoloji, doğal kaynakların iyi biçimde kullanılmasını temin etme gibi ögeler eğitimin kalkınmaya etkilerini göstermektedir (Öz, 2014). Âdem'e (2005) göre kalkınma, bireylerin refah düzeylerini artırmak amacı ile siyasal iktidarın belli ekonomik politikaları izleyerek, toplumun yapısını değiştirme girişimidir (Adem, 2005). Kalkınma kavramının daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için kullanılan bir kavram olduğu görülmektedir. Bu bakışı ile kalkınma, ekonomik ve toplumsal bakımından bir süreçtir. Ayrıca, çok sayıda yeni kuşakların, kalkınan bir ekonomi ve devletin amacına oranlı olarak yetiştirilmesi eğitimin, toplumsal, kültürel ve psikolojik etkilerinin yanı sıra ekonomik etkisinin olduğunu göstermektedir (Altınışik ve Peker, 2012: 1).

Sonuç olarak, eğitim ile ekonomi arasındaki ilişkilerin çok boyutlu bir yapıda olduğunu ve eğitime özel bir önem verilmesi gerektiğini vurgulamak mümkündür. Zira, eğitim, ister azgelişmiş, ister gelişmekte olan, ister gelişmiş ülkeler olsun her ülkenin ekonomik verimliliğe ulaşması için önemli bir anahtar olduğu söylenebilir. Eğitim, iş yapanları daha verimli kılmakta ve kalkınmanın istenilen düzeye ulaşmasında yardımcı olmaktadır.

2.1.3. Eğitim Ekonomisi

Eğitim ekonomisi, toplumsal yapı, ekonomik değişme ve bireyin kazandığı bilgi ve becerileri arasındaki temel ilişkileri araştırmaktadır (Carnoy ve Tural, 1982). Diğer bir deyişle, eğitim ekonomisi, hem bireysel hem de toplumsal açıdan, para kullanarak veya kullanmadan, kıt kaynakları, her türlü eğitim ve yetiştirme faaliyetlerini meydana getirmek ve şimdi veya gelecekte kullanmak üzere, toplumun farklı kişiler ve grupları arasında dağıtma konusunda yaptığı tercihleri inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır (Ünal, 1996: 12). Eğitim ekonomisi, eğitimsel niteliklerden hangilerinin nasıl üretileceği ile olduğu kadar bu niteliklerin çeşitli toplumsal kesimler arasında dağılımını da inceleyen bir çalışma alanıdır (Buluç, 2006: 176: Akt. Gümüş ve Şişman, 2012).

Eğitim ekonomisinin bir bilim dalı haline gelmesi, yirminci yüzyılın ikinci yarısında gözlenen bir gelişmedir. Özellikle 1950'lerin ortaları ve 1960'lar eğitim ekonomisi disiplininin altın yılları olmuştur. 1970'lerde yaşanan ekonomik kriz ve özellikle eğitimlilerin

işsizliği olgusu, insan sermayesi yatırımlarının getirilerine olan güveni sarsmıştır. Bununla birlikte insana nitelik kazandırma süreci olan eğitimin yerine geçecek bir etkinlik de bulunmamaktadır. Bu yüzden ülkeler, gelirlerinin önemli sayılabilecek bir kısmın eğitime ayırmakta ve eğitim kesimi içinde bu kaynakların verimli kullanımı ve eşit dağılımı için çabalar da bulunmaktadır. Bugün farklı açılımlarla çok sayıda araştırmalar yapılan bir alan olan eğitim ekonomisi, ekonomik bakış açısını diğer disiplinlerin, özellikle eğitimin çeşitli disiplinlerinin bulguları ve sonuçlarıyla bütünleştirmektedir.

Eğitim ekonomisi ülke ekonomisine göre belirlenmektedir. Bu nedenle ülke ekonomisi ne kadar güçlü olursa eğitime ayrılan payda o derecede artmaktadır. Bununla birlikte eğitime ayrılan kaynakların rasyonel ve verimli bir şekilde kullanılması oldukça önemlidir. Eğitim ekonomisi bir plan ve program dâhilinde, bu kaynakların hedefler doğrultusunda en etkili şekilde kullanılmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Eğitim ekonomisi bilimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, çeşitli çalışma konuları görülmektedir. Bunlar; eğitimin ekonomik büyümesi veya kalkınması, eğitimin ekonomik değerinin ölçülmesi ve tanımlanması, eğitim harcamaları ve finansmanı, eğitim maliyeti ve fayda, eğitim, insan gücü ve istihdam ilişkisi, eğitim arz ve talep özellikleri gibi konulardır. Eğitimin ekonomik değerinin ölçülmesi ve tanımlanması, özel ve sosyal açıdan eğitimin getirdiği kazançlarının, bu amaçla da eğitime yapılan yatırımları ve eğitim getirisinin değeri ölçülmesi ve tahmin edilmesini içermektedir. Eğitimin finansmanı ve eğitime yapılan harcamaları gibi araştırmalar ise, en çok eğitimin finansmanı konusunda toplumun hangi sektörleri tarafından hangi itibar da gerçekleştirilmesi gerektiği ile ilgili araştırmaları içermektedir.

2.1.4. Eğitim Ekonomisi Kuramları

Eğitim ekonomisine ilişkin sorun alanlarına bakış açıları ve çözümleri tarihsel süreçte farklılaşmıştır. Eğitim ekonomisi alanında yapılan araştırmalara göre geliştirilen eğitim ekonomisi kuramları şunlardır:

- Beşeri sermaye
- Eleme hipotezi
- Kuyruk hipotezi
- Bölünmüş işgücü piyasaları kuramları

A. Beşeri (İnsan) Sermaye Kuramı (Human Capital Theory)

Beşeri sermaye kuramı, eğitimin ekonomik yönünü inceleyen ilk yaklaşım olarak kabul edilir. Beşeri sermaye konusu, klasik ekonomistlerden günümüze kadar birçok iktisatçı; Adam Smith, Marshall, Schultz, Becker, Psacharopoulos, Barro, Mincer gibi ekonomistler tarafından incelenmiş ve kullanıldığı alana göre çeşitli şekillerde ele alınmıştır (Tural, 1999). Bu bağlamda da beşeri sermayeye ilişkin pek çok tanımlama yapılmıştır. Bu tanımlamalardan OECD'ye (2001) ait olan tanımlamada beşeri sermaye, iktisadi faaliyetlerle ilgili olarak bireylerde oluşan bilgi, beceri ve diğer nitelikleri kapsamaktadır. Bu tanıma göre insanın üretken olarak ortaya koyabileceği tüm nitelikleri içermektedir. Beşeri sermaye tanımı genel olarak, beşeri sermaye, insanın fiziki ve zihinsel iş yapabilme yetisini ve dolayısıyla verimliliğini artıran, yaşam kalitesini yükselten; bireye eğitim, deneyim, iş başında öğrenme ve diğer benzer yatırımları yoluyla mal olmuş hünerler toplamı olarak tanımlanabilir (Gümüş ve Şişman, 2012: 42). Bu durumda, beşeri sermaye bireye mal olmuş bilgi, beceri ve kazanılmış diğer niteliklerin değeri olarak tanımlanabilir. Burada beşeri sermaye tanımı konusunda, literatür incelendiğinde birçok tanımlama bulunmaktadır. Dolayısıyla, insan sermayesine ilişkin tek kabul edilebilen bir tanımlama bulunmamakta, ancak genel olarak insan sermayesinin iktisatta ve ülkelerin kalkınması konusunda en temel etkenlerden biri olduğunu söylenebilir.

Beşeri sermaye kuramına göre, iktisatta belli bir zamanda üretilen mal ve hizmet miktarı, bireyin geliri ve insana yapılan yatırımlar arasında doğrusal bir ilişki söz konusudur. Buna göre insana yapılan yatırım düzeyi yükseldikçe ulusal gelir ve bireysel geliri de artmaktadır (Öztürk, 2005). Beşeri Sermaye kuramı özellikle kişisel kazançları ve ulusal gelirdeki artışlar üzerinde durmaktadır. Kişisel kazançların artışı ile ilgili çalışmalar “eğitimin getiri oranı” kavramı adı altında incelenmektedir. Beşeri sermaye kuramı konuları eğitimin bireysel getirilerinin oluşmasında ve ekonomik büyümedeki rolü olarak, eğitimin parasal getiri ile ilişkili olduğundan, üzerinde ayrıntılı olarak durulmaktadır (Baykal, 2006). Söz konusu bu araştırmada kişisel getiri düzeyinde beşeri sermaye konusunun önemli olduğu görülmektedir.

Schultz'a (1968) göre beşeri sermayenin yatırımları, bireyin niteliğinin iyileşmesine ve verimliliğinin artmasına sebep olmaktadır (Schultz, 1968: Akt. Aksu, 2016: 74). Bu nedenle de kişi başına gelir artışının önemli bir bölümü insana yapılan yatırımdan kaynaklanmaktadır. Bu yatırımların en önemli özelliklerinden birisi ise; mikro ekonomik

açından insana yatırım düzeyi arttıkça bireylerin daha fazla gelir elde etme olanağına sahip olmalarıdır (Aksu, 2016). Makroekonomik açıdan ise, beşeri sermayeye yapılan yatırımlar sürekli artan getiriye sahiptir. Bu bağlamda, eğitim yatırımı için ayrılacak daha fazla kaynak, sonuçta daha nitelikli işgücünün yetişmesine ve istihdam edilmeleri halinde daha yüksek üretim hacmine, dolayısıyla da daha yüksek kalkınma hızına kavuşmayı sağlayabilir. Ayrıca, pek çok ülkenin kalkınmasında eğitime yapılan yatırımların payı çok yüksek olmuştur. Bu ülkelere örnek olarak Japonya, Almanya ABD gibi gelişmiş ülkeler verilebilir. Nitekim, insana yapılan yatırımlardan biri olan eğitim yatırımları, ulusal gelirin artırmasını sağlamaktadır (Tunç, 1998).

Beşeri sermayenin etkileri üzerine yapılan teorik ve uygulamalı çalışmalar sadece verimlilik ve gelir ile sınırlı değildir. Beşeri sermaye ve ekonomik büyümeye etkileri de bulunmaktadır. Ekonomik büyüme genel olarak, bir ülkenin ekonomik etkinlik miktarında meydana gelen yükseliş olarak tanımlanabilir. İnsan sermayesinin ekonomik büyüme üzerindeki tesirleri, genellikle sağlık ve işgücü transferi ihmal edilerek eğitim ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine yoğunlaşmıştır (Eser ve Gökman, 2009). İnsan sermayesi, iş bulma ve kazançların yükselmesi sonucunu yoksulluğun ve işsizliğin azalmasını ve gelir dağılımının düzelmesini sağlamaktadır. Eğitim, demokratik katılım, çevrenin korunması ve geliştirilmesinde, sosyal uyum, insan hakları ve toplumsal değerlerin yerleşmesinde büyük önem taşımaktadır (Saygılı ve Cihan, 2006).

B. Eleme Hipotezi (Screening Hypothesis)

İnsan sermaye yaklaşımı dışında eğitim ile gelir arasındaki ilişkiyi açıklayan yaklaşımlardan biri de eleme hipotezidir. Eleme hipotezi eğitimin bireylerin verimliliklerinde bir artışa yol açmadığı, sadece bunların üretken nitelikleri konusunda işverenlere sinyal veren bir eleme mekanizması olduğu iddiasıyla ilgilidir (Öztürk, 2005). Eleme hipotezi, 1973-1974 yıllarında Spence tarafından geliştirilmiştir (Uyanık, 2000: 30). Sonra 1987 yılında Arrow, Stiglitz ve Riley tarafından, eleme süresi ile ilgili bazı tanımlamalar getirilmiş, süreçler ve bunların arkasında yatan matematiksel denklemlerle ifade edilmiştir (Ünal, 1996: 105). Eleme hipotezine göre elde edilen diploma, sertifika, belge gibi insanın belli yetkinliğe sahip olduğunu gösteren belgelerden dolayı kendilerine yüksek ücret ödenmektedir. Söz konusu belgelere sahip olanlar, üretime geçekten yüksek katkı sağladıklarından değil o potansiyele sahip olduklarından yüksek gelir elde etmektedirler (Gümüş ve Şişman, 2012: 46).

Eleme hipotezi çerçevesinde belirtilen görüşte eğitim; bireylerin yeteneklerine göre sınıflayan ve bu yetenekleri diplomalar ile etiketleyen bir mekanizmadır. Bireylerin aldıkları eğitim sürecinde elde ettikleri sertifikalar ya da diplomalar gibi belgelerin, onların istihdam edilmeleri için yeterli olduğu, bu sertifikalar ve diplomaların kişinin becerilerinin mutlaka geliştirilmiş olduğu belli deneyimlerin kazandırılmış olduğu anlamına geldiğini vurgulamaktadır. Burada, sertifika veya diploma gibi belgeler bireyin beceri düzeyindeki işaretleridir. Bu belgeler bireyi sahip olduğu özelliklerle tanımlamaktadır. İşverenler bu belgeleri dikkate alarak istedikleri yeteneklere sahip olanlarla olmayanları birbirinden ayırmaktadır. Burada daha yüksek eğitim seviyelerinden daha yetenekli olan kişilerin mezun olacağı belirtilmiş ve eğitimin bu yolla eleme işlevini yerine getirdiği belirtilmiştir (Uyanık, 2000). Eleme hipotezine göre, eğitim sisteminin ekonomik amacı insanları farklı verimlilik düzeylerine göre tanımlamaktır. Eleme hipotezi beşeri sermaye kuramının ileri sürdüğü gibi eğitimi verimlilikle ilişkili özellikleri üreten bir sistem olarak değil, söz konusu özellikleri tamamlayan bir mekanizma olarak ele almaktadır (Öztürk, 2005).

Eleme Hipotezi ile ilgili sıklıkla yapılan tartışmalardan biri, eğitimin bireyleri yeteneklerine göre sınıflamanın ötesinde onlara üretkenliği artıran bazı bilişsel bilgileri ve diğer özellikleri kazandırıp kazandırmadığı sorusudur. Ünal'a (1996: 106) göre, bireylerin gelecekteki, üretkenliği ile almış olduğu eğitim programları arasındaki ilişkiyi görebilmek olanaklıdır. Ancak, bazı kişilerin, doğuştan gelen yeteneklerinden dolayı, bazı meslekleri iyi yaptıkları halde, işe alınmalarının güç olduğu da bilinmektedir. Bu durumda, işverenler, eğer örgün eğitim programından geçen veya diplomalar almış olan bir bireyi istihdam ederse, mesleki başarısızlıkları düşürülebilir böylece diplomaları olmayan birini işe alarak belirsizliğin riskini azaltabilir.

C. Kuyruk Hipotezi (Queue Hypothesis)

Eğitimin ekonomik rolünü inceleyen başka bir hipotez de çeşitli işler için işçi seçimi yapılırken, yetiştirilebilirliğin önem kazandığını söyleyen Kuyruk Hipotezidir (Aksoy, Aras, Çankaya ve Karakul, 2012). Bu kuram, Thurow ve Lucas 1970'lerde çalışmalarından, kuyruk hipotezi kuramı ortaya çıkmıştır (Ünal, 1996: 123). Bu hipotez, verimliliğin insanların değil işlerin bir özelliği olması nedeniyle, işçilerin potansiyel verimliliğini belirlemede, eğitim ve yetiştirmenin önemli bir etken olmadığını ileri sürmektedir. Bu durumda, yetiştirilebilir işçiler, işverenler için daha az maliyeti mümkün kıldığından, işe alınacaklar kuyruğun başına geçmektedirler. Kuyruk Hipotezinde, eğitim ile gelir arasında bir ilişki olduğu kabul edilmekte ve işverenler işe başvuran adayları daha çok eğitim almış olandan (daha kolay

yetiştirilebilir olandan) daha az eğitim almış olana doğru sıraya dizmektedir (Carnoy, 1982,1990).

Kuyruk Hipotezinin, eğitim politikası açısından önemli doğurgular vardır (Hinchliffe, 1987: 143). Verimliliği yüksek olan işlerin az sayıda olması durumunda, işgücü arasında kuyrukta üst sıralarda olma konusundaki rekabet yoğunlaşır. Talep edilen eğitim miktarı artar. Eğitime bireysel talebin artmasıyla birlikte, her bir eğitim düzeyindeki grupların iş bulma güvencesi azalır. Ücret, azalma yönünde değişmeyeceği gibi, bu nedene bağlı olarak işlerin sayısı da artmayacaktır (Ünal, 1996: 125). Eğitim sürecinde öğrenme yeteneği yüksek olanlar iş başında daha kısa sürede işe uyum sağlayabilir. Bireyler öğrenme yeteneklerine göre iş talebinde sıraya girdiklerine göre en yetenekli olanlar sıranın en önünde yer alır ve en önce olanlar istihdam edilirler. Daha sonra diğerlerine istihdam sırası gelir. Bu yaklaşımda eğitim-gelir arasında doğrudan bir ilişkinin varlığı kabul edilmekte, eğitim niteliği belirlemekte, çalışmak isteyenleri öğrenme yeteneklerine göre sırayı koymaktadır (Gümüş ve Şişman, 2012: 48).

D. Bölünmüş İşgücü Piyasaları Kuramları (Dual Labor Market Theory)

Beşeri sermaye teorisine alternatif olarak geliştirilen bir diğer yaklaşım, ikili emek piyasalarının varlığını kabul eden kuramdır. Bu kuram, Mc Nabb 1987 yılında geliştirilmiştir (Uyanık, 1999: 3). Bu yaklaşım, eğitim yetersizliği nedeniyle daha az eğitim alanların ve yoksulların, yani üretime katkısı sınırlı olanların çalıştığı emek piyasasında beşeri sermaye teorisinin geçerli olmadığını ileri sürmektedir (Gümüş ve Şişman 2012).

Kurama göre işgücü piyasaları, birincil ve ikincil işgücü piyasaları olmak üzere ikiye bölünmüştür. Birincil piyasalar, modern teknolojinin kullanıldığı ileri düzeydeki işlerin olduğu piyasalardır. Bu piyasalarda daha nitelikli işgücü çalışır. İkincil piyasalar ise daha geri bir teknolojinin kullanıldığı, daha belirsiz, güvencesiz ve istenmeyen işlerin olduğu piyasalardır. Piyasalar arasında hareketlilik neredeyse yoktur. Bu kurama göre birincil piyasalarda çalışan iççiler iyi bir eğitim alırlarken, ikincil piyasalarda çalışan işçilerin eğitim düzeylerinin ne olduğu önemli değildir (Aksoy vd, 2012). Görüldüğü gibi, eğitim gelir ilişkisini sorgulayan bu kurama göre, eğitim ve gelirler arasındaki ilişki bizzat işgücü verimliliği ile değil, daha çok birincil emek piyasalarına girebilen çalışanları diğer çalışanlardan ayıran bazı anahtar özelliklerle ilgilidir.

Sonuç olarak eğitim ekonomisini açıklamaya yönelik geliştirilen başlıca kuramlar, insan sermaye kuramı, eleme hipotezi, kuyruk hipotezi ve ikili işgücü kuramıdır. Bu kuramlar

eğitim ve gelir arasındaki ilişkileri kuramsal açıdan açıklamaktadır. Kuramlar dikkate alındığında buna bağlı olarak ülkelerin ulusal gelirinin yükselmesi için insan sermayesine yapılan yatırımların da artması gerekmektedir. Zira kuramlara göre insana yatırım düzeyi arttıkça ulusal gelir ve kişisel kazanç da artmaktadır. Eğitim ekonomisi kuramlarına göre eğitim bireysel gelişmeyi sağlamasının yanı sıra toplumsal ve ekonomik kalkınmayı da katkı sağlamaktadır. Eğitim, bireylere sağladığı bilgi ve becerilerle onların istihdam edilebilirliklerini ve kazançlarını arttırmakta ulusal gelirin artışının nedeni olmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırmada, eğitim ekonomisi kuramları dikkate alınmaktadır.

2.1.5. Eğitimin Ekonomik Getirisi

Eğitim ve gelir arasındaki ilişki konusunda, iktisatçıların klasik bir sınıflandırmasına göre, eğitim kişisel ve toplumsal bakımından hem parasal hem de parasal olmayan farklı getiriler sağlamaktadır. Eğitimin mikro ekonomik yönden bireye getiri sağladığı ve makroekonomik alanda ülke kalkınmasına olumlu etki yaptığı iktisatçılar tarafından kategorileştirilmiştir (Gölpek, 2012). Başka bir deyişle, bireylerin ve toplumun ne kadar getiri elde ettiklerini tespit etmek için de kişisel ve sosyal getiri değerleri üzerinde durulmaktadır. Eğitimin doğrudan bir kişinin kazancına düşen maliyetler ve faydaların göz önüne alınmasına kişisel getiri (personel rate of return) olarak tanımlanmaktadır. Ancak, topluma düşen tüm doğrudan kişisel ve kamusal maliyetler ve faydaların göz önüne alınmasına da sosyal getiri (public rate of return) denmektedir (Yamaç, 2010).

Eğitim ve gelir ilişkileri incelenirken hesaplamalar ekonometri ya da yatırımcı modellere göre yapılmaktadır. İkinci dünya savaşı bittikten sonrası Becker G., Denison E., Myers C. A., Mincer J., Harbison F. W. ve Schultz T.W gibi ekonomistlerin araştırmalarıyla eğitim ve gelire ilişkin ekonometrik hesaplamalar ve kişisel kazanç tahminleri gerçekleştirilmiştir (Tunç, 1998). Ekonometrik yöntemle G. Becker'in ve J. Mincer'in eğitimin getirilerini hesaplamaya yönelik olarak yaptığı çalışmaların rolü büyük olmuştur. Eğitim düzeyi ve ekonomik getiri arasındaki nedensel ilişkiyi inceleyen araştırmaların önünü açan çalışma, Mincer tarafında 1970 ve 1974 yılında yapılan çalışmadır. Bu araştırmada, bireylerin eğitim düzeyi, tecrübelerini ve kazançlarını arasındaki ilişki kurmaktadır. Mincer, ekonometrik hesaplama yöntemi aracıyla, cinsiyet, bazı kişisel özellikleri ve sektörü göz alınarak bir denklem üretilmiştir. O denklemi "Mincer eğitimin getirisi" olarak bilinir (Bakış, 2012). Buna bağlı, Mincer'in denklemi, bireyin hayatında, kazanç bakımında, eğitimin etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Eğitim getirisinin hesaplanması konusunda, Mincer

denklemleri aracılığıyla veya herhangi bir ekonometri yöntemiyle, eğitimin getirisinin hesaplanması kullanılabilmektedir.

Eğitimin ekonomik getirisi konusunda yapılan çalışmalar iki koldan gelişmiştir. Birincisi ekonomik büyüme ve Gayri Safi Millî Hâsıla'nın büyümesindeki rolünü (Makro düzeyi) incelemiştir. İkincisi, bireysel ve sosyal getiri (Mikro düzeyi) çalışmışlardır. Bu çalışmalarda eğitimin bireye sağladığı getiriler hem bireysel ve sosyal getiriler hem de farklı eğitim seviyelerinin getirilerinin birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Eğitim, bireylere ekonomik ve sosyal açıdan faydalar sağlamaktadır. Becker'e (1960) göre, eğitimin ekonomik büyümeye katkısı bulunmaktadır, kişinin aldığı eğitim ile hem kendi geliri hem de toplumun gelirini etkilemektedir. Bu etkiyi kişisel ve toplumsal ya da doğrudan ve dolaylı arasındaki iki şekilde ayırmaktadır. Türkiye'de, eğitim ekonomisi araştırmacılarından biri olan Tansel (2002: 27), eğitimin bireysel getirisini şöyle tanımlanmaktadır; eğitim almanın kişiye özel, gerçek ve fırsat maliyetinin indirgenmiş şimdiki değeriyle, eğitim almış kişinin vergisi düşüldükten sonra eline geçen kazancın indirgenmiş şimdiki değerinin birbirine eşit olması durumunu gerçekleştiren içsel getiri oranıdır. Bu bağlamda, eğitim getirisi, bireyin elde ettikleri kazançlar üzerinde durmaktadır. Eğitimin kişisel getiri oranlarını tespit etmek için ekonomistler çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. "Detaylı yöntem" (elaborate type) Schultz ve Becker tarafından kullanılmıştır (Yumuşak, 2008). "Kazanç fonksiyonu" veya "Mincer fonksiyonu" Mincer tarafından geliştirilmiştir (Psacharopoulos ve Patrinos, 2002). Eğitimin getiri oranlarının tespitinde genellikle Mincer yöntemi kullanılmaktadır.

2.1.5. 1. Ülkelerin Ekonomik Büyümesine Göre Eğitim Getirisi

Ekonomik büyüme en basit şekliyle, üretilen mal ve hizmet kapasitesinde meydana gelen artış olarak tanımlanmaktadır (Eser, 2012: 5). Böyle olmakla beraber, bir ülkenin ekonomik büyümesi, ülke fert başına GSMH'sinin sürekli olarak artması anlamına gelmektedir (Haller, 2012: 66). Sermaye stokundaki artış, teknolojideki gelişmeler ve okuryazarlık kalitesi ve seviyesinde iyileşme, ekonomik büyümenin başlıca nedenleri olarak görülmektedir. Son yıllarda, sürdürülebilir kalkınma fikri, bir ekonominin büyümesinde dikkate alınması gereken çevreye duyarlı süreçler gibi ek faktörleri getirmektedir (De la Croix ve Baudin, 2015: 4). Dünya Bankası, ekonomik büyüme düzeylerini kişi başına düşen milli gelire göre en alt gelirli, orta gelirli ve en üst gelirli ülkeler olarak ayırmaktadır. En alt gelir ülkeleri azgelişmiş, orta gelirli ülkeler gelişmekte olan ve en üst gelir grubundaki ülkeler gelişmiş ülkeler kabul olarak edilmektedir (Çetin, 2014). Dünya Bankası 2015'te yapılan

hesaplamalara göre, dünya ülkelerinde "En Alt Gelir Oranı" 1044 dolar, "Orta gelir oranı" 18862-41225 dolar ve "Yüksek Gelir Oranı" ise 54188 dolar olarak belirtilmektedir (W.D.İ/WB, 2017).

Ekonomik büyüme ve eğitim arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Farklı ülkelerde ekonomik büyümeye göre eğitim getirisi değişmektedir. Özellikle, eğitim için yapılan harcamalar ve eğitime verilen öneme göre ülkelerin eğitim getirisi bireysel ve toplumsal açısından değişmektedir. Gelişmiş ülkelerde, eğitim için yapılan harcamalar yüksek oran iken, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde bu oran düşüktür (Gövdeli, 2016). Bu nedenle, ekonomik büyümesi yüksek olan ülkelerde düşük olan ülkelere kıyasla eğitimin getirisi kişisel ve toplumsal açıdan daha fazla olduğu görülmektedir. Bir yandan da ekonomik büyümeyi, eğitim getirisinin düzeyi belirlemektedir. Öte yandan, eğitim için yapılan harcamaların ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini göstermektedir. Zira eğitim için yapılan harcamalar beşeri sermaye birikimine katkı yaparak işgücü verimliliğini arttırmakta ve ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilenmektedir (Kızılkaya ve Koçak, 2014).

Araştırmada, yer alan Nijer, Türkiye ve Fransa'nın, ekonomik büyüme oranları, kısa bir şekilde incelendiğinde, Dünya bankası verilere göre, az gelişmiş olan ülkeler grubunda yer alan Nijer, 2015 yılında ekonomik büyüme oranı %3,6 olarak belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin 2015 yılında ekonomik büyümesi %4'e erişmiştir. Öte yandan, gelişmiş ülkeler grubunda yer alan Fransa'nın 2015 yılında ekonomik büyümesi %1,1 göstermiştir (Word Bank Data, 2015). Nitekim 2015 yılında IMF'ye göre ekonomik büyüme oranı dünya ortalaması %3,1 iken Euro Bölgesi büyüme oranı %1,5 kaydetmiştir (İNS, 2015). Buna bağlı, ülkelerin ekonomik büyüme oranı bakıldığında, Nijer az gelişmiş, Türkiye gelişmekte olan ve Fransa gelişmiş ülke olarak sınıflandırılabilir.

Fransa, Türkiye ve Nijer'de (sırasıyla gelişmiş, gelişmekte olan ve azgelişmiş ülke olarak) eğitimin bireyin elde ettiği getiriyi ne oranda etkilediği ele alındığında eğitim ve bireyin kazanç düzeyi arasındaki nedensel ilişki, bitirilen eğitim süresi, okuryazarlık oranı, eğitime yapılan harcamalar gibi eğitim göstergeleri göz önünde bulundurularak incelenmelidir. Bu araştırmada problem cümlesi doğrultusunda Fransa, Türkiye ve Nijer'de eğitimin kişisel getirileri üzerine yapılmış çalışmalar incelenerek durum açıklanmaya çalışılmaktadır.

Türkiye'de, eğitimin kişisel ekonomik getirisi konusunda, yapılan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Alanyazında Türkiye, Nijer ve Fransa gibi ülkelerin dışında eğitimin kişisel

ekonomik getirisi ile ilgili yapılan araştırmalar mevcuttur. Bu nedenle Türkiye, Fransa ve Nijer’de yapılan çalışmalar ve Barro ve Lee (2010) , Mincer (1974), Stevens ve Weale (2004), Psacharopoulos ve Patrinos (2002 ve 2004), Peet, Fink ve Fawzi (2015) ve OECD’nin eēitime çalışmaları vb. yayınlarına dayanarak konu ele alınmıştır.

Türkiye’de eēitimin kişisel ekonomik getirisi ile ilgili yapılan az sayıdaki çalışma eēitimin bireyin ekonomik kazancını olumlu yönde etkilediēini ortaya koymaktadır. Bu konuda, Tansel (1994, 2001,2002, 2005; Tansel ve Daoud, 2014; Tansel ve Bircan, 2012) yaptıēı çalışmalar da bulunan bulgular kanıt olarak verilebilir. Tansel’in 1994 yılındaki araştırmasının bulgularında, Türkiye’de eēitim düzeyindeki artışın hem erkeklerde hem kadınlarda kişisel olarak getiri artışı yarattıēını tespit etmektedir. Bu sonuç genç erkeklerde kazanç yükselişinin daha fazla olduēunu göstermektedir. Öte yandan araştırmada, okul türü ile ilgili, mesleki teknik liseden mezun olanlara kişisel ekonomik getirinin genel liseden mezun olanlara göre getirisinin daha yüksek olduēu ileri sürülmüştür (Tansel, 1994). Söz konusu, mesleki teknik liselerin kişisel ekonomik getirisini % 15, genel liselerin getirisini % 10 dolayında tahmin etmiştir (Tansel ve Daoud, 2014). Eēitimin bireysel getirisi konusunda yapılmış en güncel çalışmaya göre, bir yıl daha uzun süre eēitim almak bireysel kazancı 2004’te % 11,7 oranında, 2008’de % 11,8 oranında artırmaktadır (Psacharopoulos ve Patrinos, 2004).

Türkiye’de eēitimin ekonomik getirisi konusunda, eēitim düzeyi (ilkēretim, orta ve yksekēretim) ve cinsiyet farklılıkları, eēitim getirisi ve ērenim düzeyi ile birlikte artmaktadır. En yüksek getiri gerek genel, gerekse kadın ve erkek ayrı ayrı bakıldıēında üniversite düzeyinde çıkmıştır. En düşük getiri ise ilkokul düzeyindedir. Eēitimin en büyük getirisi üniversite mezunu kadınlar için bulunmuştur (Öksüzler, 2007). Aynı bulgular Sarı’nın çalışmasında bulunmuştur. ērenim düzeyi dşke, getiri azalmaktadır. En düşük getiriye sahip olanların ilkokul mezunları olduēu saptanmıştır (Sarı, 2002). Cinsiyet farklılıkları aından, Türkiye toplumunda, kadınların eēitiminin ekonomik getirilerinin erkeklerden daha yüksek olduēu görülmektedir. Tansel ve Daoud (2014) alışmasında, lise eēitiminin getirisi kadınlar bakımından daha yüksek olduēu; 2008’de eēitimin getirisi katsayısı kadınlar için % 14,4 ve erkekler için % 10,3 sonucuna varılmıştır.

Yksekēretim düzeyinde Türkiye’de hem getiri hem de cinsiyet bakımından farklılaşmalar görülmektedir. Yksekēretim düzeyinde kadın ve erkeklerin kazançları arasındaki fark en aza inmektedir. Ancak yine de kadın eēitiminin özel getirisi üniversite düzeyinde erkeklerinkinden düşük düzeyde kalmaktadır. Özsoy ve Sürmeli’in (2012) alışmanın bulgularına göre de yksekēretimin getirisi erkeklerde % 24,33, kadınlarda %

20,78'dir. Ancak Yeşilbağ'ın (2005) çalışması sonucunda, Türkiye'de yükseköğretim getirisinde cinsiyetler açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu açıdan kişisel getiri oranı kadınlar için % 16,3, erkekler için % 16,6 bulunmuştur (Yeşilbağ, 2005). Bu bulguların altını çizerek, Türkiye'de eğitimin kişisel ekonomik getirisi yaklaşık olarak %10 olduğu görülmektedir. Bu rakam aynı zamanda dünya ortalamasını yansıtmaktadır. Eğitim seviyeleri ayrı ayrı incelediğinde her eğitim seviyesinde Türkiye'de eğitimin getirisi dünya ortalamasının üzerindedir. Bununla birlikte Türkiye'de yükseköğretimin getirisi, ilk ve ortaöğretim ile kıyaslandığında, dünya ortalamasından çok daha yüksektir (Bakış, 2012).

Gelişmiş ülkelerde eğitimin gelir ile ilişkisinin olumlu yönde olduğu görülmektedir. Eğitimin ekonomik getirileri yüksektir. Fransa vb. gelişmiş ülkelerde eğitimin ekonomik getirisi, yükseköğretimde ve kadınlarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, yükseköğretimin getirileri eğitim düzeyleri arasında en fazla olduğu görülmektedir. Yükseköğretim getirisi dünya ortalamasında %19.0, Fransa da %20.0'nin üzerindedir. İlk ve ortaöğretim seviyesinde getiri %14 olarak tahmin edilmiştir (Psacharopoulos ve Patrinos, 2004). Cinsiyet farklılıkları açısından, Fransa'da, kadınların eğitiminin ekonomik getirisi erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yükseköğretimin getirileri erkeklerin lehinedir. Nitekim, erkeklerin getirileri %20.0 iken kadınların getiri %12.7 civarındadır (Boarini ve Strauss, 2007; Psacharopoulos, 1994).

Nijer, dünya bankası endeksine göre, azgelişmiş ülkelerin sınıfındadır. Buna göre alanyazında Nijer'in doğrudan verilerini kullanarak eğitimin getiri oranını hesaplayan bir araştırma sonucu bulunamamıştır. Ancak uluslararası eğitim getirisi ile ilgili yapılan çalışmalar kullanılmıştır. Son yıllarda eğitim getirisi üzerine Psacharopoulos ve Patrinos (2004) tarafından 42 ülke için yapılan çalışmaya göre ekonomik kalkınma düzeyi ve eğitim düzeyi arttıkça eğitimin getirisi azalmaktadır. Çalışmanın diğer bir bulgusu da eğitimin getirisinin düşük ve orta gelir grubundaki ülkelere yüksek gelir grubundaki ülkelere kıyasla daha yüksek olduğudur. Gelişmiş, kalkınmakta olan ve en az gelişmiş ülkelerdeki çalışmalar incelenerek bir yıl daha fazla eğitim almanın ortalama getirisi % 10 olarak tahmin edilmiştir. Araştırmacılar bu çalışmada eğitimin getirisini hesaplamada iki yöntem kullanmışlardır. Eğitim getirisi için dünyada bölgeler arası ile ilgili hesapları Mincer Getiri yöntemini kullanarak, OECD ülkeleri için % 11; Saharaltı Afrika için % 11,5; Latin Amerika ve Karayipler için % 12; Asya ülkeleri için % 10 ve Avrupa/Orta Doğu/Kuzey Afrika için % 7 olarak tahmin etmişlerdir. Diğer yandan eğitim düzeylerine göre eğitim getirileri hesaplanmıştır. Tahminlerin sonucuna göre ilköğretim için % 26,6; ortaöğretim için % 17 ve

yükseköğretim için % 19 olarak bulunmuştur (Psacharopoulos ve Patrinos, 2004). Bu sonuçlar Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1.

Eğitimin Kişisel Ekonomik Getirisi (Eğitim Düzeylerine Göre %)

Ülkelere Göre Göstergeler		İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim
Ülkelerin gelişmişlik düzeyi	Yüksek (9.266 \$ veya daha fazla)	26,6	12,2	12,4
	Orta (9.265 \$’e kadar)	27,4	15,0	19,3
	Düşük (755 \$ veya daha az)	25,8	19,5	26,0
Dünya Bölgeleri	Asya*	20	15,8	18,8
	Avrupa/Orta	13,8	13,6	18,8
	Doğu/Kuzey Afrika*			
	Latin Amerika/ Karayıp	26,6	17,0	19,5
	OECD	13,4	11,3	11,6
	Sahra Afrika	37,6	24,6	27,8
Cinsiyet	Erkek	20,1	13,9	11,0
	Kadın	12,8	18,4	10,8
Dünya Ortalama		18,9	13,1	10,8

*OECD ülkeler hariç

Kaynak: Pscharoupolus ve Patrinos (2004)

Tablo 1 incelendiğinde, ilköğretim kişisel getiri oranı %27 civarında görülmektedir. İlave eğitim sonucunda ortaöğretim düzeyinde kişisel eğitimin getirileri %12-20 arasında artmaktadır. Yükseköğretimde yüksek gelirli ülkeler için kişisel getiri oranı %12,4 iken düşük gelirli ülkeler için %26’yı aşmaktadır. Öte yandan, dünya bölgeler arası değerlere bakıldığında, ilköğretimin getiri oranı daha yüksektir ve Sahra Afrika bölgesinin lehinedir. Nitekim eğitimin kişisel getiri oranı, Sahra Afrika bölgesinde %37,6 iken OECD ülkeler için %13,4 görülmektedir. Buna göre, eğitim politikalarının belirlenmesinde ve eğitim yatırımlarının planlamasında bu veriler oldukça önemli ipuçları sağlamaktadır.

1987 yılında 32 ülke için yapılan bir çalışmada (Ünal, 1996: Akt. Hicks, 1987), pek çok ülkede, eğitimin tüm düzeylerinde getiri oranlarının pozitif olduğu; ilköğretimin ve ortaöğretimin getiri oranlarının üniversite düzeyindeki eğitimin getirisinden daha yüksek olduğu; gelişmekte olan ülkelerde getiri oranlarının gelişmiş ülkelerdekinden daha yüksek

olduğu sonucu bulunmuştur (Ünal, 1996: 203). Eğitimin ekonomik getirisi konusunda güncel araştırmalardan biri, Peet, Fink ve Fawzi'nin (2015) çalışmasıdır. Bu çalışmada görülen genel örüntü özetlenecek olursa, genel olarak, kırsal alanlarda düşük getiri, kadınlarda erkeklere göre daha yüksek getiri, Asya ve Doğu Avrupa ülkelerinde, Afrika ve Latin Amerika bölgelerinden yüksek getiri görünmektedir.

Eğitim kişisel ekonomik getirilerinden başka, eğitimin sosyal getiri mevcuttur. Sosyal getiri, bireyin kendine mal edemediği toplumun diğer üyelerine yansıyan faydalardır. Bu faydalar, vergi gelirlerinin artması ve toplumda eğitimli bireylerin verimliliğini arttırması suretiyle milli gelire katkı sağlaması şeklinde yansımaktadır (Gölpek, 2012). Bu konuda, farklı eğitim düzeylerinde, Mincer yöntemi kullanılarak hesaplanmaktadır. Sosyal getiri oranı, ülkelerin gelişmişlik düzeyine ve eğitim kademelerine göre farklılık göstermektedir. Dünya genelinde, Pscharoupoulos ve Patrinos (2004, 2011) tarafından kişi başı gelir düzeyi ve dünya farklı bölgeler arasında tahminleri hesaplanmıştır. Bu sonuçlar Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2.

Eğitimin Sosyal Getirisi (Eğitim Düzeylerine Göre %)

Ülkelere Göre Göstergeler		İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim
Ülkelerin gelişmişlik düzeyi	Yüksek (9.266 \$ veya daha fazla)	13,4	10,3	9,5
	Orta (9.265 \$’e kadar)	18,8	12,9	11,3
	Düşük (755 \$ veya daha az)	21,3	15,7	11,2
Dünya Bölgeleri	Asya*	16,2	11,1	11,0
	Avrupa/Orta	15,6	9,7	9,9
	Doğu/Kuzey Afrika*	17,4	12,9	12,3
	Latin Amerika/ Karayıp	8,5	9,4	8,5
	OECD	25,4	18,4	11,3
	Sahra Afrika			
Dünya Ortalama		18,9	13,1	10,8

*OECD ülkeler hariç

Kaynak: Pscharoupoulos ve Patrinos (2004)

Tablo 2’de görüldüğü gibi eğitimin sosyal getirileri ilköğretim düzeyi için %13 ile %19 arasında değişmekte, ortaöğretim görenlerin %10 ile %14 ve yükseköğretim seviyelerin de getiri düzeyine göre değişme göstermeyip %9-11 aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca, eğitimin sosyal getirisi dünya bölgeleri arasında bakıldığında, ekonomik büyüme düzeyi düşük olan ülkelerin sosyal getirisinin daha yüksek oranı olduğuna ulaşılmıştır. Öte yandan ekonomik büyümesi yüksek olan ülkeler için eğitimin sosyal getiri daha düşük görülmektedir. Ayrıca, eğitim düzeyi yükseldikçe getiri oranlarının azaldığı görülmektedir. Nitekim, OECD ülkelerinde eğitimin sosyal getiri oranı %8,5 iken sahra Afrika ülkelerinde %25,4 ile %11,3 olarak hesaplanmıştır. Gümüş ve Şişman'a (2012) göre bu sonuçlar şunu göstermektedir: “Ekonomik kalkınmasını tamamlamış ülkelerde eğitimin getirileri nispi olarak gerilerken az gelişmiş ülkelerde eğitimin getirileri nispi olarak yüksektir. Çünkü gelişmiş ülkelerde nüfusun eğitim hizmetlerine erişimi yüksek düzeyde ve eğitim imkânları fazladır. Bu durum eğitim yatırımlarının getirilerini zaman içinde azaltmaktadır. Daha nitelikli, teknik bilgi gerektiren, spesifik alanlarda uzmanlaşmayı başaranların ise getirilerinde artış beklenmektedir (Gümüş ve Şişman, 2012: 67-68).

Sonuç olarak, eğitimin ekonomik getiri konusunda, bireylerin ve toplumun ne kadar getiri elde ettiklerini tespit etmek için, kişisel ve sosyal getiri değerleri üzerinde durulmaktadır. Alanyazın taramasında, pek çok ülkede, eğitimin tüm düzeylerinde getiri oranlarının pozitif olduğu; ilköğretimin ve ortaöğretimin getiri oranlarının üniversite düzeyindeki eğitimin getirisinden daha yüksek olduğu; gelişmekte olan ülkelerde getiri oranlarının gelişmiş ülkelerdekinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, eğitimin sosyal getirisi dünya genelinde bakıldığında, az gelişmiş ülkelerde sosyal getirinin daha yüksek bir orana ulaşmaktadır. Öte yandan gelişmiş ülkelerde ise eğitimin sosyal getirisinin daha düşük görülmektedir.

2.1.5.2. Eğitimin Ekonomik Getirileri ve Toplumsal Sorunları

Eğitim getirisi yalnız parasal getiri ile sınırlı değildir. Zira, eğitimin parasal olmayan getirileri de bulunmaktadır. Bunlar kişisel getiri düzeyi ve toplumsal getiri düzeyidir. Bireyin parasal olmayan getirilerine örnek olarak, bireyin sağlık durumundaki iyileşme, kadınlar için doğurganlık oranının düşmesi gibi eğitimin kişisel eğitim getirisi ama parasal olmayan getirisi içermektedir. Öte yandan, eğitimin kişinin iş bulma imkânına, ülkelerin kalkınmasına veya ekonomik büyümeye yönelik katkılarına vurgu yapan çalışmaların yanı sıra eğitimin işsizlik oranının azaltılması, yoksulluk ve eşitsizliğin azaltılması, sağlık, suç oranının düşmesi, demokratik katılım ve çevrenin korunması gibi meydanlara etkisi günümüz çalışmalarının

odağında sıklıkla yer bulmaktadır (Tural, 1999). Eğitimin toplumsal parasal olmayan getirileri, Karadeniz (2007) tarafından, şöyle sınıflandırılmıştır:

-Toplumsal huzurun artışı (suç oranının düşmesi, boşanma oranının azalması, yaşam memnuniyetinin artması gibi),

-İşgücüne katılım oranının artması (işsizlik oranının azalması gibi),

-Gelir artışı (yoksulluğun azalması, sosyal güvencesizliğin azalması, çocuk işçiliğinin azalması gibi)

-Sağlıklı toplum (doğurganlık hızının düşmesi, anne ve bebek ölümlerinin azalması, bebeklerin yetersiz beslenmenin önlenmesi gibi)

Buna göre, toplumda eğitim düzeyinin yükselmesinin demokrasi kültürünün gelişmesine, suç oranının düşmesiyle ceza giderlerinin azalmasına, doğurganlık hızının düşmesine, sivil toplum örgütlerine katılımın artmasına ve bütün olarak bireyin ve toplumun huzurunun artışına katkı sağlayabilmektedir. Bu durumda, Fransa, Türkiye ve Nijer’de, toplumsal sorunlar ve eğitimin ekonomik getirisi ile ilgili sorunlar eğitim düzeyinin yükselmesiyle çözülebilmektedir. Dünya genelinde, toplumsal sorunlar en çok gelişmekte olan ülkelerde ve azgelişmiş ülkelerde bulunmaktadır. Bu durum Nijer başta olmak üzere Türkiye ve Fransa’da eğitimin ekonomik getirisi ile toplumsal sorunlar arasında nasıl bir ilişki kurabileceğini ortaya koymaktadır. Eğitimin yol açtığı parasal olmayan getirileri veya dışsallıkları göz önünde tutulduğunda, eğitimin yalnızca ekonomik büyüme ve toplumsal kalkınma açısından değil, belki de bunlardan daha fazla, toplumun demokrasiye katılması, özgürlükleri, suç işlemenin azalması, nüfus artış oranının düşmesi, toplumun modernleştirilmesi, vb. üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Bilimsel araştırmalar incelediğinde, eğitim düzeyleri ve suç oranları arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu ileri sürülmektedir. Türkiye de eğitim ve suç arasındaki ilişkiyel çalışmalar da yine eğitimin suçla olan ilişkisi ve suça olan negatif bir etkisi üzerinde durulmuştur (Tekçi, 2004). Ayrıca eğitim ve düşük suç oranları ve ceza sistemi giderlerin azalması, Spiegleman (1968) tarafından yapılmış olan araştırma sonucunda, eğitim görmüş gençler ile suç işleme oranları arasında ters orantılı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Erdoğan ve Oto, 2004).

Eğitim dışsallıklarından biri, toplumun demokratik ilkelere katılmasıdır. Eğitim süresi ve demokratik değerler, oy kullanmak, siyasal bilinç, politik katılım ve siyasal grup üyeliği

gibi çeşitli kanallar üzerinden toplumsal katılım ve demokrasi üzerinde belirleyici role sahiptir (EİR, 2011). Dee (2004) tarafından yapılan bir çalışmanın bulgularına göre, ABD’de eğitim seviyenin oy kullanma ve söyleyiş özgürlüğünü savunma üzerinde istatistiksel olarak manidar olumlu bir etki bulunulmuştur. Bir başka, yükseköğretim düzeyinde oy vermek için yapılan kayıt oranı % 12, oy kullanma oranı % 26 ve gönüllü etkinliklere katılım oranını % 15 artırdığı saptanmıştır. Eğitim diğer parasal olmayan ve toplumsal getirileri, kadınların eğitimidir. Nitekim kadın eğitimin topluma yansıyan etkisi hem doğurganlık üzerinde hem de çocuğun sağlığı üzerinde etkisidir (Gölpek, 2011).

Sonuç olarak, eğitimin parasal olmayan getirileri hem birey ve toplum açısından önemli bulunmaktadır. Bireyin, sağlık durumundaki iyileşme, kadınlar için doğurganlık oranının düşmesi, ülkelerin büyüme ve kalkınmasına, demokratik katılım, suç oranının düşmesi, işsizlik oranın azaltılması, yoksulluk ve eşitsizliğin azaltılması ve çevrenin korunması gibi eğitimin getirisi parasal olmayan getirileridir.

2.1.6. Eğitim Göstergeleri

Gösterge geniş kapsamlı bir kavramdır. Bir anlamı işaret eden her türlü belirti, iz veya işareti olabilmektedir. Eğitim göstergeleri ise eğitim sistemlerine yönelik ülkelerin kendilerinin belirlememiş oldukları değişkenlerdir. Veri kaynağı kapsamında ülkelerin eğitim kademeleri itibarıyla okullaşma oranları, okuryazarlık oranı, bitirilen eğitim süresi, derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları, cinsiyet oranları, öğrenci başına kamu ve özel harcamalar, mesleki ve teknik eğitime devam edenlerin oranı, vb. değişkenler eğitim göstergeleri olabilmektedir (Polat, 2010). Bu araştırmada Gayrı Safı Milli Hasıla (GSMH), Okuryazarlık oranı, Bitirilen Eğitim Süresi, Eğitim harcamaları ve nüfus artış hızı ele alınmaktadır. Bu kapsamda bu göstergeler şöyle ele alınabilir:

2.1.6.1. Gayrı Safı Milli Hâsıla (GSMH)

Genel olarak, Gayrı Safı Milli Hâsıla, bir ülkenin ekonomik büyümesi için bir ölçü olarak kullanılmaktadır. Gayri Safı Milli Hâsıla, Birleşmiş Milletler ’in Ulusal Hesaplar Sistemi tarafından ekonomik gösterge olarak standartlaştırılmış ve belli bir süre boyunca bir devletin mal ve hizmetlerinin toplam çıktısını ölçmektedir. Devletlerin ekonomik performanslarını karşılaştırmak için kullanılmakta, ancak GSMH başlangıçta bu amaçla geliştirilmemesine rağmen, genellikle yaşam standartlarının, ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeyleri veya sosyal refahın değerlendirilmesi için genişletilmektedir (Tjukanov, 2011).

GSMH, en basit şekilde, bir ülke ekonomisinde belli bir süre içinde, genellikle bir yılda, üretilen mal ve hizmetin toplamına denmektedir (Pekin, 1975: 185). Bu toplamda söz konusu olan mallar nihai mal, yani tüketime hazır olan mallardır. Bu durumda, GSMH bir ekonominin gücünü, o ülkede yaşayan fertlerin refah seviyesini ve hepsinden önemli olarak geçmiş yıllar GSMH'leri mukayeseler yaparak ekonominin büyüme hızının ortaya koyan önemli bir göstergedir (Aydoğuş, 2007: 406).

Ayrıca, ulusal gelir konusunda, GSMH ve GSYH göstergeleri olarak aralarındaki farktan söz etmek gerekmektedir. Zira, GSYH; bir ülkede yerleşiklerin sahip oldukları üretim faktörleri ile belli bir yılda ürettikleri nihai mal ve hizmetlerin toplam piyasa değeridir (Pekin, 1975: 187). Buna bağlı, Gayrı Safi Yurtiçi Hasıla, yurt içinde üretilmiş nihai mal ve hizmetlerin değeridir. Nitekim, GSMH bir ülke vatandaşlarının ürettiği bütün ekonomik değerleri değerlenmektedir (Özgüven, 1973: 340). Kısaca GSMH ve GSYH arasındaki fark sadece coğrafik bakımından bir farklılık görülmektedir.

Dünya bankası ekonomik gelişmenin bir göstergesi olarak, her ülke de, yaşayan bireylerin ortalama refah düzeylerini karşılaştırmak için kişi başına düşen GSMH rakamları kullanmaktadır (Alkın, 2008: 459). Zira, uluslararası karşılaştırmada GSMH'nin büyüklüğünden çok, kişi başına düşen GSMH'yi değeri daha büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, kişi başına düşen millî gelir, bir ülkenin yurttaşlarının ortalama gelir düzeyi hakkında fikir verici bir göstergedir (Özer, 2008: 273). Kişi başına düşen GSMH değerini hesaplamak için, toplam reel gayrı safi milli hasıla, yıl ortalaması nüfusa bölünür. Veya ekonomik büyüme oranından nüfus artış oranını çıkartıldığında da bu değeri bulunabilmektedir (Kutlu, 2004: 266). Günümüzde, uluslararası karşılaştırmalarda GSMH'yi ve kişi başına düşen milli gelirin rakamları genellikle ABD doları cinsinden belirtilmektedir (Alkın, 2008: 273).

Bu araştırmada kişi başına düşen GSMH bir gösterge olarak alınmıştır. Alan yazında GSMH ile eğitim arasındaki ilişki, söz konusu ulusal gelir veya kişisel kazanca katkıları insan sermayesi yatırımları ve özellikle de eğitim yatırımları arasındaki ilişki, literatürde incelenmektedir. Bu konudaki araştırmalarda Harbison ve Myers (1964: Akt. Ünal, 1996: 200) dört farklı yöntem belirlemiştir. Bunlardan, birincisi, eğitime yapılan harcamalar ile GSMH arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak incelenmesi (Korelasyon yaklaşımı); ikincisi artık yaklaşımı kullanarak eğitimin GSMH'ye katkısının belirlenmesi; üçüncüsü eğitimin toplumsal getiri oranının hesaplanması ve son olarak, okullaşma oranlarındaki artışlar ile

GSMH artışlarını karşılaştırılması gibi yollarla sürdürülmektedir (Geyikdağ, 1976; Gümüş ve Şişman, 2012; Ünal, 1996).

2.1.6.2. Nüfus Artış Hızı Oranı

Bir bölge ya da ülkede yaşayan birey sayısına nüfus (Population) denir. Nüfus yalnızca aritmetik bir toplam değildir. Yaş, cinsiyet yapısını, nüfusu oluşturan bireylerin sosyal ve ekonomik niteliklerinin dağılımını ve değişimleri de kapsar (Bayat, 2010: 4). Nüfus artışı ise bir ülkede belli bir süre içinde insan sayısında meydana gelen artış miktarına denilmektedir (Boylu, 2010: 7). Başka bir deyişle, ölüm oranları ile doğurganlık oranları arasındaki farklılıklar nüfus artışını oranını göstermektedir. Eğer bir ülkenin nüfusunun doğum oranı ölüm oranlarından daha fazla ise nüfus artışı meydana gelmektedir. Aksi takdirde, ölüm oranı fazla, doğum oranı az ise, nüfusta azalma meydana gelmektedir. Genellikle az gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı fazla, gelişmiş ülkelerde ise nüfus artış hızı azdır (Chasteland, Véron ve Barbiéri, 1993). Ayrıca nüfus artış hızı nedeni konusunda, doğurganlık ve göçler nüfus artışını oluşturan en önemli faktörlerden biridir. Doğumların ölümlerden daha fazla olması nüfus artışına neden olmaktadır. Bu şekildeki artışa, doğal nüfus artışı denilmektedir (Boylu, 2010: 7).

Kavramsal olarak, eğitim, ekonomik, kültürel, sosyal vb. etmenlerin değişimlerin, nüfusla arasındaki ilişkilerini inceleyen fikirler, nüfus teorileri olarak adlandırmaktadır. Eskiden günümüze kadar, din adamları, yazarlar ve filozoflar nüfus ile ilgili sorunları incelenmekte ve diğer olaylarla ilgisini kendi görüşlerine göre izah etmeye çalışmaktadırlar (Yumuşak, 1998). Ayrıca nüfus artış hızının en önemli nedeni doğumlar ve göçlerdir. Doğumların ölümlerden daha fazla olması nüfus artışına neden olmaktadır. Bu şekildeki artışa, doğal nüfus artışı denilmektedir (Boylu, 2010: 7). Nüfus artışı ile ilgili, yapılan çalışmaları bakıldığında çoğunluğunu, nüfus artışının ekonomiye ve kalkınmaya etkisi incelenmiştir. Aynı çerçevede, nüfus artış ve eğitim ile ilişkiler bulunmaktadır. Bunun doğrultusunda, nüfus artış hızının ekonomik büyümeyle ilişkisi farklı bakımından araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Araştırmaların tabanı genellikle bu nüfus artış hızı ile ekonomik büyüme değişken arasındaki neden-sonuç ilişkisinin yönü oluşturmuş ve bu iki değişkenden hangisinin neden, hangisinin sonuç olabileceği sorusuna açıklık getirilmeye çalışılmıştır (Telatar ve Terzi, 2010). Bu bağlamda, literatürde konu üzerinde yapılan ampirik çalışmaların bazıları nüfus artışının ekonomik büyüme üzerinde bir engel olduğu sonucuna ulaşırken, bazıları da ekonomik büyüme ve nüfus artışı pozitif yönde etki görmektedir

(Güneş, 2005). Simon'a (1989) göre nüfus ile nüfus artış hızı ilişkileri dönem uzunluğuna bağlıdır. Buna göre, nüfus ve gayri safi milli hasıla (GSMH) ilişkisini içeren istatistiki takdirler bu ilişkinin kısa dönem olumsuz etkilerini göstermekte ancak uzun dönem olumlu etkilerini belirleyememektedir (Telatar ve Terzi, 2010). Ayrıca nüfus artış hızı ile eğitim ilişkileri, eğitim harcamaları en çok ilgilenilmektedir. Bu bağlamda eğitim harcamalarının daha geniş bir alana yayılmasına ve bu alanda kalitenin düşmesine neden olmaktadır (Sarsılmaz, 2003).

Nüfus artış hızı ile ilgili Nijer, Türkiye ve Fransa da yapılan araştırmalar genel olarak, ülkelerin ekonomik büyüme düzeyi ile ilişkilidir. Söz konusu, Nijer'de de az gelişmiş ülkeler gibi nüfus artış hızının oranları yüksektir. Bir yandan Batı Afrika ülkeleri arasında dünya nüfus artış hızının oranı ortalamasın daha yüksektir. Öte yandan, dünyanın nüfus artışı oranı 1,5 iken, Nijer'in nüfus artış hızı oranı %3,9 kaydedilmiştir (Leridon, 2015). Dolayısıyla, ülkelerin ekonomik büyümesi, eğitim durumu, kalkınma düzeyi gibi göstergeler düşük oranlarda olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin nüfus artış hızı geliştirmekte olan ülkelerin oranı ile benzerlik göstermektedir. Geliştirmekte olan ülkelerdeki nüfus artışının gelişmiş ülkelerdeki nüfus artış oranlarından daha yüksek bir seviye izlediği görülmektedir (Bloom ve Freman, 1987: 8). Bu bağlamda Türkiye'nin nüfus artış hızı giderek azalmaktadır. 1960 yılında nüfus artış hızı % 2,5 iken 2015 yılına geldiğinde % 1,3 civarında kaydedilmiştir (Wordbank 2015; TÜİK, 2016). Gelişmiş bir düzeyi olduğu için, Fransa' da nüfus artış hızı çok düşüktür. Genel olarak gelişmiş ülkelerdeki nüfus artış hızı oranları 0-1 arasındadır. Bunu nedeni, gelişmiş ülkelerde demografik evrimlerini tamamlayarak doğum oranlarını en düşük düzeye indirmişlerdir (Sarsılmaz, 2003: 34). Söz konusu Fransa'da 2016 yılında, yıllık nüfus artış hızı % 0,4'tır (İNSEE, 2017). Yalnız bu araştırmada, nüfus artış hızı göstergesi olarak, genel nüfus artış hızı değil, 15-64 yaş arasındaki nüfus artış hızı yer almaktadır. Bu yaş sınırları arasındaki 1996-2015 yıllarını kapsayan Nijer, Türkiye ve Fransa'nın yetişkin nüfus artış hızı kullanılmaktadır.

2.1.6.3. Okuryazarlık oranı

Okuryazarlık kelime olarak İngilizce de "Literacy" ve Fransızca da "Alphabétisation" olarak, genellikle yetişkinin okuma ve yazmayı en basit biçimde anladığı süreyi içermektedir (Benjamin, 2005). Geçmişten günümüze okuryazarlık tanımı hakkında oldukça fazla tanımlama bulmak mümkündür. Eskiden kişinin adını okuyup yazabilmesi ve imzasını atabilmesi okuryazarlık olarak belirtilmektedir. Bu tanımın sınırlı olduğu görülmektedir. Söz

konusu, 1951 yılında UNESCO tarafından düzenlenen uluslararası bir toplantıda, okuryazar tanımı netleştirilmiştir. Bu durumda, okuryazar şöyle tanımlanmış: okuryazar, günlük yaşamı ile ilgili basit ve kısa bir cümleyi anlayarak okuyup yazabilen kişidir. 1962 yılına geldiğinde bir daha UNESCO tarafından, okuryazarlık tanımı güncellenmiştir. Okuryazar, kendisinin ve içinde yaşadığı toplumun gelişmesine katkıda bulunabilecek derecede okuma-yazma ve hesap yapma becerilerine sahip, grup ve topluluk içindeki görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazanmış kişidir” (Güneş, 1994: 499).

Yirmici yüzyılın son dönemi, okuryazarlık tanımı eski tanımlardan daha geniş bir anlam içermiştir 1995 yılında OECD tarafından, okuryazarlık şöyle tanımlanmış: yaşam boyu öğrenme bilincini oluşturma, bu bilinci geliştirme, daha etkin öğrenme için bireylerin yeni beceriler kazanmalarını sağlamaktır (Aldemir, 2003). Günümüzde teknolojiyle birlikte, bilgiye ulaşmak kolay ve hızlı olmaya başladığından, geleneksel okuryazarlık tanımının yanında ihtiyaca yönelik her alanda okuryazarlık terminolojisi oluşturmakta ve her okuryazarlık türünün kendi disiplini ve becerileri ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Özbay ve Çelik, 2013). Bu bağlamda, literatürde çeşitli okuryazarlık terimleri görülmektedir. Bunlardan bazıları, bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, finansal okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı matematik okuryazarlığı vb. olarak sayılabilir (Stokes, 2002).

Okuryazarlık kavramı, yıllar içinde değişikliğe uğramış ve bu kavram, farklı açılardan ele alınmıştır. Bu araştırmada, okuryazarlık oranı bir eğitim göstergesi olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, okuryazarlık ve kişinin gelir düzeyi arasındaki ilişki ortaya koyulmaktadır. Başka bir deyişle, Nijer, Türkiye ve Fransa'da son yıl içinde (1996-2015) okuryazarlık oranı ve kişi başı düşen GSMH arasında nasıl ilişki incelenmeye çalışılmaktadır. Öte yandan, çalışmada okuryazarlık düzeyi ve ülkenin kalkınmasına nasıl bir katkı sağlanabileceği değerlendirilmektedir. Genel olarak, okuryazarlık konusunda dünya genelinde gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin okuryazarlığının oranları arasında geniş bir fark görülmektedir. Az gelişmiş ülkelerin okuryazarlık oranı düşük düzeyde iken, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin okuryazarlık düzeyi yüksek çıkmaktadır. Bu durumda, 2015 yılında Nijer'in okuryazarlık oranı %31 (İNS, 2015), Türkiye %95,69 (TUİK,2015) ve Fransa için %99,99 olarak hesaplanmıştır (UNDP, 2015). Okuryazarlık ve ekonomiye bakıldığında, Bowman ve Anderson tarafından, eğitim indeksleri ve kişi başına gelir arasındaki ilişkileri tespit için yapılan karşılaştırmalarda, okuryazarlık oranı ile gelir arasındaki bağıntı çok zayıftır ve doğrusal olmadığı sonucuna ulaşmışlardır (West, 1978: 20). Yalnız, okuryazarlık

oranı ve eğitime genel olarak bakıldığında okuryazar olmak insanın hayatına değer katmaktadır. Okuryazarlık kişisel, aile ve toplum düzeyinde olduğu kadar ulusların, bölgelerin ve dünyanın makro düzeyinde kalkınmasında da etkili bir araç olabilmektedir (UNESCO, 2006: 3).

2.1.6.4. Bitirilen eğitim süresi

Bitirilen eğitim süresi ortalamaları (Mean Years of Schooling (MYS)), UNDP Birleşmiş Milletler Kurumlarından, 2010 yılındaki İnsani Gelişmişlik Endeksi hesaplamalarına, iki eğitim göstergesi: bitirilen eğitim Yılı ve Beklenen eğitim Yılı, hesaplama değişkenleri arasında yer alan bir eğitim göstergesi olarak bulunmuştur (UNDP, 2010). Uzun yıllar boyunca araştırmalarda özellikle Birleşmiş Milletler'in çalışmalarında okuryazarlık oranı, okullaşma oranı gibi değişkenler kalkınmışlık göstergeleri arasında kabul edilmiş ve ilgi görmüştür. Ancak 2010 yılından beri, bitirilen eğitim Yılı ve Beklenen eğitim Yılı değişkenleri diğerleriyle birlikte veya okuryazarlık ve okullaşma yerine kullanılmaya başlanmıştır (Yeşilyurt, Karadeniz, Gülel, Çağlar ve Uyar, 2016). 2010 yılı sonrasında beklenen eğitim yılı ve bitirilen eğitim yılı verileri İnsan Gelişmişlik Endeksi (HDI) hesaplarında bitirilen eğitim yılı (MYS) bir eğitim göstergesi olarak kullanılmıştır. Bitirilen eğitim yılı hesaplaması, toplumda 25 yaş ve üzeri olan bireylerin yaşam süresince aldığı öğrenim yılların süresinin ortalamasını ifade etmektedir. Öte yandan, beklenen eğitim yılı ise yaşa bağlı okula kayıt oranlarının mevcut şekilde kalması halinde, okula başlama yaşındaki bir çocuğun beklenen eğitim hayatının toplam yıl sayısını göstermektedir (UNESCO, 2013). Ayrıca, 2010 yılında, İnsan Gelişme Endeksi hesaplamalarında kullanılan ortalama eğitim yılı verisi için Barro ve Lee (2010) tarafından yapılan tahminler kullanılmıştır. Nitekim, Barro ve Lee 2010 yılında, ülkelerin geçmiş yıllara ait verilerini kullanarak 2010 yılı için tahmin yapıp, bu tahmine dayalı olarak ortalama eğitim yılı verisini üretmektedir (Şeker, 2011).

Ortalama okullaşma yılının hesaplama yöntemi Barro ve Lee tarafından ilk olarak kullanılmıştır (Barro ve Lee, 1993, 2000, 2010). Kısacası, her bir ülkenin Ortalama Okullaşma Yılı'nı tahmin etmesi için gerekli bilgiler şunlardır:

- Belli bir yılda nüfusun yaş grubuna ve en yüksek eğitim seviyesine göre dağılımı ve
- Her eğitim seviyesinin resmi süresi olan zaman serileri.

Her yaş grubu için belirli bir eğitim seviyesine ulaşan oranı, o seviyenin resmi süresi ile çarpılır. Ortaya çıkan değerlerin toplamı, araştırma altındaki nüfusta Ortalama Okullaşma Yılı

verir. Örneğin, bir nüfusun% 50'sinin ilköğretimi 4 yıllık bir süreyle tamamladığını ve % 50'sinin alt orta öğretimini 4 yıllık bir süreyle tamamladığını ve bu da birleşince ilk ve orta öğretimde 8 yıl geçirdiklerini varsayalım. Bu durumda Ortalama Okullaşma Yılı $0.5 \times 4 + 0.5 \times 8 = 6$ yıl. Ayrıca UNESCO İstatistik Kurumu (UİS) kullanılan Ortalama Okullaşma Yılı'nın hesaplanması yöntemi, Barro ve Lee'nin yaklaşımına benzemektedir (UİS, 2013).

Bu araştırmada ortalama okullaşma yılı değişkeni olarak Nijer, Türkiye ve Fransa UİS ve Barro ve Lee veri tabanlarında bulunan veriler dikkate alınarak kullanılmıştır. Ortalama okullaşma yılı verisinin stok bir değişkendir ve yıllar itibarıyla çok fazla değişmesi beklenmemektedir (Şeker, 2011: 29). Bu bağlamda, dünya genelinde 2013 yılında, ortalama okullaşma yılı 8.1 iken, OECD ülkelerde 11.7 ve az gelişmiş ülkelerde 4.2 olarak hesaplanmıştır (UİS, 2013). Buna bağlı, Nijer MYS 1.4, Türkiye 7.6 ve Fransa ise 11.3 çıkmıştır. Bu bağlamda ortalama okullaşma yılı, yıllar itibarıyla çok fazla değişmesi beklenmediğinden Nijer, Türkiye ve Fransa ortalamaları bakıldığında özellikle 1996-2015 yılları arasında fazla bir artış görülmemektedir.

2.1.6.5. Eğitim harcamaları

Eğitim harcamaları, ulusal harcamalardan en önemli sosyal harcamalardan biridir. Gelişmiş ülkelerin kamu harcamaları incelendiğinde, payın büyüklüğü olarak, savunma bütçesinden sonra ikinci sırada eğitim harcamalarının aldığı payı görülmektedir (Ortaç, 2003: 242). Eğitim harcamaları, eğitim göstergelerinden, okullaşma oranları, okuryazarlık, vb. göstergeler kadar önemli bir göstergedir. Harcama kelime anlam olarak, bir amaç uğruna değer ifade eden bir simgeyi elden çıkarmak, başkasına devretmektir (Ulusoy, 2013: 7). Başka bir anlamda Türkmen'e göre; harcama, ekonomik bir işin başarılmasında harcanan değerlerdir. Harcamaları kamu kaynaklarınca yapılan harcamalar, özel sektörde yapılan harcamalar ve tüketim harcamaları olarak sınıflandırmak mümkündür. Yapılan harcamaları somutlaştırmak ya da daha anlaşılır kılmak için bütçe veya GSMH'ye (Gayrisafi Millî Hâsıla) oran cinsinden ifade edilmektedir (Türkmen, 2002: 18). Eğitim harcamaları tanımı ise, eğitimin planlama, yatırım ve üretim sürecinin gerçekleştirilmesi için kullanılan parasal kaynakların tümüdür (Bircan, 1988: Akt. Ulusoy, 2013: 8). Daha geniş bir tanımla, Adem (1993: 29) tarafından, eğitime yapılan harcamaları genel ve katma bütçeli dairelerin, özel sektör ve kamu ekonomik kuruluşları bütçelerinden, yerel idarelerden ve vakıflar tarafından eğitim hizmetlerine yapılan tüm harcamalardır. Başka bir deyişle eğitime yapılan harcamaları, eğitim sektörü hizmetlerin yürütülmesine ayrılan tüm parasal kaynaklardır.

Genel olarak, eğitim harcamaları iki kaynak tarafından karşılanmaktadır. Bu harcamalar; kamu tarafından yapılan harcamalar ve bireylerin kendileri veya aileleri tarafından yapılan harcamalar kapsamaktadır (Tomul, 2000). Bu bağlamda araştırmada, kamu tarafından yapılan harcamalar dikkate alınmaktadır. Ayrıca, eğitim harcamaları kamusal harcamalar içerisinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim harcamaları konusunda büyük farklılıklar vardır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu payı sınırlı ve az iken, gelişmiş ülkelerde eğitim harcamaları tüketimin büyük bir kısmını kapsamaktadır (Semercioğlu, 2012).

Eğitim harcamalarıyla ilgili analizler genellikle eğitim harcamalarının büyüklüğü, yani eğitim harcamalarının GSMH içindeki oransal büyüklüğü; devletin eğitime yaptığı harcamaların büyüklüğü ya da bütçeden eğitime ayrılan kaynakların GSMH içindeki oransal büyüklüğü gibi ölçütler dikkate alınarak yapılmaktadır (Ulusoy, 2013: 8). Buna bağlı olarak araştırmada, yıllara göre, devletin eğitime yaptığı harcamaların miktarı veya genel bütçede eğitime ayrılan kaynakların miktarı incelenmiştir. Buna göre Nijer, Türkiye ve Fransa'da 1996-2015 arasında kamu genel bütçesinden eğitime ayrılan pay incelenmiştir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitime ayrılan pay düşük iken gelişmiş ülkelerde bu payı daha yüksektir. Bu bağlamda, Nijer'de eğitim bütçesinin yıllar gittikçe azaldığı görülmektedir. Nitekim, 1996 yılında, eğitime ayrılan bütçe 26,8 milyardır FCFA (4,9 milyon dolar), genel bütçenin %15,2'sidir, 2001 yılında 28,8 milyardır FCFA (43,06 milyon dolar) ve genel bütçenin % 13,2 civarındadır. Ayrıca, 2003 yılında eğitime ayrılan payı genel bütçenin %9,8'e düşmüştür. Son yıllarda özellikle 2012- 2015 yıllar arasında, eğitime ayrılan payı bir yükseliş gösterildi. Böylece 2012 yılında %17'den 2015 yılında %20'ye kadar ermiştir (İNS, 2015: 48-55).

Türkiye ise, gelişmekte olan ve gelişmiş ülke olma yolunda olan Türkiye'de kamu genel bütçe içerisinde en büyük pay eğitim harcamalarına verilmektedir (Arabacı, 2011). Ancak Türkiye diğer gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'nin eğitime ayrılan ilişkin bütçesinin zayıf olması eğitime daha fazla önem vermesini gerektirmektedir. Bu durumda Türkiye'de eğitime daha fazla kaynak ayrılarak eğitimin iyileştirilmesine çalışılması gerektirmektedir (Hayrulloğlu, ve Egeli, 2014: 100). Türkiye'de yıllar arasında eğitim harcamaları, genel bütçeden ayrılan pay gittikçe düşmektedir. Nitekim, 1997 yılında Milli Eğitim Bakanlığı harcamaları kamu harcamalardan ayrılan pay %15,01 iken 2010 yılında % 6,32'ye düşmüştür (Tokat, 2009). Bunun nedeni, Dünya genelinde 2010 yılında geçiren ekonomik krizin etkisinin olduğu söylemek mümkün olabilir. MEB bütçesinin konsolide bütçeye oranı, 1997 yılından 2007'ye kadar ve bu 10 yıllık süreç içinde % 7- 9 aralığında

meydana gelmiş, 2007-2009 yılları arasında %10,5 seviyesine artırmış ve 2010 yılında ise % 9.80'e düşmüştür. Anacak son yıllarda MEB bütçesine kaynak aktarımında bir artışın olduğu görülmektedir (Arabacı, 2011). Bu ekonomik kriz sonra eğitime ayrılan pay oranı giderek artmaya başlamış, 2009 yılına gelindiğinde OECD oranı ortalaması %12,2 % iken Türkiye de % 14,0 ancak ulaşabilmiştir. 2015 yılında TÜİK tarafından eğitim harcamaları istatistiklerine göre, eğitime ayrılan pay 2014 yılına göre %12,2 artarak 135 milyar 22 milyon TL oldu (TÜİK, 2016). Fransa ve gelişmiş ülkeler gibi, eğitim bütçesi incelendiğinde, büyüklük açısından, savunma harcamalarından sonra hemen eğitime ayrılan harcamalarının yer aldığı görülmektedir. Fransa ve gelişmiş ülkeler gibi, eğitim bütçesi incelendiğinde, büyüklük olarak, savunma harcamalarından sonra ikinci sırada eğitim harcamalarının yer aldığı görülür. Fransa' da eğitime ayrılan harcamaların oranı, OECD ülkeleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. 2010 yılında eğitime ayrılan pay GSYİH içinde % 6,3'tir (132,1 milyar Euro). Buna göre Avrupa Birliği ülkeleri olan Danimarka, İngiltere, Finlandiya ve Hollanda'nın değerleri yükselmiş, ancak OECD ülkeleri arasında Fransa'da eğitime ayrılan harcama hala daha bu değerlerin üzerinde bir ortalama sahiptir (OECD, 2013). Ayrıca, 1980-2012 yılları arasında, Fransa da eğitime ayrılan payda hızı bir artış göstermiştir (MEN, 2013). Genel olarak, Fransa da eğitim harcamaları incelendiğinde yıllar gittikçe bir artış göstermektedir. 2014 yılında eğitime ayrılan payı genel bütçe içinde 146,0 milyar Euro yer almıştır (MEN, 2015).

2.1.6.7. Eğitim Yönetimi ve Eğitim Getirisi

Eğitim yönetimi kamu yönetiminin bir alt dalı olmasında rağmen ayrı bir bilim dalı olarak sayılmaktadır. Eğitim nasıl ki insanlarda bir davranış değişikliği gerçekleştirerek onu dönüştürüyorsa, yönetim de örgütü sürekli yaşatarak devamlılığını sağlamaktadır (Daş, 2016: 19). Eğitim yönetimi kavramı ile ilgili literatür incelendiğinde çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Bunlardan, Taymaz (2009: 20); Eğitim yönetimi, eğitim örgütlerinin belirlenen amaçlara ulaşmak üzere, insan ve madde kaynaklarının temin edilip bunların etkin bir şekilde kullanılması olarak tanımlarken Toprakçı (2013: 11), eğitim yönetimi, toplumun eğitim gereksinimini karşılamak üzere kurulan eğitim örgütünü amaçlarına uygun olarak çalıştırmak, geliştirmek ve yaşatmak sürecidir olarak tanımlamaktadır. Aynı mantıkla Demirtaş ve Güneş (2002); eğitim yönetimi, toplumsal gelişimin sağlanması amacıyla eğitim gereksinimini karşılamak üzere kurulan eğitim örgütlerinin amaçlarına ulaşabilmesi için etkili bir şekilde işletme, geliştirme ve yenileştirmek eğitim yönetiminin kapsamına girmektedir. Daha geniş bir anlamda, eğitim yönetimi; eğitim yönetiminde, eğitim hizmetlerinde verilen programların

etkili şekilde uygulanması, öğretim hizmetleri, personel yönetimi, bütçe, bina gibi maddi kaynakların yönetimlerinin verimli ve etkin bir şekilde kullanılması için yöntemler geliştirilmek ve süreçlerin iyileştirilmesi için yollar aranmaktadır (Ilgar, 2005: 14).

Eğitim yönetimi tanımlarına bakıldığında, eğitim yönetimi, bireylerin ihtiyaçların karşılanmasında eğitim sisteminin ve bu sistem içinde yer alan bütün örgütlerin yönetimi eğitim yönetimi kapsamı içinde değerlendirilmektedir. Eğitim yönetimi genel işlevi, öğretme ve öğrenmeyi amaçlayan kurumların yönetimidir. Bu kurumlar devlet okullarını, genel ve özel yüksekokulları bölge okulları, genel ve özel üniversiteleri ve diğerlerini kapsar. Eğitim yönetimi bir ana bilim olarak, içinde bulunduğu eğitim planlaması, eğitim denetimi ve eğitim ekonomisi bir bütün olarak kapsamaktadır. Buna bağlı, araştırmanın temel amacı bireyin kazanç düzeyi ile eğitim ilişkisi olduğundan, eğitim ekonomisi özellikle nitelikli insan gücü yetiştirme konusu ilgilenmektedir. Söz konusu eğitim ekonomisi işlevini, toplumdaki bireylere belli bir beceri kazandırarak onları ücreti durumuna getirmek ve endüstri, tarım, hizmet alanlarında toplumun ihtiyacı olan insan gücünü yetiştirmek şeklinde tanımlanmaktadır (Tonbul, 2016: 348). Eğitim ekonomisi diğer bir tanım ise, Eğitim ekonomisi: toplumsal yapı, ekonomik değişime ve bireyin kazandığı bilgi ve becerileri arasındaki temel ilişkileri araştıran bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır (Carnoy ve Tural, 1982: 485).

Eğitim yönetimi ve ekonomi ilişkisi özetle, gerek birey gerek toplum gerekse iş dünyası açısından nitelikli işlerde eğitimli bireyin tercih edilmesidir. Nitelikli bireyi yetiştirme konusu ile eğitim yöneticileri görevlidir. Nitekim eğitim ekonomisi incelendiğinde bu ilişki ele alınmıştır. Zira, insan sermaye kuramında eğitim yatırımları, birey ve toplum açısından bu yatırımın, birçok sermaye biçiminden daha kazancı olduğu ileri sürülmektedir. Kuyruk hipotezinde ise, eğitim iş bulma olasılığını artırmakta önemli bir seçenek oluşturmakta; Eleme hipotezine göre ise, eğitim bireylerin her yönden gelişimini sağlamak yerine onları sertifikalandırarak gelecekte başvurabilecekleri işkolları için bir referans oluşturmaktadır (Tonbul, 2016: 346).

Eğitim ve ekonomi ilişkilerine bakıldığında beşeri sermaye, insana yapılan yatırım veya istihdam ve eğitimin getirisi öne çıkan konular olarak incelenmektedir. Söz konusu, eğitim getirisi, eğitim ekonomisi önemli ve geniş bir konudur. Eğitim getirisi, eğitim almanın kişiye özel, gerçek ve fırsat maliyetinin indirgenmiş şimdiki değeriyle, eğitim almış kişinin vergisi düşüldükten sonra eline geçen kazancın indirgenmiş şimdiki değerinin birbirine eşit

olması durumunu gerçekleştiren içsel getiri oranı olarak tanımlanmıştır (Tansel, 2002: 27). Buna göre, eğitim getirisi, bireyin eğitim düzeyine göre ve kendisi için eğitime yapılan bir yatırım olarak ve iş dünyasında kazançların düzeyi ile ilişkisi ele alınmıştır.

Araştırmada, eğitim ve bireyin kazanç düzeyi ilişki incelemek için, bir dizi eğitim göstergeleri kullanılmıştır. Eğitim göstergeleri, veri kaynağı kapsamında ülkelerin eğitim kademeleri itibarıyla okullaşma oranları, okuryazarlık oranı, bitirilen eğitim süresi, derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları, cinsiyet oranları, öğrenci başına kamu ve özel harcamalar, mesleki ve teknik eğitime devam edenlerin oranı, vb. eğitim göstergeleri ülkelerin kendilerinin derlemiş oldukları eğitim göstergeleridir (Polat, 2010). Buna bağlamda araştırmada, kişi başına düşen gayri safı milli hâsıla ile bireyin eğitim düzeyinden, söz ederken, okuryazarlık oranı, bitirilen eğitim süresi, eğitime yapılan harcamaları ve nüfus artış hızı göstergeleri ele alınmıştır. Burada, eğitim göstergelerinden okullaşma oranı almamış olduğundan, bitirilen eğitim süresi almış olup söz etmek gereklidir. Zira, okullaşma Oranı şu anda herhangi bir okula kayıtlı olan öğrencilerin ilgili yaş grubundaki toplam nüfusa oranını göstermektedir. Ancak nüfusun ne kadar eğitilmiş olduğunu belirtmez (Yeşilyurt vd, 2016).

2.1.6.8. Ulusal Eğitim Bakanlıklarının Yönetimi ve Eğitim Getirisi

Eğitim getirisi konusu, eğitim ile gelir arasında bir bağ kurmaktadır. Günümüzde toplumda veya ülkeler arasında, eğitimin en önemli rekabet unsuru haline gelmesi ile daha nitelikli eğitim sistemi olan ülkelerde eğitim göstergelerinin daha yüksek oranlara ulaştığı görülmektedir. Çünkü daha yüksek bilgi ve beceriye sahip bireyler daha yüksek kazanç elde etmektedirler (Çalışkan, 2007). Bu nedenle bir toplumdaki bireylerin ortalama eğitim seviyelerinin yükseltilmesi bireysel açıdan olduğu kadar toplumsal açıdan da arzulanan bir durumdur. Bu durumda, bir ülkenin toplumunun ortalama eğitim seviyesinin artışı demek bireylerin kazanç artışı demektir. Başka bir söylemle, eğitimin getiri artışı ile eğitimin düzeyleri arasında sıkı bir bağ vardır. Öyleyse, "bir ülkenin eğitim getirisinin nasıl artırabileceği?" sorusunun önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

Eğitim seviyeleri yükselen ülkelerin, dolayısıyla eğitim getirisinin daha fazla olduğu görülmektedir. Eğitim, toplumların ekonomik ve sosyal gelişimlerinde etkili olan en önemli itici etmenlerden biridir. Eğitim seviyelerinin artırılması; eğitim yatırımlarını arttırması, verimliliğin artırılmasını, eğitime ayrılan kaynakların etkin şekilde kullanımını sağlayarak, istihdamın artırılmasını, bölgesel farklılıkları en aza indirmesi, bu yatırımlardan da herkesin

eşit birimde yararlanmasını sağlaması ve teknolojik alt yapıyı hazırlaması, dolaysız ve dolaylı toplumun aynı zamanda ülkenin eğitim getirisi artırmaktadır (Yumuşak, 2004). Böylece, ülkelerin bireylerinin eğitim seviyeleri yükseldikçe, toplumun eğitim getirisi (aynı zamanda ülkenin) arttırılmaktadır.

Başarılı eğitim sistemi olan bir ülkede, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin kazançlarında bir artış görülmektedir. Eğitim sisteminin amaçlarından biri ekonomik ve toplumsal gelişimi sağlamaktır. Dolayısıyla, eğitim hizmetlerinin, toplumun eğitim düzeylerinin artırması her zaman öncelikli ve önemli bir konu olarak gündemde yer almaktadır (Çalışkan, 2007). Buna göre, eğitim getirisini artırmak için, okuryazarlık oranı, bitirilen eğitim süresi, eğitim harcamaları ve okullaşma oranı gibi eğitim göstergelerinin seviyelerini artırmak gerekmektedir. Eğitim göstergelerinin iyileşmesi, eğitim sistemine bağlıdır, eğitim sisteminin nitelik ve nicelik bakımından düzeltilmesi, ülkenin eğitim politika ve eğitim planlamalarının yapılması gerekmektedir. Ayrıca, son yıllarda eğitim getirisi konusunda yapılan çalışmalara göre hem birey hem toplum açısından, eğitim yatırımları önem taşınmaktadır (Çolak, 2010). İnsan sermayesi veya beşeri sermaye ile eğitim getirisi arasında sıkı bir bağ vardır. Zira, diğer yatırımlarda olduğu gibi, eğitime yapılan yatırımlarda getiri oranları bakımından değerlendirilmektedir. Kişisel bakımından, eğitime yapılan harcamaları ile kişinin gelir düzeyi arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Her eğitim düzeyinin bitirilmesi bir kazanç farkı yaratarak, bireyin yaşam boyu net gelirini arttırmaktadır (Özsoy ve Sürmeli, 2011). Bu bağlamda eğitim yatırımları toplumsal ve kişisel getirilerinin, eğitim düzeyi, öğretim program türleri, eğitim politika ve reformlarının geliştirilmesinde karışılabilir sorunların çözümü açısından önem taşımaktadır (Tansel, 1999). Dolayısıyla, eğitim alanlarda karşılan sorunların çözümü, eğitim yöneticilerinin görevidir. Eğitim getirisinin artmasında, eğitim göstergelerinin (okuryazarlık oranı, bitirilen eğitim süresi ortalaması, okullaşma oranı ve eğitim harcamaları) oranları yükselmesi gerekmektedir. Eğitim yöneticilerinin, ulusal eğitim bakanlıkları düzeyinde, eğitim sorunlarını çözüm bulması gerekmekte ve ondan sorumlu olmaktadır.

Eğitim getirisinin yükselmesi konusunda eğitime yapılan harcamalara önem verilmesi gerekmektedir. Günümüzde ülkelerin gelişmiş, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülke şeklinde sınıflandırılmasında eğitim hizmetlerine ayırdıkları pay önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Ayrangöl ve Tekdere, 2014). Buna göre, gelişmiş ülkelerde kamu harcamalarından eğitim payı yüksek oranda iken, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde, bu oranı düşük görülmektedir. Bu durum gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde de eğitime

ayrılan payın yeterli olmadığını göstermektedir. Öte yandan, bu kaynakların etkin kullanımında da sorunlar yaşanmaktadır (Tonbul, 2016). Eğitim ayrılan payın düşük olması eğitim kalitesi ve eğitimde fırsat eşitliği sağlanmamasının nedeni olmaktadır. Nitelikli ve kaliteli eğitim için eğitime daha çok kaynak ayrılmalı ve bu kaynaklar gerekli olan eğitim düzeyinde kullanılarak atıl kalmamalıdır. Ayrıca eğitim harcamalarına verilen önem ve bunların iyi yönetilip tetkik edilmesi eğitimde kaliteyi ve gelişimi sağlayabilir (Çetin, 2014).

Sonuç olarak, eğitime yeterli kaynak ve onların etkin biçimde kullanımı sağlanırsa okullaşma ve okuryazarlık oranı artabilmektedir. Okullaşma oranı arttıkça, bitirilen eğitim süresinin ortalaması da artmaktadır. Böylece, ekonomik kalkınma oranı da artabilecektir. Ulusal eğitim bakanlıkları, özellikle Nijer'deki eğitim bakanlığının, okullaşma oranlarının yükselmesi için çaba göstermesi gerekmektedir. Ayrıca, Nijer'de okullaşma oranlarını düşüren nedenlerin, kırsal alanlarda ve bilhassa kızların okulla gitmesi engellerinin kaldırılması gerekmektedir. Böylece, okullaşma oranları yükseldikçe, okuryazarlık ve bitirilen eğitim süresi oranları da artabilecektir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümde, eğitim getirisi ile ilgili ulaşılan alanyazın incelenmektedir. Alanyazında eğitim getirisi ile kişisel kazanç arasındaki ilişkiyi inceleyen çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Eğitim getirisi konusunda erişilen Türkiye'de ve yurt dışında yapılan araştırmalara günümüzden geçmişe göre bir sıralama içerisinde verilmektedir:

2.2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Uslu'nun (2016) "Türkiye'de beşeri sermaye kazançları: ekonomik faaliyet ve mesleğe göre eğitimin getirisi" adlı araştırmasının amacı eğitimin alınan ücretler üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Araştırmanın yöntemi analitik araştırma desenidir. Eğitimin getirisi 2010 yılı "Kazanç Yapısı Araştırması" veri seti kullanarak regresyon yöntemiyle yordanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın verilerinin analizinde klasik Mincer ücret modeli tahmin yöntemi ve veri kaynağı geliştirilerek kullanılmıştır. Çalışmada Mincer modeli ilk kez ekonomik faaliyet ve meslek gruplarının ayırt edilmesinde karşılaştırma için kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, genişletilmiş Mincer ücret modeline ilişkin tahminlerin klasik modele ilişkin tahminlere göre eğitimin getirisini önemli ölçüde düşürdüğü, ileri teknoloji ve bilgi yoğunluğu gerektiren ekonomik faaliyetlerde ve nitelik gerektiren meslek gruplarında eğitimin getirisinin yüksek olduğu görülmüştür.

Öztürk'ün (2015) “Türkiye'de eğitim ve gelir eşitsizliği: Panel data üzerinden yeni bulgular” adlı araştırmanın amacı, Türkiye'de statik ve dinamik panel veri setinden eğitim ve gelir eşitsizliğini analiz etmektir. Araştırmanın yöntemi analitik araştırma desendir. İl bazında eğitim Gini katsayısı hesaplanmış ve eğitim eşitsizliğinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi, yordanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın örnekleme olarak 2008 ve 2013 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır. Araştırma bulguları Türkiye'nin batı bölgelerinde eğitim ve gelir dağılımı doğu bölgelerine göre daha dengeli ve adaletli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ampirik sonuçlar, Gini katsayıları ile ölçülen eğitim ve gelir eşitsizlikleri arasında negatif ilişki olduğunu göstermektedir.

Tansel'in (2014) “Filistin ve Türkiye'de Eğitimin Getirisi: Karşılaştırmalı Bir Analiz (Returns to Education in Palestine and Turkey: A Comparative Analysis)” adlı araştırmasının temel amacı, Filistin ve Türkiye'deki kazançlar ve eğitim arasındaki ilişkiyi değerlendirerek eğitimin özel getirilerini karşılaştırıp tahmin etmektir. Araştırmanın yöntemi karşılaştırmalı araştırma yöntemidir. Araştırmanın evreni Filistin ve Türkiye'den katılımcılara aittir. Araştırmanın veri toplama aracı Filistin İstatistik Merkez Bürosu (PCB) tarafından yürütülen İşgücü Anketi ve Türkiye İstatistik Merkez Enstitüsü (TURKSTAT) tarafından yürütülen 2004 ve 2008 Hanehalkı Bütçe Anketidir (HBA). Araştırmanın bulgularına göre, eğitimin getirisi her iki ülkede kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir. Erkek için kadına göre getiri medyan oranı 2004 yılında 0.55 (üniversite) ve Filistin'de 2008 yılında 0.17 (lise) düşmüştür. Türkiye için eş rakamlar 0,79 ve 0,082 (her ikisi de lise için) bulunmaktadır.

Akça ve Ela'nın (2012) “Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Değerlendirmesi” adlı araştırmasının amacı eğitim ve gelir dağılımının dünya geneli ve Türkiye için değerlendirmiştir. Araştırmanın yöntemi bir derleme çalışmasıdır. Araştırmanın problemi dünyada ve Türkiye’de gelir dağılımı trendlerinin incelenmesi, gelir dağılımı unsurları ve eğitim ile ilişkisi ve son olarak Türkiye’de gelir dağılımı ve eğitim ilişkisinin irdelenmesi başlıkları altında ele alınmış ve irdelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ekonomik büyüme, eğitim ve nüfus gibi etmenlerle ilişkili olduğundan dolayı gelir dağılımını dolaylı olarak etkilemektedir. Bir de ülkelerin ekonomik yapısına göre gelir düzeyini arttırarak doğrudan etkilemektedir. Türkiye genelinde, eğitime yapılan harcamalar ve eğitimin niteliğini artırmasından dolayı, işsizlik sorunları ve gelir dağılımı eşitsizliğini azaltacağı sonucuna ulaşılabilmektedir. Ayrıca Türkiye’nin genel durumuna bakıldığında eğitim düzeyi ile işsizliğin azalması ve gelir düzeyinin artırılması arasında bir ilişki bulunmuştur. Bu durum

lise öğrenim düzeyi, dengi meslek okulları ve yükseköğrenim düzeylerinde geçerli görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de eğitim düzeyi yükseldikçe gelir düzeyi düzeyini artırmakta ve de gelir dağılımını pozitif yönde etkilemektedir.

Bakış’ın (2012) “Türkiye’de eğitimin bireysel getirisi: 1988-2008” adlı araştırmanın amacı, Türkiye’de eğitimin bireysel getirisinin zaman içindeki değişimini dünya ülkeleri ile kıyaslamalı olarak ele almaktır. Araştırmada kullanılan yöntem analitik araştırma deseni ve karşılaştırmalı araştırma desenidir. Araştırmanın verileri olarak TÜİK tarafından üretilen mikro veriler kullanılmıştır. 1988, 2004 ve 2008 Hane halkı ‘I, işgücü Anketleri (H‘IA) ile 1994 Hane halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi’nin (HGTHA) verileri kullanılmıştır. Araştırmanın verilerine göre eğitim seviyeleri ayrı ayrı incelendiğinde her eğitim düzeyinde Türkiye’de eğitimin getirisi dünya ortalamasının üzerindedir. Nitekim, Türkiye’de ilk, orta ve yükseköğretimin getirisi ile kıyaslandığında, dünya ortalamasından çok daha yüksektir.

Tansel ve Bircan’ın (2012) “Ücret Eşitsizliği ve Türkiye’de Eğitimin Getirileri: Kantil Regresyon Bir Analizi” (Wage Inequality and Returns to Education In Turkey: A Quantile Regression Analysis) adlı araştırmanın amacı, Türkiye’de 1994- 2002 döneminde OLS (Ordinary Linear Squares) ve kantil regresyon teknikleri ve Mincer’in ücret denklemi kullanılarak erkeklerde kazanç farklılıkları ve eğitimin getirilerinin evrimini incelemektir. Araştırmanın yöntemi ilişkisel tarama desenidir. Araştırmanın örneklemini, 15-65 yaş arasında, 12 ay içinde, 1994 ve 2002 yürütülen ankete katılan 26,256 ve 9,600 katılımcıdır. Araştırmanın verileri, Türk İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan 1994 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi ve 2002 Hanehalkı Bütçe Araştırması’ndan elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, Türkiye’de erkeklerin kazanç farklılıkları yüksektir ve tüm eğitim seviyelerinde kazanç eşitsizlerine her iki boyut içinde ve arasında olumlu katkıda bulunmuştur.

Şenergin’in (2010) “Eğitim düzeyi farklılıklarının gelir dağılımına etkisi: Türkiye örneği” adlı araştırmanın amacı eğitim ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemek ve farklı eğitim düzeylerinin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Araştırmanın yöntemi ilişkisel taramadır. Araştırmanın örneklemini 2008 yılında 15 yaş üzerindeki 3240 katılımcının yalnızca çalışarak elde ettikleri gelirleri baz alınarak ve Türkiye’de farklı eğitim seviyelerindeki gelir gruplarından oluşmaktadır. Araştırmanın verileri TÜİK tarafından hazırlanan 2008 Hanehalkı Bütçe Anketi verilerinden elde edilmiştir. Araştırmanın verilerinin analizinde ayrıştırma analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın bulgulara göre, Türkiye genelinde, grup içi ve gruplar arası toplam gelir eşitsizliği oranı % 20,51 olarak bulunmuştur.

Bu eşitsizliğin en yüksek etkisi ilkokul seviyesinde görülmektedir. Ancak ortaokul öğrenim düzeyinde, eşitsizlik oranı azalmaktadır. Ayrıca, gelir dağılımı ile sekiz yıllık eğitim programı arasında olumlu bir etki bulunmuştur. Lise öğrenim düzeyi ise, hem genel liselerde hem de meslek liselerinde gelirin eşitsizlikleri oransal olarak bir değişik gösterememiştir. Yükseköğrenime gelindiğinde, 4 yıllık eğitimden mezunların gelir eşitsizlikleri, 2 yıllık mezunlarından fazla orandadır. Bu eşitsizliğin nedeni, kamu ve özel sektör arasındaki ücret farklılıkları, işgücü piyasasına girişte yaşadıkları sorunlar gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, okuryazarlık olmayan nüfusun grup içi gelir eşitsizliğinin çok düşük sonucunu ulaştırmıştır. Bu durumda, onların ortalama geliri düşük olduğundan, bu kesimin, kazanç farklılaşmasına neden olabileceği varılmıştır.

Isfahani, Tunalı ve Assaad'ın (2009) "Mısır, İran ve Türkiye Kentsel Yaşamda Erkeklerin Eğitiminin Getirilerinin Karşılaştırılması (A Comparative Study of Returns to Education of Urban Men in Egypt, Iran, and Turkey)" adlı bir araştırmanın amacı benzer bir anket verileri ve düzgün bir metodoloji kullanarak Mısır, İran, ve Türkiye'de kentsel erkeklerin eğitimin özel getirisinin karşılaştırmalı bir çalışmasını yapmaktır. Ayrıca, bu ülkedeki eğitim kurumları ve işgücü piyasaları tarafından eğitime yatırım bireysel kararları yönlendirecek parasal kazançları nasıl şekillendiğini incelenmiştir. Araştırma da kullanılan yöntem karşılaştırmalı yöntemdir. Araştırmanın verileri, üç ülke de yapılan farklı anketlerden kullanılmıştır. Mısır 1988 İşgücüne örnek Anketi (LFSS 1988), 1998 Mısır İşgücü Piyasası Araştırması (1998 ELMS), 2006 yılının Mısır İşgücü Piyasası Paneli Araştırması (2006 ELMPs). Bu anketlerin örnekleme, Mısır da; 1988, 1998 ve 2006 yıllar ve sırada (1530, 1947 ve 2889) kişi olmuştur. İran'ın verileri, 1987 ve 2001 için Hanehalkı Sosyo-Ekonomik Özellikleri (SECH), 2006 Hane Halkı Harcama ve Gelir Anketi'nden (HEIS) gelmiştir. 1987, 2001, ve 2006 yıllar için örneklem büyüklüğü, sırasıyla, 1476, 2000 ve 6855 ve 20-54 yaş grubu arasında bulunmaktadır. Türkiye'deki ise, 1988 Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA), 1994 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi (HGTHA), 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi (HBA) gelmiştir. Bu anketlerin büyüklüğü 20-54 yaş grubu sırada 7614, 10566 ve 9483 olmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, birçok gelişmekte olan ülkede ortaöğretim, meslek eğitime göre İran ve Mısır de düşük getiri gözlenmiştir, ama Türkiye de gözlenmemiştir.

Tansel'in (2008) "Gelişmekte Olan Bir Ülkede Erkek ve Kadınlar için Eğitimin Getirisinin Değişimi: Türkiye, 1994, 2002-2005" (Changing Returns to Education for Men and Women in a Developing Country: Turkey, 1994, 2002-2005) adlı araştırmanın amacı, Türkiye'de son on yıldaki (1994, 2002-2005) eğitimin getirisinin değişimini incelemektir.

Araştırmada karşılaştırma yöntemi kullanarak Mincer tarafından geliştirilen kazanç tespiti beşeri sermaye modeli, OLS (Ordinary Linear Squares) modeli ve Heckman modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni ve örnekleme, Türkiye İstatistik Kurumu (TURKSAT) tarafından yapılan hanehalkı anketlerin (Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi (GTHA) ve Hanehalkı Bütçe Anketi (HBA) 1994-2002-2005 yıllar arasındaki katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre, bu dönem boyunca kadınlarda eğitim oranlarına göre eğitim tahmini getirileri erkeklere göre 2.5 kat daha yüksektir ve eğitim getirileri 2002-2005'te 1994 döneminden önemli ölçüde azalmıştır.

Çalışkan'ın (2007) "Eğitimin Getirisi (Uşak ili Örneği)" adlı araştırmasının amacı Uşak İlinde eğitim seviyesi, deneyim ve cinsiyet faktörlerinin kişisel kazançlarda anlamlı bir farklılık oluşturup-oluşturmadığı araştırmaktır. Araştırmada anket verilerine dayalı ekonometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evreni uşak ili oluşturmuştur. Çalışmada 2005 yılı Haziran ve Temmuz aylarında Uşak İli kent merkezinde tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 374 çalışana uygulanan anketten elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin analizinde ekonometrik analiz kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, eğitim seviyesi yükseldikçe kişisel kazançlar anlamlı bir şekilde yükselmektedir. Ortalama olarak kadınlar, erkeklerden %12,1 daha az kazanç elde etmekte olup, ilave bir yıllık iç tecrübesi kişisel kazançları %1.8 artırmaktadır.

Yeşilbağ'ın (2005) "Türk Yükseköğretim Sisteminde Eğitimin Getirileri: Ampirik Bir Uygulama" adlı araştırmanın amacı, üniversite düzeyinde çeşitli alanlarda yapılan sosyal ve bireysel eğitim yatırımlarının getiri oranlarını incelemektir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, belirlenmiş on beş yükseköğretim alanından mezun olup İstanbul'da özel sektörde ücretli olarak çalışan bireyler oluşturmaktadır. Araştırmada maliyetlere ilişkin veriler YÖK tarafından 1997 yılında yapılan araştırma bulgularından, kazançlara ilişkin veriler ise araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket aracılığıyla özel sektörde çalışanlardan elde edilmiştir. Araştırmada sosyal ve bireysel getiriler kısa-yol yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır. Bunun dışında maliyet-fayda analizinde kullanılan yöntemlerden biri olan fayda-maliyet oranı ile üniversite yatırımının sosyal ve bireysel açıdan verimliliği test edilmiştir. Araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır: Tüm alanlarda sosyal getiri oranları % 5 ile % 14,8 arasında; bireysel getiriler ise % 12,3 ile % 18,5 arasında değişmektedir. Genel olarak üniversite eğitiminin sosyal getiri oranı % 8,9, fayda-maliyet oranı 11,93; bireysel getiri oranı % 16,6, fayda-maliyet oranı 15,17'dir. Araştırmada

cinsiyetler açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu açıdan bireysel getiri oranı kadınlar için % 16,3, erkekler için % 16,6 bulunmuştur.

Sarı'nın (2002) "Kazançlar ve Eğitim İlişkisi: İl Bazında Yeni Veri Tabanı İle Kanıt" adlı çalışmanın amacı eğitimin bireysel yıllık getirisi araştırmaktır. Araştırmanın yöntemi betimsel taramadır. Araştırmanın örneklemi 15 yaş üstü olan 1681 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan veriler Bolu il genelinde hanehalkı anket çalışması ile oluşturulan veri tabanından elde edilmiştir. Araştırmanın analizinde eğitimin yıllık getirisini tahmin etmek için Mincer usulü yarı logaritmik kazanç modelleri oluşturulmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, bir yılın eğitim getirisi %12,1 ve bir yıllık deneyimin getirisi %9,3 olarak bulunmuştur. Kademelere göre yapılan tahminlerde, ilkokul mezunlarının yıllık getirisi en yüksek getiri olarak çıkmıştır. Lise mezunlarının getirisinin ise en düşük oranda olduğu tahmin edilmiştir. Mincer'in eğitim getiri denklemi kullanılarak yapılan tahminlerin sonuçlarında, eğitim düzeyi yükseldikçe getirinin düşmekte olduğu, en yüksek getiriye sahip olanların ilkokul mezun oldukları, en düşük getiriye sahip olanların ise, lise mezunları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tansel'in (1994) "Türkiye'de Kadın ve Erkekler İçin İstihdam Ücreti, Eğitim Getirileri Ve Kazançlar (Wage Employment, Earnings and Returns to Schooling for Men and Women in Turkey)" adlı araştırmasının amacı, Türkiye'de kişilerin gelirlerine göre, kent yaşamındaki kadın ve erkeklerin istihdam ücretini karşılaştırmaktır. Araştırmanın yöntemi analitiktir araştırma desenidir. Araştırmanın örneklemi, 15-64 yaş grubu ve 20,000 kişiden oluşmaktadır. Araştırma verilerinin analizinde Beker (1975) ve Mincer (1958-1974) tarafından geliştirilen kazanç tespiti insan sermaye modeli kullanılmış ve korelasyonel bir analiz yapılmıştır. Araştırmanın verileri 1987 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan Türkiye Ulusal Hane Halkı Gelir ve Harcamaları Anketinden elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, eğitimin getirileri hem erkekler için hem de kadınlar için, eğitim düzeyine göre bir artış göstermektedir. Kadınlarda eğitimin getiri oranı ilk ve ortaöğretim hariç eğitimin her kademesinde erkeklerin oranına göre düşüktür. En yüksek getiri oranı genç erkek grubunda görülmektedir.

2.2.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Peet, Fink ve Fawzi'nin (2015) "Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitim Getirileri: Yaşam Standartları ve Ölçme Araştırma Anketlerinden Kanıt (Returns to education in developing countries: Evidence from the living standards and measurement study surveys)" adlı araştırmanın amacı gelişmekte olan ülkelerdeki eğitim getirilerinin daha yüksek olup

olmadığını ve insan-fiziksel sermaye girişinin getirinin artışına etkisini incelemektir. Araştırmada karşılaştırmalı araştırma deseni ve meta analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, 1985 ve 2012 yılları arasında 25 gelişmekte olan ülkeden alınan ve 61 ülkeyi temsil eden Hane Halkı anketleri kullanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, gelişmekte olan ülkelerde sistematik "aşırı getiri"ye ilişkin hiçbir kanıt bulunmamaktadır ve % 7,6 temsil edilen ülkelerde okula bir ortalama getiri tahmin edilmiştir. Ayrıca son yirmi yılın getirilerinde sistematik değişimlerin kanıtı bulunmamıştır. Genel olarak, kırsal alanlarda düşük getiri, kadınlarda erkeklere göre daha yüksek getiri, Asya ve Doğu Avrupa ülkelerinden Afrika ve Latin Amerika bölgelerinde yüksek getiri oldukça heterojen görünmektedir.

Badescu, D'Hombres ve Villalba'nın (2011) "Avrupa Ülkelerinde Eğitimin Getirisi: Avrupa Birliği Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri Elde Edilen Kanıtlar (EU-SILC)" (Returns to education in European countries: Evidence from the European Community Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)) adlı araştırmanın amacı eğitimin özel getirilerini bireylerin eğitime göre ücret oranları ve yaşam koşulları arasındaki ilişkiye göre incelemektir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 24 Avrupa ülkesinde yaşayan 25-65 yaş arasında olan 64252 kişidir. Araştırmada kullanılan verileri, 2005 yılında Avrupa Birliği Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistiklerinden (EU-SILC) elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, yükseköğretim getirileri büyük ölçüde Avrupa ülkeleri arasında değişmekte; Doğu Avrupa ülkeleri ve Portekiz de yüksek iken, Kuzey Avrupa ülkelerinde düşük olduğunu göstermektedir.

Huang, Brink ve Groot'ın (2009) "Sosyal sermaye üzerinde eğitimin etkisinin bir meta-analizi" (A meta-analysis of the effect of education on social capital) adlı araştırmanın amacı bireysel sosyal sermaye ve eğitim getirisini kapsayan bir inceleme yapmak ve sosyal sermayeye eğitimin olası etkisini değerlendirmektir. Araştırmada analitik araştırma deseni ve meta analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 1997-2008 yılları arasında yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Örneklemini ise 65 araştırmanın ulaştığı katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmanın verileri 154 sosyal güven ve 286 sosyal katılım değerlendirmesinden elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, eğitim ile bireysel ve sosyal sermaye arasında güçlü ve önemli bir ilişki bulunmaktadır.

Mehta, Felipe, Quising ve Camingue'nin (2007) "Üç Asya Ülkesinde Mincer'iyan Eğitimi Getirisi ve İstihdam Yapısının Desenlerin Değişimi" (Changing Patterns In Mincerian Returns To Education And Employment Structure In Three Asian Countries) adlı araştırmanın amacı, ulusal anket verilerinde üç gelişmekte olan Asya ülkesinin (Hindistan, Filipinler ve

Tayland) işgücü ve on yıl veya üstü ortaöğretim ve yüksek öğretim getirilerini incelemektir. Araştırmanın deseni karşılaştırılmalı araştırma desenidir. Araştırmanın örneklemini 1991 yılında 49.902 Filipinli çalışan ve 1993 yılında 200.380 Hindistanlı çalışan katılımcıdan oluşmaktadır. Çalışmada kullanılan veriler her ülkenin ulusal İstatistik Kurumu tarafından toplanan işgücü anketlerinden elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ortaöğretimin getirisi düşüktür. Ancak üniversite getirileri her ülkede yaşlı çalışanlar için ve Hindistan'da genç işçileri için yüksektir, ama genç Taylandlı ve Filipinliler için düşüktür.

Boarini ve Strauss'un (2007) "Yükseköğrenim Özel İç Getiri Oranları: 21 OECD Ülkesi İçin Yeni Tahminler" (The Private Internal Rates of Return to Tertiary Education: New Estimates for 21 OECD Countries) adlı araştırmanın amacı 1991 ve 2005 yılları arasında, 21 OCED ülkesinde kadın ve erkeklerin yüksek öğretim özel iç getiri oranlarının tahminlerini yapmaktır. Araştırmada kullanılan yöntem analitik araştırma desenidir. Araştırmanın evreni 21 OECD ülkesinin 1991-2005 yılları arasındaki bireyleridir. Örneklemini ise, Avustralya 11561, Finlandiya 4493, Almanya 5476, Yunanistan 6387, İngiltere 12550 ve ABD 80748 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan veriler OECD'deki uluslararası panel veri kaynaklarından bireysel veri ve Avrupa Topluluğu Hane Halkı Paneli (ECHP) verilerinden elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, eğitimin getirilerinin kadın ve erkekler için nispeten homojen olduğu bulunmuştur.

Arrazola ve Hevia'nın (2006) "Eğitim Getirilerinin Üç Ölçümü: İspanya Örneğinden bir Örneklem (Three measures of returns to education: An illustration for the case of Spain)" adlı araştırmasının amacı örnek seçimine göre maaş düzeyi ve eğitimin getirilerinin farklı ölçümleri arasındaki ilişkileri belirlemektir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Avrupa Büyütülmüş Hane halkı Paneli 2000 anketinden elde edilmiştir. Araştırmada, eğitimin olası üç kısmi etkisi dikkate alınmıştır: Bir birey için önerilen ücret açısından getirisi, maaşlı bireyler için alınan ücret getirisi ve birey için kazanılan ücret getirisi. Araştırmanın bulgularına göre, İspanya eğitimi yatırım için özendirilmektedir. Hem maaş artışı hem de her bir maaşın edinme olasılığını yükseltmektedir.

Trostel'in (2005) "Doğrusal olmayan Eğitim Getirisi" (Nonlinearity In the Return to Education) adlı araştırmanın amacı, 12 ülkede benzer mikro verileri kullanarak çalışma çağındaki erkekler için eğitim getiri (özel) oranının doğrusal olmamasını durumunu incelemektir. Araştırmanın deseni betimseldir. Belge tarama tekniği kullanılmıştır. araştırmanın örneklemini 1985-1995 yıllar arasında 33 ülkeden 12 ülkenin 18-64 yaş gurubundaki 1000 kişi oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Uluslararası Sosyal araştırma

Programı (İSSP), verilerinden elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, eğitimin getirisinde ekonomik ve istatistiksel olarak anlamlı doğrusallık bulunmamıştır. İlk ve orta öğretimde önemli artan getiriler bulunmuştur. Aynı zamanda yükseköğretim düzeyinde getiri oranının azaldığı bulunmuştur.

Trostel ve Walker'in (2002) "28 ülkede eğitimin ekonomik getirisinin değerlendirilmesi" (Estimates of the Economic Return to Schooling in 28 Countries) adlı araştırmanın amacı 1985-1995 yılları arasında karşılaştırılabilir mikro veriler kullanılarak 28 ülkede eğitimin getiri oranlarını değerlendirmektir. Araştırmanın yöntemi karşılaştırma araştırma yöntemidir. Araştırmanın örneklemi 21-59 yaş grubundaki 28 ülkede yaşayan 32749 erkek ve 28547 kadın katılımcıdır. Araştırmada kullanılan veriler 1985-1995 Uluslararası Sosyal Anket Programı verilerinden elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ülkeler arasında eğitim getiri oranlarında önemli farklılıklar bulunmuştur. 1985-1995 yılları arasında eğitim getirisinin dünya çapında bir yükseklik artışı yoktur. Ayrıca, OLS (*ordinary least squares*) tahminlerine göre, dünya çapında eğitim getirisinin ortalama oranı, erkekler için sadece %5'in altında ve kadınlar için %62'nin biraz altında bulunmuştur.

Johnson ve Chow'un (1997) "Çin'de eğitimin getiri oranları" (Rates of Return to Education in China) adlı araştırmanın amacı, Çin'de eğitim getiri oranları ile cinsiyet, ırk ve siyasi tercih ilişkisini incelemektir. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, kentsel alanda 31 827 ve kırsal alanda 51 352 yaşayan bireyden ve bundan örneklem olarak seçilen kırsal 10 258 ve kentsel 9005 katılımcıdır. Araştırmada kullanılan veriler Keith Griffin ve Zhao Renwei (1993) tarafından Devlet İstatistik Bürosu ile işbirliği içinde yürütülen 1988 Çin Hane Halkı Geliri projesinden alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, Çin'de kırsal alanda kazanç ile ilgili eğitim getiri oranı kentsel alanlarda getiri oranından daha yüksek olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, kadınlar için eğitim getiri oranı kentsel yerlerde erkeklerden daha yüksek bulunmuştur.

Psacharopoulos ve Ying Chu Ng' in (1994) "Latin Amerika'da Gelir ve Eğitim (Earnings and Education in Latin America)" adlı araştırmalarının amacı, 1980'lerde, eğitim düzeyine göre gelir farklılıkları ve bu farklılıkları nasıl değiştiğini değerlendirmektir. Araştırmanın yöntemi, analitik araştırma desenidir. Araştırmada Mincer tarafından geliştirilen Kazanç Fonksiyonu tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi 1980 yılında, 18 Latin Amerika ülkeleri için geliştiren hane halkıdır. Araştırmanın verilerinin analizinde anket verileri kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, ilköğretim halen pek çok Latin

Amerika ülkelerinde yatırım önceliği verilmektedir ve yükseköğretim mezunlarının kazanç priminin 1980’lerde azaldığı göstermektedir.

Vijverberg’in (1993) “Fildişi Sahili’nde Kadın ve Erkekler için Eğitimin Yatırım ve Getirileri” (Educational Investments and Returns for Women and Men in Cote d'Ivoire) adlı araştırmasının amacı Fildişi Sahili’nde kadın ve erkekler için insan sermayesine getirilerini tahmin etmektir. Araştırma da belge tarama ve ampirik analizi kullanılmıştır. Ampirik analiz için verileri Fildişi Sahili Yaşam Standartları tarafından yapılan anketi kullanılmıştır. Bu anketi 1985-87 yürütülmüştür. 6011 erkek ve 7633 kadın ve 20-60 yaş arasında kişiler, araştırmanın evreni olmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, Fildişi Sahili, eğitime getiri oranları hem erkekler hem de kadınlar için yüksektir, ama erkek ücretlerin kadın ücretlerine göre önemli bir fark olduğunu göstermektedir.

Gomez-Castellanos ve Psacharopoulos’ın (1990) “Ekvator Gelir ve Eğitim: 1987 Hanehalkı Anketi Kanıt” (Earnings and Education in Ecuador: Evidence from the 1987 Household Survey) adlı araştırmanın amacı, Ekvator’ da eğitim ve gelir arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Araştırmanın yöntemi tarama yöntemidir. Araştırmada teknik olarak belge tarama kullanılmıştır. Araştırma da Ekvator’un 1987 Hanehalkı Anketi kullanarak araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Anketi evreni, üç büyük şehirlerde: Quito, Guayaquil ve Cuenca ve 14-65 yaş arasında, 21855 bireysel gözlemleri oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, yükseköğretim getirisi ile ilgili kadın ve erkekler arasında keskin bir fark (erkeklerin lehine) göstermektedir. İlköğretimde kamuoyunda, özel sektörlerden daha yüksek bir getiri olduğunu gözükmemektedir.

Kugler ve Psacharopoulos’un (1989) “Arjantin’de Kazanç ve Eğitim: 1985 Buenos Aires Hanehalkı Anketi Analysis” (Earnings and Education in Argentina: an Analysis of the 1985 Buenos Aires Household Survey) adlı araştırmanın amacı Arjantin’de kazanç ve eğitim arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın yöntemi analitik araştırma yöntemidir. Araştırmanın evreni 14-65 yaş grubundaki 15,500 kişi, örneklemini ise bu yaş grubunda 4501 kişi, oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri 1985 Buenos Aires Hanehalkı Anketinden elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, Arjantin için elde edilen sonuçları, diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında verimliliği ve sosyal eşitlik yönelik öncelik eğitim yatırımları açısından yorumlanır.

Sonuç olarak, alan yazındaki gerek yurt içinde yapılan araştırmalar gerekse de yurt dışı araştırmalarında daha çok “Eğitim Getirileri ve Kazançlar, Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi,

Kazançlar ve Eğitim İlişkisi, Avrupa Ülkelerinde Eğitimin Getirisi, eğitimin ekonomik getirisinin değerlendirilmesi, Mincer’iyan Eğitimi Getirisi ve İstihdam Yapısının Desenlerin Değişimi, Ücret Eşitsizliği ve Türkiye’de Eğitimin Getirileri, Gelişmekte Olan Bir Ülkede Erkek ve Kadınlar için Eğitimin Getirisinin Değişimi, Eğitim düzeyi farklılıklarının gelir dağılımına etkisi, beşeri sermaye kazançları: ekonomik faaliyet ve mesleğe göre eğitimin getirisi” vb. konular bulunmaktadır. Ayrıca eğitim getirisi ve gelir konusunda, Milli Eğitim Bakanlığı verilerinin kullanıldığı araştırmalar, okul kademelerine göre çalışmalar, eğitim bilimcilerin çalışmaları ve uygulamalı çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren- örneklem, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve elde edilen verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri (okullaşma düzeyi, okuryazarlık oranı ve bitirilen eğitim süresi) ve kişi başı düşen Gayri Safı Milli Hâsıla (GSMH) arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada, ilişkisel tarama ve karşılaştırmalı araştırma deseni kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte ve halen var olan durumu var olduğu şekilde betimsel amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. İlişkisel tarama modeli ise, iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2005).

Karşılaştırmalı araştırma yönteminde değişkenler arasındaki ilişkiler aranmaktadır. Karşılaştırmalı araştırmaların genel amacı incelenen durumla birlikte evren için de sistematik bir yapı ortaya koymaya çalışmaktır. Bu yöntemde değişkenler arasında ilişki olup olmadığı, neden-sonuç ilişkisine bakmadan değerlendirilmektedir (Çepni, 2010: Akt. Kömürcü, 2015). Araştırmada belge tarama tekniği kullanılmıştır. Belge tarama tekniği, var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya dayalıdır. Bu teknik “mevcut kayıt ya da belgelerin, veri kaynağı olarak sistemli incelenmesi” şeklinde ifade edilmektedir (Karasar, 2005: 93).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın 15-64 yaş aralığındaki nüfus sayısından oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemine ise, bu yaş grubunu (15-64) kapsayan 1996-2015 Dünya Bankası, OECD ve Unesco'nun istatistiksel verileri oluşturmaktadır. Örneklemde değişkenlerin sayılarının dağılımı Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3.*Nijer, Türkiye ve Fransa'nın 1996-2015 Yıllar Arası, Genel Nüfus ve 15-64 Nüfusu Sayısı*

Yıllar	Nijer		Türkiye		Fransa	
	Genel Nüfus	15-64 yaş Nüfusu	Genel Nüfus	15-64 yaş Nüfusu	Genel Nüfus	15-64 yaş Nüfusu
1996	9701730	3062583	59451488	21173099	59753098	26772875
1997	10058960	3206018	60394104	21149215	59964845	26735504
1998	10432657	3354203	61344874	21707282	60186291	26895203
1999	10821434	3507309	62295617	22160755	60496715	27185479
2000	11224523	3666558	63240157	21381340	60912498	27370860
2001	11642308	3810646	64182694	21745627	61357431	27415277
2002	12075991	3961331	65125766	22058970	61805267	27732374
2003	12526725	4116839	66060121	21902823	62244884	28294790
2004	12996012	4275486	66973561	21879471	62704897	28456703
2005	13485436	4437864	67860617	22331554	63179356	28731295
2006	13995530	4580438	68704721	22634826	63621376	28954412
2007	14527631	4734780	69515492	23016698	64016229	29187450
2008	15085130	4899723	70344357	23705831	64374990	29401216
2009	15672194	5084386	71261307	24695170	64707044	29654973
2010	16291990	5274351	72310416	25644596	65027512	29 800775
2011	16946485	5467962	73517002	26585102	65342776	29 832749
2012	17635782	567 961	74849187	26941990	65659790	30013271
2013	18358863	5899212	76223639	27354730	65972097	30030773
2014	19113728	6132741	77523788	27778482	66268972	30057382
2015	19899120	6375352	78665830	29401432	66538391	29917559

Tablo 3 'e göre Nijer, Türkiye ve Fransa'nın 1996-2015 yılları arasında, genel nüfusu ve 15-64 nüfus sayılarına bakıldığında, 1996-2002 yıllar arasında genel nüfus sayımı yavaş bir hızı göstermekte ancak, 2003-2015 yıllar arasında, hızlı bir artış görülmektedir. Fakat 15-64 nüfus sayısı ile genel nüfus sayısı karşılaştırıldığında, yıllar gittikçe bir artış olduğu görülmektedir. Türkiye ise, 1996-2015 yıllar arasında, genel nüfusu sayısı dalgalı bir ilerleme olduğu görülmekte, 15-64 nüfus sayısında bir yükseliş artış göstermiştir. Fransa da, genel nüfusu ve 15-64 nüfusu sayısı 1996-2015 yıllar arasında pek bir artış göstermemiştir. Aksine, 15-64 nüfusu, genel nüfusa göre bir düşüş olduğu görülmektedir.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın karşılaştırılma için seçilmesinin nedeni, her üç ülke arasında kişisel eğitim getirisi açısından farklılıklar öne çıkmaktadır. Ayrıca, Nijer, Türkiye ve Fransa, karşılaştırıldığında bu üç ülke, ekonomik büyüme ve kalkınma konusunda, farklı bir seviye gruplandırılmaktadır. Fransa gelişmiş bir ülke, Türkiye gelişmekte olan bir ülke sayılırken, Nijer ise az gelişmiş ülkelerin grubunda sayılmaktadır. Buna bağlı olarak, bu ülkelerde kişisel eğitim getirisi açısından karşılaştırma yapmak önemli bulgular sağlayabilir.

Aynı zamanda eğitim konusunda, nitel ve nicel bakımından, Nijer, Türkiye ve Fransa farklıdır. Nijer, Afrika Sahra Altı gibi ülkelerde, eğitim göstergeleri (okullaşma oranı, bitirilen eğitim süresi, okuryazarlık, kızların okullaşma oranları gibi) en düşük seviye de bulunmaktadır. Ancak, Türkiye veya Fransa gibi ülkelerin, eğitim göstergelerinin düzeyleri de yüzde oranları birbirine yakınlaşmıştır. Dolayısıyla, Nijer ve Türkiye ile Fransa eğitim getirisi karşılaştırmasını uygun görülmektedir. Son olarak, literatürde, eğitim getirisi yapılan çalışmalar çoğunluk, iki gelişmekte olan ülke arasında veya gelişmiş ve gelişmekte olan bir ülke arasında yapılmaktadır. Buna göre Nijer, Türkiye ve Fransa'nın, kişisel eğitim getirisi karşılaştırıldığında iyi bir sonuç çıkaracağını söylemek mümkündür.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri belge tarama tekniği ile toplanmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanması için bir form hazırlanmıştır. Formda araştırmanın değişkenlerine yönelik verileri toplamak için yer verilen maddeler şunlardır: .

- Eğitim getirisi (Kişi başına düşen GSMH)
- Eğitim göstergeleri (Okuryazarlık Oranı, Bitirilen Eğitim Süresi, Eğitim Harcamaları Ve Nüfus Artış Hızı)

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitime yapılan harcama oranları veri toplama sürecinde, Dünya bankası, OECD ve EUROSAT istatistik sitelerinde öncelikle aranmış, bulunmayınca, veriler ülkelerin İstatistik kurumu web sitelerinden alınmıştır. Fakat bu veriler her ülke de kendi para birimi cinsinden verilmiştir. Yani Nijer için FCFA, Türkiye Türk lirası TL, Fransa ise EURO para cinsinden verilmiştir. Bu verilerin analizinin yapılabilmesi için tek bir para birimi olması gerekmiştir. Dolayısıyla, tüm veriler Dolar para cinsine çevrilmiştir. Dolar cinsinden hesaplaması için, 02 Ocak 2015 tarihi, Dolar değeri temel alınmıştır. Bu tarihte, FCFA, TL ve EURO Dolar karşısında değerleri hesaplanmıştır. Hesaplama yapılması için, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Merkez Bankası Döviz Kurları (Nijer: BCEAO; Türkiye: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Döviz Kurları; Fransa: Banque Centrale de l'Europe) bakmıştır. 02 Ocak 2015 tarihinde Dolar değeri: 1 Dolar = 548 FCFA; 1 Dolar = 2,34TL; 1 EURO= 1,20 Dolar olarak hesaplanmıştır. Böylece, harcama oranları Dolar cinsinden hesaplama yapılarak kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Elde Edilmesi ve Düzenlenmesi

Araştırmanın verilerinin toplanması için Dünya bankası, OECD ve UNESCO'nun web siteleri ve ilgili ülkelerin İstatistik kurumları taranarak hazırlanan forma kaydedilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Fransa'nın İstatistik ve Ekonomi Çalışmaları Ulusal Enstitüsü (INSEE) ve Nijer'in Ulusal İstatistik Enstitüsü (INS) verileri kullanılmıştır.

Verilerin toplanması 1 Nisan 2016- 31 Aralık 2016 arasında sürdürülmüştür.

Araştırmanın verilerinin toplanma sürecinde ilk olarak uluslararası istatistik web siteleri tercih edilmiştir. Bu siteler, Dünya Bankası, OECD, UNESCO, UNDP, EUROSAT web resmi internet siteler gibi sitelerdir. Eğitim göstergeleri okuryazarlık oranı, bitirilen eğitim süresi, nüfus artış hızı, eğitime yapılan harcamaları ve kişi başına düşen GSMH olarak, farklı sitelerinden toplanmıştır. Mesela, genel nüfusu sayımı, 15-64 sayımı ve kişi başına düşen GSMH, Dünya Bankası resmi internet sitesinden alınmıştır. Ancak, 15-64 nüfus artış hızı SPSS paket programı ile hesaplanmıştır. Bitirilen eğitim süresi verileri, UNDP resmi internet web sitesi, Barrolee'nin (2015) web sitesi ve yapılan yayımlardan ele alınmıştır. Eğitim harcamalarına gelince, uluslararası web sitelerinde, eğitim harcaması değeri yüzde olarak verildiğinden bu araştırmanın analizlerinde kullanılmak üzere eğitime yapılan harcama gerçek oranları web sitelerinden bulunmuştur. Dolayısıyla, her ülke için, kendi istatistik kurumu web siteleri temel alınmıştır. INS (Institut National de la Statistique), INSEE (Institut National de Statistique et Etudes Economiques) ve TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) sırayla, Nijer, Fransa ve Türkiye'nin istatistik kurumlarıdır. Okuryazarlık oranları ise, özellikle Nijer ve Fransa'nın oranları, istatistik sitelerinde düzenli olarak verilmemektedir. Nijer için, bazı yıllar verilmediğinde dolayı, Knoema/Indexmundi ve Perspectives du Monde Dünya Bankası tahmin metotlarını kullanan bir istatistik web sitesinden alınmıştır. Ayrıca, Nijer'in okuryazarlık verileri tahminlere göre değişmektedir, bunun için Nijer'in resmi istatistik kurumu verileri toplanmıştır. Fransa'nın okuryazarlık oranları, ne OECD ne INSEE ne de Dünya Bankası sitelerinde verilmemiştir. Bu verileri toplamak UNDP ve İnsan Gelişme İndeksi raporlarda ve Fransa da yapılan bazı araştırmalar yoluyla toplanmıştır. Buna bağlı araştırmanın verileri toplama sürecinde karşıya çıkan zorlukları, Nijer ve Fransa'nın okuryazarlık oranları toplanması olduğunu söylemek mümkün olabilir.

Bu araştırmada güvenilirliği sağlamak için eğitim göstergelerinin (eğitim harcamaları, bitirilen eğitim süresi, okuryazarlık oranı, 15-64 nüfus artış hızı ve kişi başı düşen GSMH) verileri eğitim ile ilgili uluslararası resmi internet sitelerinden alınmıştır. Bunlar; Dünya

bankası(<https://data.worldbank.org/indicator>), OECD(https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=POP_FIVE_HIST), UİS-UNESCO (<http://uis.unesco.org/>), Baroo Lee (<http://barrolee.com/>) ve UNDP (<http://hdr.undp.org/en/content/mean-years-schooling-females-aged-25-years-and-above-years>) siteleridir. Elde edilen verilerin birbirlerinin teyidinin yapılması amacıyla Nijer, Türkiye ve Fransa'nın istatistik siteleri; İNS, TÜİK ve İNSEE incelenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada, veri toplama araçlarından elde edilen veriler, araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmış ve Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı SPSS (Statistical Package For The Social Sciences) 23 ile istatistiksel işlemler yapılmıştır. Verilerin analizi sürecinde çalışmanın her bir aşamasında farklı analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Öncelikle, araştırmanın bağımlı değişkeni (kişi başı düşen Gayrı Safı Milli Hâsıla) ile bağımsız değişkenleri (nüfus artış hızı, okuryazarlık düzeyi, bitirilen eğitim süresi ve harcama) dağılımı görmek amacıyla, yüzde frekans ve ortalamalar kullanılmıştır. Sonra, ele alınan veriler değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerini görebilmek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlerin eğitim göstergeleri (nüfus artış hızı, okuryazarlık düzeyi, bitirilen eğitim süresi ve harcama) kişi başı düşen Gayrı Safı Milli Hâsıla'yı (GSMH) anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla “aşamalı regresyon” (stepwise regression) analiz yöntemi kullanılmıştır. Aşamalı regresyon analizinde, bağımsız değişkenlerin eşitliğe giriş sırası istatistiksel ölçütlere göre belirlenmektedir. Her bir bağımsız değişken eşitlikteki kendi giriş sırası bakımından ne eklendiğine göre değerlendirilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Araştırmada tüm istatistiksel tanımlar $p < 0.5$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde ilişkisel tarama ve karşılaştırma modeli ile incelenen alt problemler ve bu alt problemler ilişkin bulgular sunulmuştur.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi "Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergelerinden nüfus artış hızı kişisel ekonomik getiri düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problem doğrultusunda yapılan karşılaştırma sonucu elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Nüfus Artış Hızının Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı

Yıllar	Nüfus artış hızı			GSMH (Dolar)		
	Nijer	Türkiye	Fransa	Nijer	Türkiye	Fransa
1996				588,29	5824,36	21288,29
1997	4,70		-0,20	593,00	6283,88	22220,02
1998	4,68	-0,12	0,54	638,20	8718,84	23321,09
1999	4,50	2,54	1,09	621,14	8311,06	24249,71
2000	4,68	2,10	0,67	603,82	9320,91	25972,19
2001	3,85	-3,49	0,25	637,72	8749,15	27427,59
2002	4,03	1,67	1,00	642,98	8784,44	28503,56
2003	3,80	1,47	2,27	665,71	8915,65	28093,40
2004	3,86	-0,67	0,47	659,98	10218,93	29028,18
2005	3,75	-0,19	1,19	686,03	11512,46	30375,51
2006	3,41	2,10	0,53	720,10	12897,00	32291,00
2007	3,36	1,37	0,80	735,40	13895,00	34061,00
2008	3,49	1,69	0,73	791,30	15021,00	35170,00
2009	3,76	2,99	0,87	762,00	14491,00	34825,00
2010	3,73	4,17	0,50	804,10	16012,00	35921,00
2011	3,67	3,84	0,10	807,20	17692,00	37353,00
2012	3,82	3,67	0,60	882,20	18437,00	37499,00
2013	3,91	1,34	0,05	900,20	19156,00	39236,00
2014	3,95	1,53	0,08	937,70	19610,00	39357,00
2015		1,54			20396,00	40170,00
Ortalama	3,94	1,5	0,64	719,84	12712,3	31318,12

Tablo 4'te 15-64 nüfus artış hızı görülmektedir. Bu verilere bakıldığında, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın nüfus artış hızının oransal olarak devamlı iniş sergilediği görülmektedir. Böylece, üç ülke arasında, Nijer %4,7 nüfus artış hızı oranı ile en yüksek oranı çıkmaktadır. Ayrıca, Nijer'in nüfus artış hızı oranı 2007 yılında %3,3 en düşük seviye göstermektedir. Türkiye ise, yirmi yıllık nüfus artış hızı 1-2 arasında ve en düşük oran %-0,2 ile 1998'de

çıkması, 2011 yılında %4,1 ile en yüksek artış hızı oranına ulaşmıştır. Ayrıca 2001, 2004 ve 2005 yıllarının yüzde oranlarının eksi (-) olduğunu görülmektedir. Bunun nedeni, Dünya Bankasının asıl verilerinde yüksek bir artış (15-64 yaş nüfus artış hızı) olmasından kaynaklanabilir. Fransa da, Türkiye gibi yirmi yıllık nüfus artış hızı -1 ve 2 oranı arasındadır, 1997'de %-0,2 oranında iken, 2003 yılında %2,2 ile en yüksek oran görülmektedir.

4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi "Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergelerinden okuryazarlık düzeyi kişisel ekonomik getiri düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problem doğrultusunda yapılan karşılaştırma sonucu elde edilen bulgular Tablo 5'te verilmektedir.

Tablo 5.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Okuryazarlık Düzeyi, Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı

Yıllar	Okuryazarlık oranı			GSMH (Dolar)		
	Nijer	Türkiye	Fransa	Nijer	Türkiye	Fransa
1996	13,60	82,30	99,00	588,29	5824,36	21288,29
1997	13,00	85,30	99,00	593,00	6283,88	22220,02
1998	13,60	85,90	99,00	638,20	8718,84	23321,09
1999	15,30	86,30	99,00	621,14	8311,06	24249,71
2000	16,00	86,40	99,00	603,82	9320,91	25972,19
2001	14,38	86,30	99,00	637,72	8749,15	27427,59
2002	15,30	87,50	99,00	642,98	8784,44	28503,56
2003	17,60	88,30	99,00	665,71	8915,65	28093,40
2004	28,70	87,40	99,02	659,98	10218,93	29028,18
2005	28,70	88,20	99,00	686,03	11512,46	30375,51
2006	28,00	88,10	99,00	720,10	12897,00	32291,00
2007	28,66	88,70	99,00	735,40	13895,00	34061,00
2008	28,70	91,78	99,00	791,30	15021,00	35170,00
2009	28,70	90,80	99,00	762,00	14491,00	34825,00
2010	15,00	92,70	99,00	804,10	16012,00	35921,00
2011	28,70	94,10	99,00	807,20	17692,00	37353,00
2012	29,70	95,78	99,00	882,20	18437,00	37499,00
2013	30,00	95,74	99,00	900,20	19156,00	39236,00
2014	30,00	95,44	99,00	937,70	19610,00	39357,00
2015	31,00	95,69	99,00		20396,00	40170,00
Ortalama	22,7	89,64	99,00	719,84	12712,3	31318,12

Tablo 5'te görüldüğü gibi, Nijer'in okuryazarlık oranları, yıllara göre pek düzgün bir artış sergilememiştir. Nijer'in okuryazarlık oranı 1997, 2001, 2002 ve 2010 yıllarında sırada, %13, %14,38, %15,30 ve %15 seviyelere ulaşmış ve en düşük 1997 yılında %13 oranı ile kaydetmiştir. Öte yandan, okuryazarlık oranı ile GSMH'yi rakamları bakıldığında fazla bir değişiklik göstermemiştir. Nijer'in durumun aksine, Türkiye'deki okuryazarlık oransal olarak yıllar gittikçe istikrarlı biçimde bir artış göstermiştir. Hakikaten, 1996 yılında, okuryazarlık oranı %82,30 iken, 2015'e %95,60 ulaşmıştır. Yine de, 1996-2015 yıllar arasında,

okuryazarlık oranlarında bazen inişler yaşanmıştır. 2004 yılında, %88,30'den %87,40 düşmüştür. Fransa ise, diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, okuryazarlık oranları yüksek düzeyde olduğundan, ne Dünya Bankası, OECD, EUROSAT, UİS veya İNSEE istatistik sitelerinde okuryazarlık düzenli şekilde verilmemiştir. Dolayısıyla, alan yazın tarama da, Fransa'nın okuryazarlık oranı %99 olarak bulunmuştur.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi "Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergelerinden bitirilen eğitim süresi kişisel ekonomik getiri düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problem doğrultusunda yapılan karşılaştırma sonucu elde edilen bulgular Tablo 6 da verilmektedir.

Tablo 6.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Bitirilen Eğitim Süresinin Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı

Yıllar	Bitirilen eğitim süresi			GSMH (Dolar)		
	Nijer	Türkiye	Fransa	Nijer	Türkiye	Fransa
1996	1,30	5,88	9,36	588,29	5824,36	21288,29
1997	1,30	5,88	9,36	593,00	6283,88	22220,02
1998	1,30	5,88	9,36	638,20	8718,84	23321,09
1999	1,30	5,88	9,36	621,14	8311,06	24249,71
2000	1,43	6,37	10,22	603,82	9320,91	25972,19
2001	1,43	6,37	10,22	637,72	8749,15	27427,59
2002	1,43	6,37	10,22	642,98	8784,44	28503,56
2003	1,43	6,37	10,22	665,71	8915,65	28093,40
2004	1,43	6,37	10,22	659,98	10218,93	29028,18
2005	1,62	6,86	10,86	686,03	11512,46	30375,51
2006	1,30	6,10	10,60	720,10	12897,00	32291,00
2007	1,30	6,20	10,70	735,40	13895,00	34061,00
2008	1,40	6,60	10,80	791,30	15021,00	35170,00
2009	1,40	7,20	10,90	762,00	14491,00	34825,00
2010	1,40	7,40	11,00	804,10	16012,00	35921,00
2011	1,40	7,60	11,00	807,20	17692,00	37353,00
2012	1,40	7,60	11,10	882,20	18437,00	37499,00
2013	1,40	7,60	11,30	900,20	19156,00	39236,00
2014	1,40	7,60	11,40	937,70	19610,00	39357,00
2015		7,60	11,40		20396,00	40170,00
Ortalama	1,3	6,7	10,5	719,84	12712,3	31318,12

Tablo 6 incelendiğinde, hem Nijer hem Türkiye hem de Fransa'da bitirilen eğitim süresi ortalamalarının yıllara göre, fazla bir değişikliğe uğramadığı anlaşılmaktadır. Bunun nedenin, daha önceki yıllarda, eğitim göstergelerinin yerine okullaşma oranının kullanılmasıdır. İlk olarak bu değerler Barro Lee tarafından kullanılmaya başlanmış ve beşer yıllık hesaplamalar yapılmıştır. Nitekim, 1996-2015 yıllar arasında, Nijer'de bitirilen eğitim süresi yirmi yıllık ortalamaları 1-2 yıl aralığında iken, Türkiye' de 5-8 yıla ulaşmış, Fransa ise bitirilen eğitim

süresi yirmi yıllık ortalamaları 9-12 yıl arasında göstermektedir. 2006-2007 yılında Nijer, Türkiye ve Fransa'nın bitirilen eğitim süresi ortalamalarında bir düşme yaşanmıştır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi "Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergelerinden eğitim harcamaları kişisel ekonomik getiri düzeyine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problem doğrultusunda yapılan karşılaştırma sonucu elde edilen bulgular Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 7.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Eğitim Göstergelerinden Eğitim Harcamalarının Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı

Yıllar	Eğitim harcamaları (Dolar)			GSMH (Dolar)		
	Nijer	Türkiye	Fransa	Nijer	Türkiye	Fransa
1996	48151459,85	110085940,17		588,29	5824,36	21288,29
1997	45343065,70	217975641,02	105600000000,00	593,00	6283,88	22220,02
1998	45687956,20	531242735,04	116040000000,00	638,20	8718,84	23321,09
1999	47000000,00	911029059,82	114480000000,00	621,14	8311,06	24249,71
2000	48083941,60	1431764957,26	117840000000,00	603,82	9320,91	25972,19
2001	43065693,43	1729190170,94	120840000000,00	637,72	8749,15	27427,59
2002	43065693,43	3188457692,30	124320000000,00	642,98	8784,44	28503,56
2003	63868613,13	4350426068,40	133560000000,00	665,71	8915,65	28093,40
2004	88321167,90	5493439752,13	139560000000,00	659,98	10218,93	29028,18
2005	102189781,02	6359939743,60	141480000000,00	686,03	11512,46	30375,51
2006	108211678,83	7080403846,15	145680000000,00	720,10	12897,00	32291,00
2007	125912408,75	9126339316,23	150360000000,00	735,40	13895,00	34061,00
2008	158364160,60	9792976495,72	155640000000,00	791,30	15021,00	35170,00
2009	179379562,04	11916109401,70	158520000000,00	762,00	14491,00	34825,00
2010	171214565,90	12067270085,50	161760000000,00	804,10	16012,00	35921,00
2011	183704379,56	14577847435,90	164880000000,00	807,20	17692,00	37353,00
2012	230437956,20	16739050854,70	167280000000,00	882,20	18437,00	37499,00
2013	202554744,00	20297594017,09	173760000000,00	900,20	19156,00	39236,00
2014	238623466,67	23805474358,97	175200000000,00	937,70	19610,00	39357,00
2015	501651098,09	26601709401,70	177360000000,00		20396,00	40170,00
Ortalama	133741569,9	8816416349,71	144429473684,2	719,84	12712,3	31318,12

Tablo 7'de 1996-2015 yılları arasında Nijer Türkiye ve Fransa'nın eğitime yapılan harcamaları gösterilmektedir. Nijer'in yıllara göre eğitime ayrılan harcamaları rakamsal olarak (Dolar cinsinden) genel olarak, 1996-2015 yılında devamlı olarak bir artış göstermektedir. 1996 yılında bu harcamalar, 48 milyon iken, 2015 yılında bu rakam 501 milyon seviyelerine çıkarak bir artış sergilemektedir. Geçen sürede yaşanan artışın istikrarlı bir şekilde olmadığı rakamlardan görülmektedir. 1997,1998,1999,2000,2001,2002 yılında, eğitime ayrılan kaynaklarda düşüş haline yaşanmış, hatta, 2001 ve 2002 yılında en düşük

seviyelere ulaşmıştır. Yine 1997-2002 yılları arasında bazı iniş ve çıkışlar yaşanmıştır. Ayrıca eğitim harcamaları en yüksek artışını 2015 yılında kaydetmiştir. Bunun nedeni, Nijer eğitim sistemindeki değişikliklerden kaynaklanabilir. Nitekim 2015 yılında hükümet yapısında yapılan değişmelerden sonra, eğitime daha çok kaynak ayrılmaya başlanmıştır. Öte yandan, GSMH bakıldığında, istikrarlı bir şekilde bir artış sergilemektedir. Yalnız, bu artış ile eğitim harcamaları karşılaştırdığı zaman, eğitim harcamaları düştükçe GSMH yavaş bir şekilde bir artış göstermektedir. Ancak, eğitim harcamaları yükseldikçe, GSMH hızlı bir şekilde bir artış göstermektedir.

Türkiye'deki veriler incelendiğinde, eğitim ayrılan bütçenin miktarı 1996-1997 yıllarında 110-220 milyon Dolar seviyelerinden 2000 yılında 1,4 milyar dolar seviyelerine, 2015 yılında ise 26,6 milyar dolar ile en üst seviyeye ulaşmıştır. Ancak, 2009'dan 2010'a, eğitime ayrılan harcamaların artışı yavaşlamıştır. Bunda 2010 yılında Dünya'da yaşanan ekonomik krizin etkisinin olduğu söylenebilir. Genel olarak, Türkiye'de, son yıllarda MEB bütçesine kaynak aktarımında bir artışın olduğu görülmektedir. Eğitim harcamaları gibi, GSMH' da istikrarlı bir şekilde artış göstermiştir. Türkiye'nin GSMH rakamları incelendiğinde, eğitim harcamaları arttıkça, GSMH'nin de buna yakın bir miktarda arttığı görülmektedir.

Fransa ise, yıllara göre eğitime ayrılan harcamalar rakamsal olarak (Dolar cinsinden), 1996-2015 yılında devamlı olarak bir artış göstermiştir. Bu artış, 1997 yılında 105 milyar dolar iken 2015 yılında 177 milyar dolar ile en üst seviyeye ulaşmış, 1999 yılında 116 milyar iken 114 milyar Dolar'a düşmüştür. Genel olarak Fransa'da eğitime ayrılan payın rakamsal anlamda arttığı fazla bir değişikliğe uğramadığı anlaşılmaktadır. Zira 1997-2015 yılları arasında bu artış sadece 72 milyar dolar bir artış kaydetmiştir. Bunun nedeni, bu tür ülkelerin, istediği eğitim planlamalarına ulaşıldığı yani yeterince yatırım yaptıkları için eğitime daha fazla harcama yapma gereksinimi olmaması ile ilişkili olabilir. Ayrıca, eğitim harcamaları ile GSMH rakamlarına bakıldığında, düzenli ve istikrarlı şekilde arttığı söylenebilir.

Üç ülkenin yirmi içinde eğitime yapılan harcamalarının ortalamaları karşılaştırıldığında, Türkiye'deki harcama oranı Nijer'in 65 katı iken Fransa'daki harcama oranı Türkiye'nin 16 katıdır.

4.5.Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi "Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri (nüfus artış hızı, okuryazarlık düzeyi, bitirilen eğitim süresi ve harcama) ile kişisel ekonomik getiri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problem doğrultusunda yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo 8 de verilmektedir.

Tablo 8.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Eğitim Göstergeleri ile Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Ülke		N (Yıl)	Min	Max	$\bar{X}$	SD
Nijer	Harcama	20	43,06*	501,6*	133,7*	109,9*
	Okuryazarlık	20	13,0	31,0	22,7	7,3
	Eğitim süresi	19	1,3	1,6	1,3	0,08
	GSMH	19	588,29	937,70	719,84	108,46
	Nüfus artış hızı	18	3,36	4,69	3,94	0,42
Türkiye	Harcama	20	110*	26,6**	8,8**	8,1**
	Okuryazarlık	20	82,30	95,78	89,64	4,08
	Eğitim süresi	20	5,9	7,6	6,7	0,7
	GSMH	20	5824,3	20396	12712,3	4675,3
	Nüfus artış hızı	18	-3,4	4,1	1,5	1,8
Fransa	Harcama	19	106**	177**	144,4**	23,0**
	Okuryazarlık	19	99,00	99,02	99,00	0,004
	Eğitim süresi	20	9,4	11,1	10,5	0,7
	GSMH	20	21288,29	401070	31318,12	6080,78
	Nüfus artış hızı	20	-0,20	2,2	0,64	0,55

*milyon Dolar

**milyar Dolar

Tablo 8 incelendiğinde üç ülke arasında en yüksek değerler Fransa'nın eğitim harcamaları değerleridir (Harcama ($\bar{X}$ = 144 milyar, SD= 23 milyar). Nüfus artışı için, Nijer'in değerinin en yüksek değer ($\bar{X}$ = 3,94, SD= 0,42) olduğu görülmektedir. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri (nüfus artış hızı, okuryazarlık düzeyi, bitirilen eğitim süresi ve harcama) ile kişisel ekonomik getiri düzeyi arasında ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson Momentler çarpım korelasyon katsayısı tekniği ile korelasyon değeri hesaplanmıştır. Analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Eğitim Göstergeleri ile Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyi Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	GSMH	Okuryazarlık	Harcama	Eğit. yılı süresi	Nüfus artış hızı
GSMH	1	0,815**	0,935**	0,957**	-0,659**
Okuryazarlık		1	0,616**	0,937**	-0,768**
Harcama			1	0,840**	-0,567**
Eğit. yılı süresi				1	-0,750**
Nüfus artış hızı					1

**P<0,05

Tablo 9 görüldüğü gibi, eğitim göstergeleri değişkenleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde, en yüksek korelasyon katsayısının, okuryazarlık ile eğitim yılı süresi arasında çıktığı görülmektedir ($r=0,937$, $p<0,01$). Okuryazarlık değişkeni ile nüfus artış hızı arasında yüksek düzeyde, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r= -0,768$, $p<0,01$). Buna göre, nüfus artış hızı atarken okuryazarlık oranı düşmektedir. Ayrıca harcama değişkeni ile nüfus artış hızı arasında orta düzeyde, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r= -0,567$, $p<0,01$). Dolayısıyla, nüfus artış hızı oranı azalırken eğitime yapılan harcamaları artmaktadır.

GSMH ile okuryazarlık arasında yüksek düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r= 0,815$, $p<0,01$). GSMH ile harcama arasında çok yüksek düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r= 0,935$, $p<0,01$). GSMH ile bitirilen eğitim süresi, çok yüksek düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r= 0,957$, $p<0,01$). Son değişken olarak, nüfus artış hızı ile GSMH arasında orta düzeyde, anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir ($r= -0,659$, $p<0,01$). Genel olarak okuryazarlık oranı, harcama ve eğitim yılı süresi arttıkça, nüfus artış hızı azaldıkça GSMH'nin arttığı görülmektedir.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi "Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri (nüfus artış hızı, okuryazarlık düzeyi, bitirilen eğitim süresi ve harcama) kişisel ekonomik getiri düzeyini (kişi başı düşen GSMH) anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problem doğrultusunda eğitim göstergeleri değerleri kullanılarak aşamalı regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon analizine dâhil edilen bağımsız değişkenler sırasıyla: okuryazarlık oranı, bitirilen eğitim süresi, eğitim harcamaları ve nüfus artış hızıdır.

Bağımlı değişken olan kişi başına düşen GSMH'yi anlamlı olarak yordayıp yordadığını kontrol etmek amacıyla yapılan aşamalı regresyon analizi Tablo 10'da verilmektedir.

Tablo 10'da görüldüğü gibi, aşamalı regresyon analizi sırasında, okuryazarlık göstergesi kişi başına düşen GSMH'yi manidar olarak yordamayan değişken olduğu için analize alınmamıştır. Aşamalı regresyon sonucunda üç değişik model elde edilmiştir. Bu sonuçlar Tablo 10 açıklanmaktadır.

Tablo 10.

Kişi Başına Düşen GSMH'nin Yordanmasına İlişkin Aşamalı Regresyon Sonuçları

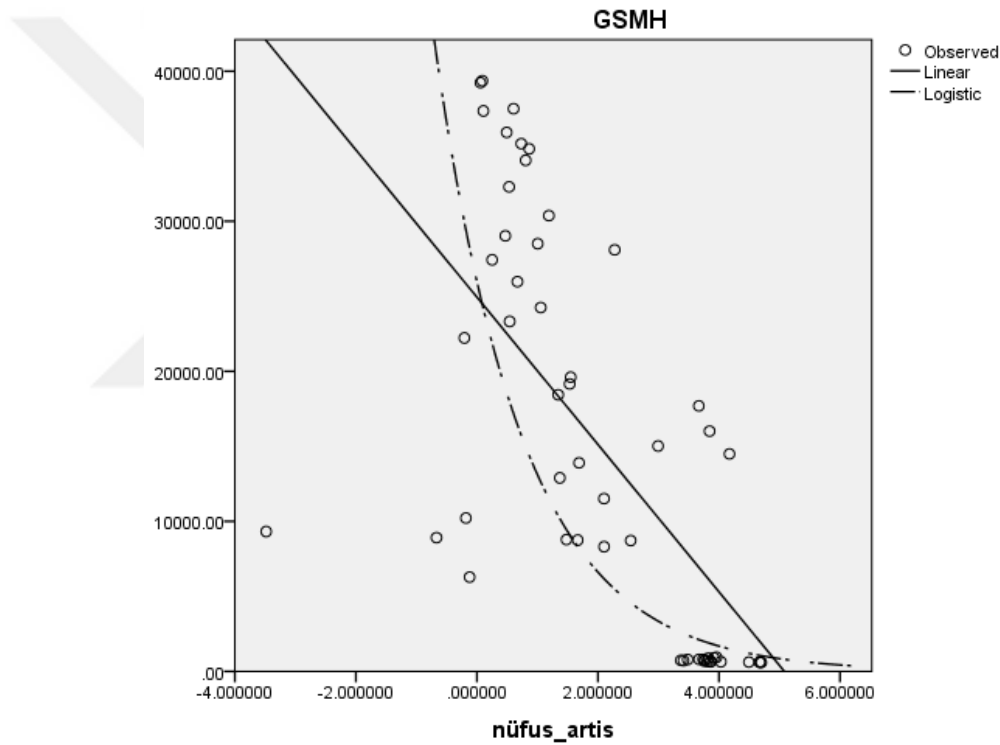
	Değişkenler	B	SH	B	t	Sig.	R	R ²	R ² değişimi	F	F değişimi
1.Adım	Sabit	-5918,73	986,18		-6,002	0,000					
	Eğitim yılı	3368,539	136,137	0,960	24,744	0,000	0,960	0,922	0,922	612,250	612,250
2.Adım	Sabit	-2312,673	633,97		-3,648	0,000					
	Eğitim yılı	2084,17	138,78	0,594	15,018	0,000	0,988	0,977	0,055	1072,031	120,838
	Eğitim harcaması	8,624E-8	0,000	0,435	10,993	0,000					
3.Adım	Sabit	-4922,266	1202,348		-4,094	0,000					
	Eğitim yılı	2341,397	167,201	0,667	14,003	0,000	0,990	0,979	0,003	791,009	6,297
	Eğitim harcaması	8,282E-8	0,000	0,418	10,909	0,000					
	Nüfus artış hızı	583,647	232,604	0,078	2,509	0,015					

Tablo 10’da aşamalı regresyon analizinin birinci adımında incelenen “eğitim yılı süresi” değişkeninin GSMH’yi yordamada aşamalı regresyon katsayısı β (Beta) 0,960 çıkmıştır. Tek başına “eğitim yılı süresi” değişkeninin GSMH’yi yaklaşık % 92 kadarını ($R=0,960$, $R^2=0,922$, $p= 0,001$) açıkladığı görülmektedir. “Eğitim yılı süresi” değişkeni ile kişi başı düşen GSMH’nin büyüklüğü arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı olarak bulunmuştur ($r=0,957$). Aşamalı regresyon analizinin ikinci adımında modele “eğitim yılı süresi” değişkeninin yanında “eğitim harcamaları” değişkeni girmiştir. “eğitim harcamaları” değişkeni varyansın açıklanmasına %5,5’lik bir katkı sağlayarak GSMH büyüklüğü açıklanan varyansı %98’e çıkarmıştır (R^2 değişim= 0,055, $R= 0,988$, $R^2= 0,977$). Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “eğitim yılı süresi” değişkeni Beta katsayısı 0,594; “eğitim harcamaları” değişkeni Beta katsayısı 0,435 olarak çıkmıştır. Her iki Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur. “Eğitim harcamaları” değişkeni ile kişi başına düşen GSMH’nin büyüklüğü arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı olarak bulunmuştur ($r= 0,935$). “Eğitim harcamaları” değişkeninin “eğitim yılı süresi” değişkenine ek olarak önemli ölçüde GSMH’yi açıkladığı görülmüştür.

Aşamalı regresyon analizinin üçüncü adımında “eğitim yılı süresi” ve “eğitim harcamaları” değişkenlerinin yanında modele “nüfus artış hızı” değişkeni eklenmiştir. Nüfus artış hızı değişkeni toplam varyansın açıklanmasına %0,3’lük bir katkı sağlayarak kişi başına düşen GSMH’nin büyüklüğü açıklanan varyansı %98’e çıkarmıştır (R^2 değişim= 0,003, $R= 0,990$, $R^2= 0,979$). Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, “eğitim yılı süresi” değişkeni Beta katsayısı 0,667; “eğitim harcamaları” değişkeni Beta katsayısı 0,418; “nüfus artış hızı” değişkeni Beta katsayısı 0,078 çıkmıştır. Her üç Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur. “nüfus artış hızı” değişkeni ile kişi başına düşen GSMH’nin büyüklüğü arasındaki ikili korelasyon negatif yönde ve anlamlı olarak bulunmuştur ($r= -0,659$). Aşamalı regresyon analizinin üçüncü aşamasında modele giren değişkenler incelendiğinde “eğitim yılı süresi” değişkeni Beta katsayısının (0,667) en yüksek; “nüfus artış hızı” Beta katsayısının (0,078) ise en düşük olduğu görülmektedir. Modeldeki değişkenlere ilişkin gerek regresyon katsayıları, gerek R^2 ve t değerleri incelendiğinde, kişi başına düşen GSMH’nin büyüklüğü birinci sırada “bitirilen eğitim süresi”, ikinci sırada “eğitim harcamaları” ve son sırada ise “nüfus artış hızı” değişkenlerinin manidar olarak yordadıkları görülmektedir. “Okuryazarlık oranı” değişkeni ise "Kişi başına düşen GSMH"nin büyüklüğünde manidar düzeyde yordayıcı bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Kişi başı başına düşen GSMH yordamak amacıyla uygulanan aşamalı regresyon analizi üç aşamada tamamlanmıştır. “Bitirilen eğitim süresi”, “eğitim harcamaları” ve “nüfus

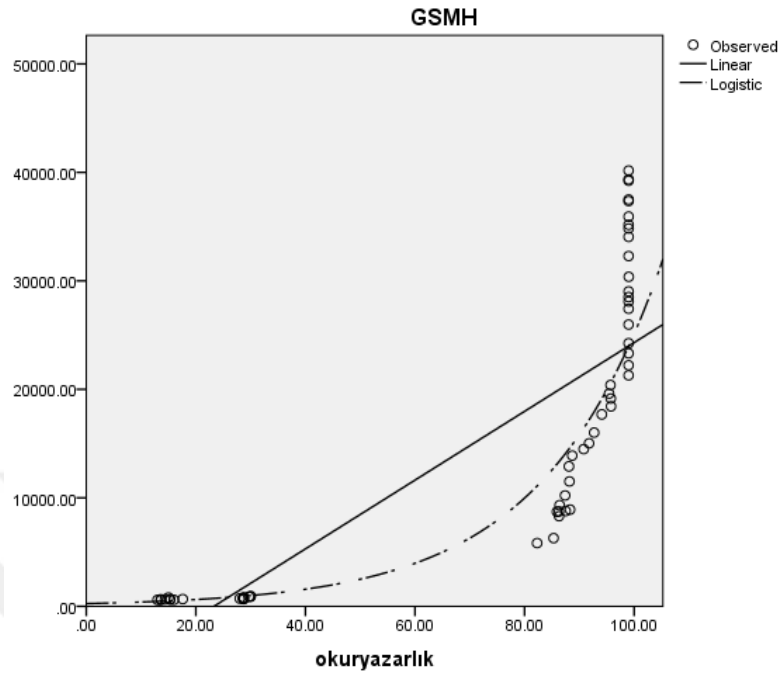
artış hızı” değişkenlerinin kişi başına düşen GSMH’nin büyüklüğünün yordayıcıları olarak regresyon eşitliğinde yer aldıkları ve bu üç değişkenin toplam varyansın yaklaşık %98’ini açıkladığı bulunmuştur. Önemli bir yordayıcı değişken olarak regresyon modelinde yer alan üç değişkenin her birinin birbirinden bağımsız olarak GSMH’nin büyüklüğünde açıkladığı varyans değerleri incelendiğinde, diğer önemli yordayıcı değişkenlerden bağımsız olarak bitirilen eğitim süresi değişkeninin GSMH’nin büyüklüğündeki toplam varyansın %92’sini açıkladığı görülmektedir. Bu varyans eğitim harcamaları değişkeni için %5,5 ve nüfus artış hızı için %0,03’dir.

Şekil 1.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Nüfus Artış Hızının Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı

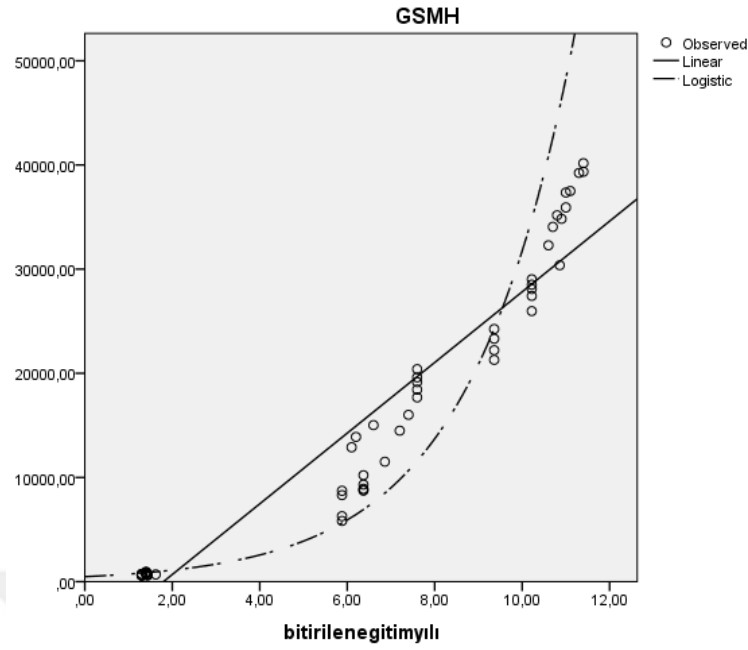
Şekil 1'e bakıldığında, toplam Nijer, Türkiye ve Fransa'nın nüfus artış hızı oranı ve GSMH'nin saçılım grafiği görülmektedir. Bu şekil incelendiğinde, bu üç ülkenin nüfus artış hızı oranı ve GSMH'si arasında ters orantılı bir artış görülmektedir. Buna göre, nüfus artış hızı oranı yükseldikçe GSMH'nin büyüklüğü azalmaktadır.

Şekil 2.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Okuryazarlık Düzeyi, Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı

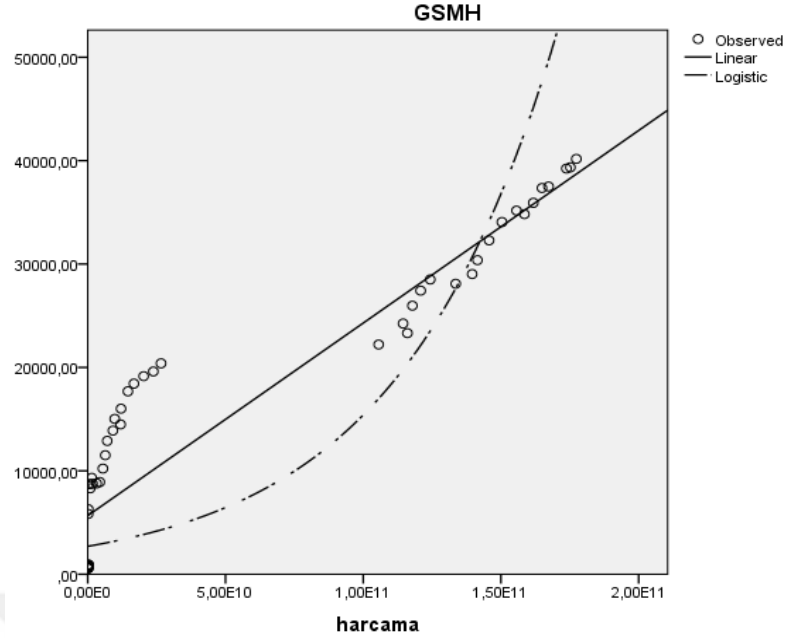
Şekil 2’de, görüldüğü gibi, Nijer, Türkiye ve Fransa’nın toplam olarak okuryazarlık oranları ile GSMH’nin saçılım grafiği görülmektedir. Bu şekil incelendiğinde, bu üç ülkenin okuryazarlık oranları ile GSMH’yi arasında doğrusal ve pozitif yönde bir artış görülmektedir. Bu bağlamda, okuryazarlık oranı yükseldikçe GSMH’nin büyüklüğü artmaktadır.

Şekil 3.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Bitirilen Eğitim Süresinin Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı

Şekil 3'te toplam Nijer, Türkiye ve Fransa'nın bitirilen eğitim süresi ortalamaları ile GSMH'nin dağılım grafiği görülmektedir. Bu şekil incelendiğinde, bu üç ülkenin bitirilen eğitim süresi ortalaması ile GSMH'si arasında doğrusal ve pozitif yönde bir artış olduğu görülmektedir. Buna göre, bitirilen eğitim süresi yükseldikçe kişi başına düşen GSMH artmaktadır.

Şekil 4.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın Eğitim Göstergelerinden Eğitim Harcamalarının Kişisel Ekonomik Getiri Düzeyine Göre Dağılımı

Şekil 4'te toplam Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim harcamaları ve GSMH'nin dağılım grafiği görülmektedir. Bu şekil incelendiğinde, bu üç ülkenin eğitime yapılan harcamaları ve GSMH'si arasında doğrusal ve pozitif yönde bir dağılım görülmektedir. Buna göre, eğitime yapılan harcamaların miktarı yükseldikçe dolaylı olarak GSMH'nin büyüklüğü artmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular, alt problemleri rehberliğinde tartışılmış ve kuramsal çerçeve doğrultusunda yorumlanmıştır. Bu araştırma ile kişi başına düşen GSMH değişkeni ile okuryazarlık oranı, bitirilen eğitim süresi, eğitim harcamaları ve nüfus artış hızı arasındaki ilişkiler incelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular, bu değişkenlere ilişkin önemli teorik sonuçlar sunmaktadır. Aşağıda elde edilen bulguların tartışması yer almaktadır.

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda nüfus artış hızı oranı ortalaması en yüksek Nijer’de, en düşük Fransa’da bulunmuştur. Kişi başına düşen GSMH ortalamaları ise, Fransa’da en yüksek iken, Nijer en düşük ortalama olarak ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara göre en çok nüfus artış hızı oranı en düşük kişi başı düşen GSMH, en az nüfus artış ise en yüksek kişi başına düşen GSMH değerinin olduğu ülkede ortaya çıkmıştır. Bu üç ülkede nüfus artış hızı oranı ve kişi başına düşen GSMH’si ters orantılı bir artış bulunmuştur. Bu araştırmada elde edilen bu bulgular, Blanchet (1991), Brander ve Dowrick (1990), Doliger (2002), Doliger (2005) ve Güneş’in (2005) yapmış olduğu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Dao’ ya (2012) göre, nüfus artışının kişi başı GSYİH büyümesine etkisi her yerde ters orantılıdır. Kandır’a (2013) göre Sahra-altı Afrika ve Güney Asya’da yer alan gelişmekte olan ülkeler, hızlı nüfus artışının yanı sıra, yoksulluğun da yaygın olarak görüldüğü ülkelerdir. Yüksek nüfus artışı ve kalabalık nüfus, bu ülkelerde, eğitim, sağlık ve altyapı yatırımlarına yeterli kaynak ayrılamamasına neden olmaktadır. Ancak, Li’ye (2016) göre yapılan nedensellik testlerinin sonucu, nüfus artışının Çin, Guatemala, Türkiye, Şili ve Meksika’da kişi başına düşen GSMH’si üzerinde belirgin bir pozitif etkisi olduğunu göstermektedir. Alan yazın ve bu araştırmanın bulgularına göre hızlı nüfus artışının ülkelerin doğal kaynaklarının tükenmesini, tasarruf ve yatırımların azalmasını ve ekonomik gelişmişliği olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Ayrıca, az gelişmiş ülkelerde, toplumun doğurganlık oranının yüksek olması nüfusu hızla artırmakta, gelişmekte olan ülkelerde ise, doğurganlık oranları önemli bir değişiklik göstermemekte, buna karşılık ölüm oranlarında meydana gelen düşme ile birlikte nüfus hızla artabilmektedir. Ancak, gelişmiş ülkelerde refah seviyesinin yükselmesi ile birlikte toplumsal yapının da değişmesi sonucu doğum oranının azalması da bir neden olabilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda en yüksek okuryazarlık oranı ortalaması Fransa’da, en az ise Nijer’de ortaya çıkmıştır. Bu üç ülkenin yirmi yıllık okuryazarlık oranının ile kişi başına düşen GSMH verileri karşılaştırdığında, doğrusal ve pozitif yönde bir artış göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen bu bulgular Ergen (1999) ve Gylfason ve Zoega (2003) yapmış olduğu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Ancak alan yazında araştırmanın bu bulgusunu Nijer ve Fransa da doğrudan destekleyen bir çalışmaya erişilememiştir. Ancak, dolaylı olarak, Desai (2012) ve Rahmn (2013) yapmış olduğu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Buna göre, Hindistan da ve bazı Asya ülkelerinde, okuryazarlık düzeyi ile GSMH arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Psacharopoulos ve Woodhall'ın (1985) çalışmasında, milli gelir büyüklüğü ile okuryazarlık arasında doğrusal bir ilişki bulunmuştur. 1950-1970 arasında Çin sadece okuryazarlık oranını Yüzde 40 artırmak yoluyla ulusal gelirinde yüzde 2-4 arasında bir artış sağlamıştır (Şimşek, 2015: 177). Alan yazın ve bu araştırmanın bulgularının nedeni, okuryazarlık, her zaman ekonomik büyüme için önemli bir anahtar kabul edilmekte, ülkenin ekonomik refahı tamamen sahip olduğu eğitilmiş insan kaynağına bağlı görülmektedir. Zira okuryazarlık oranı yüksek olan bir toplumun, yaşam standardının, iş gücünün çalışma kapasitesinin ve ülkenin doğal kaynaklarının etkin kullanımından, kişi başına düşen GSMH yüksek olabilir. Ayrıca, az gelişmiş ülkelerde okuryazarlık oranlarının düşük olmasının nedeni kırsal kesimdeki bölgelerde öğrencilere ulaşılmaması, cinsiyet açısından bakıldığında ise kadın aleyhine ayrımcılığa uğraması ve eğitime erişim hakkından yararlanmaması sonucunu getirebilir. Bu da ekonomiye nitelikli işgücü olarak katılamayan bireylerin GSMH sinin düşük olmasına neden olabilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi doğrultusunda bitirilen eğitim süresi en yüksek Fransa'da, en düşük Nijer’de ortaya çıkmıştır. Bu alt problemi doğrultusunda, yirmi yıllık bitirilen eğitim süresi ortalamalarının fazla bir değişikliğe uğramadığı görülmektedir. Türkiye’nin ortalaması ise, iki ülkenin ortasında olduğunu göstermektedir. Üç ülkenin bitirilen eğitim süresi ortalaması ile GSMH’si arasında doğrusal ve pozitif yönde bir artış olduğu görülmektedir. Bu çalışmada elde edilen bu bulgular, Boarini ve Strauss’un (2007), Peet, Fink ve Fawzi’nin (2015), Psacharopoulos ve Patrinos (2004) ve Şenergin (2016) yapmış olduğu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Ergen’e (1999) göre Türkiye’de işgücünün ortalama örgün eğitim yılındaki bir yıllık artışın, GSYH’nin büyüme oranında 0.21’lik birim artışa yol açmaktadır. Gylfason ve Zoega’ya (2003) göre eğitim seviyesinin yükseltilmesinin ve kalitesinin iyileştirilmesi ulusal geliri doğrudan artırmaktadır. OECD ve

UNDP raporlama göre kişi başına düşen ulusal gelirin artışı ile öğrenci sınav başarıları arasında doğrusal bir ilişki vardır (Aydın, 2015: 26). Eğitimin ekonomik büyümeye pozitif katkı sağladığı savunulmaktadır. Nitekim ülkelerin gelişme düzeyine göre, eğitim yılının veya seviyelerinin kişilerin getirilerine katkıları farklılaşmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, eğitim düzeyi yüksek iken, az gelişmiş ülkelerde en alt eğitim düzeyin de kalınmaktadır. Alan yazın ve bu araştırmanın bulgularının nedeni, Nijer de diğer az gelişmiş ülkeler gibi okullaşma oranının düşük olması nedeniyle nüfusunun bitirilen eğitim süresi ortalamalarını etkilemektedir. Ayrıca zorunlu eğitim süresi uygulamalarının etkin biçimde kontrol edilmemesi sonucu bitirilen eğitim süresi düşük getiriye neden olabilir. Zira, bir ülkenin eğitim düzeyi düşük ise, insan gücünün sermayesi de zayıf olur ve kalkınmanın düşük kalmasının sebebi olabilir. Türkiye ve Fransa'nın, sırasıyla gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin ortalama bitirilen eğitim süresinin önemli bir seviyeye ulaşmasının nedeni, okul çağı nüfusunun tümünün okula kaydetmesinden kaynaklanabilir. Nitekim Türkiye için halen bitirilen eğitim süresi ortalamaları zorunlu eğitim süresine varmamıştır. Öte yandan, ortalama bitirilen eğitim süresi ile kişi başına GSMH, doğrusal ve pozitif artışı, toplumun eğitim düzeyi yükseldikçe, kazançların yüksek olması ve ülkenin milli gelire katkı sağlamasına neden olabilir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi doğrultusunda eğitime yapılan harcamaların en çok Fransa'da, en az ise Nijer'deki eğitime yapılan harcamalar olarak ortaya çıkmıştır. Bu alt probleme ilişkin bulgulara göre üç ülkenin eğitime yapılan harcamaları devamlı biçimde bir artış göstermekte, eğitime yapılan harcamalar ve kişi başına düşen GSMH'si arasında doğrusal ve pozitif yönde bir artış ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bu bulgular, Afşar (2009), Eriçok ve Yılancı'nın (2013), Keller (2006), Kızılkaya ve Koçak (2014), Yardımcıoğlu 'nun (2012) yapmış olduğu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. İdress ve Siddiqi'ye (2013) göre, eğitim harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında daha fazladır. ABD'de eyaletlerin öğrenci başına harcaması ile o eyalette kişi başına düşen gelir arasında çok sıkı bir ilişki bulunmuştur (Benson, 1968: Akt: Şimşek, 2015: 177). Gelişmiş ülkelerde kamu eğitim harcamalarında 1 dolarlık artışın GSMH 'da 21.85 dolarlık bir artış sağladığını ortaya koymaktadır. Hâlbuki gelişmekte olan ülkelerde eğitimde kamu harcamaları 1 dolar artışı GSYH'ye 27,29 dolarlık bir artış getirmektedir. Nitekim eğitime yapılan harcamalar, hiçbir zaman bireye ve ülkenin kişi başına düşen GSMH'ye negatif yönüne olmamasını sağlamaktadır. Böylece, eğitim harcamaları kişi başına düşen GSMH ilerlemenin anahtarıdır.

Sadece insan sermayesi oluşturmaz, aynı zamanda yeni teknolojilerin uygulanmasına yardımcı olur. Bu nedenle, bir ülkenin ekonomik kalkınma politikası eğitim kurumlarına odaklanmalıdır. Alan yazın ve bu araştırmanın bulgularının nedeni eğitime yapılan harcamaların insan sermayesi kaynağına katkı sağlayacak bireylerin verimliliğinin yükselmesi ve kişi başına düşen GSMH'yi artırmış olduğu söylenebilir. Bu konuda, ülkelerin gelişme sürecinde, eğitim harcamalarının artırılmasının, insan sermayesinin geliştirilmesi ve ekonomik gelişmenin sağlanması anlamında gerekli olduğu yorumu yapılabilir. Ayrıca, Nijer ve Türkiye gibi az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, eğitime yapılan yatırımların miktar olarak artsa bile, oran olarak (GSYH'deki payı) hala düşük seviye olduğu söylenebilir.

Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin bulgulara göre, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri ile kişi başına düşen GSMH arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu alt problem doğrultusunda en çok bitirilen eğitim süresi ile kişi başına düşen GSMH arasındaki ilişki, en az ise nüfus artış hızı ile kişi başına düşen GSMH arasındaki ilişki ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada elde edilen bu bulgular, Barro (2001), Coulombe ve Trembaly (2006), Rahman (2013), ve Yumuşak ve Kar (2000) yapmış olduğu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Bowman ve Anderson'un (1961) okuryazarlık ile ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen araştırmalarının sonucunda, okuryazarlık oranı ile ekonomik büyüme arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Harbison ve Mayers (1964) 75 ülke için yaptıkları bir karşılaştırma sonucunda, eğitim düzeyi ile kişi başına düşen Milli gelir arasında yüksek bir ilişki bulmuşlardır. Eğitim harcamaları ile GSMH arasında ilişkiyi araştıran Geyikdağı (1976) araştırmasında güçlü ve pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Telatar ve Terzi (2010) tarafından yapılan çalışma da ise kişi başına düşen milli gelir ve yükseköğretim arasında pozitif bir ilişki belirlemişlerdir. Sarsılmaz'a (2003) ve Kelley'ye (1988) göre ise nüfus artış hızı ile kişi başına düşen GSMH arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Ancak, Güneş (2005), çalışmasında, Türkiye de, kısa bir dönemde, nüfus artış hızı ile kişi başına düşen GSMH pozitif bir ilişki bulunmuştur. Alan yazın ve bu araştırma bulgularına göre, eğitim göstergeleri olan, bitirilen eğitim süresi, eğitime yapılan harcamalar, okuryazarlık oranı ve nüfus artış hızı ile kişi başına düşen GSMH arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Nitekim, bitirilen eğitim süresi, eğitime yapılan harcamalar ve okuryazarlık oranı ile kişi başına düşen GSMH arasında pozitif bir ilişki gösterirken, nüfus artış hızı ile negatif bir ilişki göstermektedir. Öte yandan, bitirilen eğitim süresinin en güçlü ilişki göstermesinin nedeni, kişinin almış olduğu eğitim süresinin ekonomik getiri düzeyinde belirleyici olması ile açıklanabilir. Bu durum beşeri sermaye kuramını desteklemektedir. Bireyin eğitim düzeyi

yükseldikçe iş bulma ve yüksek gelir imkanı sağlamasını da eleme ve kuyruk hipotezi savunduğu söylenebilir.

Araştırmanın altıncı alt problemine ilişkin bulgulara göre, kişi başına düşen GSMH'nin büyüklüğünü eğitim göstergelerinden bitirilen eğitim süresi, eğitim harcaması ve nüfus artış hızı değişkenleri anlamlı olarak yordamakta, ancak "Okuryazarlık oranı" değişkeni ise "Kişi başına düşen GSMH'nin büyüklüğünde anlamlı düzeyde yordayıcı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Eğitim göstergelerinden; "Bitirilen eğitim süresi", "eğitim harcamaları" ve "nüfus artış hızı" değişkenlerinin kişi başına düşen GSMH'nin büyüklüğünün yordayıcıları olarak regresyon eşitliğinde yer aldıkları ve bu üç değişkenin toplam varyansın yaklaşık %98'ini açıkladığı bulunmuştur. Bitirilen eğitim süresi ve Eğitim harcamaları değişkenleri birinci ve ikinci sıradaki yordayıcıları olduğunu ve kişi başına düşen GSMH büyüklüğü arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu bulunmuştur. Bunu doğrultuda, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın bitirilen eğitim süresi ve eğitime yapılan harcamaları artıkça kişi başına düşen GSMH büyüklüğü artmaktadır. Geyikdağı'nın (1976) araştırmasında, Türkiye'de eğitim harcamaları ile kişi başına düşen GSMH arasındaki ilişki kantitatif bir yoldan incelenerek, eğitim harcamaları artıkça, kişi başına düşen GSMH de arttığı bulunmuştur. Öte yandan nüfus artış hızı değişkeninin üçüncü sıradaki yordayıcı olduğu ve kişi başına düşen GSMH büyüklüğü arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın nüfus artış hızının oranları artıkça kişi başına düşen GSMH büyüklüğü azalmaktadır. Okuryazarlık oranı değişkeni ile kişi başına düşen GSMH büyüklüğü arasında anlamlı olarak bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Bu doğrultuda, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın okuryazarlık oranlarının kişi başına düşen GSMH büyüklüğüne göre değişmediği görülmektedir. Alan yazın ve bu araştırmanın bulgularına göre, eğitime yapılan harcamalar ve bitirilen eğitim süresi, kişi başına düşen GSMH'nin büyüklüğüne önemli bir katkı sağlamaktadır. Bunun nedeni, eğitime ne kadar yeterli kaynaklar ayrılırsa, toplumun okullaşma yılı süresini o kadar artırmakta ve bu da ekonomik getirilerin artmasına neden olabilmektedir. Ayrıca, Nijer ve Fransa'nın okuryazarlık oranı verilerinin eksikliği veya Nijer'in verilerinin dalgalı olması (her yıl için düzenli bir ölçüm yapılmaması olasılığı) nedeniyle bulgular anlamlı çıkmamış olabilir. Beşeri sermaye kuramı doğrultusunda Türkiye'deki okuryazarlık oranı bulgusunun ise düşük düzeyde ve düzenli bir artış göstermesi ile ilgili olabilir.

Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergelerinin kişi başına düşen GSMH büyüklüğüne etkisi ayrı ayrı karşılaştırıldığında, her üç ülke için eğitime yapılan harcamaların etkisinin çok yüksek ve anlamlıdır. Ayrıca, Türkiye ve Fransa için okuryazarlık oranı

değişkeni anlamlı ama düşük düzeyde etkili olduğu görülmektedir. Öte yandan, üç ülkenin eğitim göstergeleri toplandığında, bitirilen eğitim yılı değişkeninin GSMH'nin büyüklüğündeki toplam varyansın %92'sini açıklaması "harcama" değişkeninin değerini düşürmektedir. Eğitim göstergelerinden "bitirilen eğitim süresi" değerinin Fransa'da çok yüksek olması Türkiye ve Nijer'in değerlerini etkilemektedir. Harcama değeri her üç ülke için önem taşımaktadır. Eğitim için yapılan harcamaların katma değer yarattığı söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın sonuçları kısaca belirtilmiş ve sonuçlara ilişkin hem uygulayıcılara hem de araştırmacılara yönelik geliştirilen öneriler sunulmuştur. Bu araştırmada, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri (Bitirilen eğitim süresi, Eğitim harcamaları, Okuryazarlık oranı ve Nüfus artış hızı) ile kişisel getiri düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak şu sonuçlara varılmıştır:

- I. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın nüfus artış hızı oranı ve GSMH'si arasında doğrusal ve negatif yönde bir artış görülmektedir.
- II. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın okuryazarlık oranları ile GSMH'yi arasındaki doğrusal ve pozitif yönde bir artış görülmektedir.
- III. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın bitirilen eğitim süresi ortalaması ile GSMH'si arasında doğrusal ve pozitif yönde bir artış olduğu görülmektedir.
- IV. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitime yapılan harcamaları ve GSMH'si arasında doğrusal ve pozitif yönde bir artış görülmektedir.
- V. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın GSMH ile okuryazarlık, harcama, bitirilen eğitim süresi arasında çok yüksek düzeyde, pozitif yönde ve nüfus artış hızı ile GSMH arasında orta düzeyde, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.
- VI. Nijer, Türkiye ve Fransa'nın kişisel ekonomik getiri düzeyini (kişi başı düşen GSMH) eğitim göstergeleri olarak nüfus artış hızı, bitirilen eğitim süresi ve harcama oranı manidar olarak yordamakta, ancak, okuryazarlık oranı manidar olarak yordamamaktadır.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle hem uygulayıcılar hem de bu konu ile ilgili çalışma yapacak araştırmacılara için bazı yönelik öneriler geliştirilmiştir:

5.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler

1. Araştırmanın bulgularına göre, eğitim göstergeleri olan; bitirilen eğitim süresi, okuryazarlık oranı, eğitim harcamaları ve nüfus artış hızı ile kişisel ekonomik getiri düzeyi (Kişi başına düşen GSMH) arasında çok güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

Dolayısıyla, ülkelerin kalkınma gelişmişlik düzeylerini belirleyen en önemli unsurlardan biri eğitimidir. Bu noktada önemli olan, öncelikle ülkelerin özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, toplumun eğitim düzeylerini artırmalarıdır. Bu amaçla;

- a. Nijer vb. az gelişmiş ülkelerde, eğitime ayrılan pay ve kaynakların artırılıp etkin kullanılması sağlanarak, eğitim düzeyi artırılabilir.
- b. Okuryazarlık hala düşük olduğu için yetişkin öğrenme programlarının artırılması gerekmektedir. Bu durumda, yaygın eğitim için halk eğitim kurumlarına da örgün eğitim kurumları gibi yeterli kaynaklar ayrılmalıdır.
2. Nijer'in yer aldığı az gelişmiş ülkeler grubunda, okullaşma oranı, okuryazarlık oranı ve bitirilen eğitim süresi ortalamaları, Türkiye ve Fransa karşısında çok düşük bir orana sahiptir. Bu durumun temel sebebi zorunlu eğitim süresinin kontrol edilmemesi, kızların okullaşma oranı ve kırsal alanlarda okullaşma oranının düşük olması söylenebilir. Bu nedenle, ulusal eğitim bakanlıkları okullaşma oranı yükselmesi için kırsal alanlarında özellikle kızların okullara katılımı için bazı teşvikler veya kampanyalar yapmalı ve zorunlu eğitim süresi uygulamasını kontrol etmelidir.
3. Nijer'de eğitim sistemi dili Fransızca dili olduğundan okul terki sayısı fazladır. Bunu önlemek için, ulusal eğitim bakanlıkları ilköğretim kademesinde Nijer'de anadilde eğitim verilmesi sağlanabilir.
4. Türkiye'de kalkınmakta olan bir ülke olarak, nitelikli bir insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla, eğitime daha çok kaynak ayrılması ve bu kaynakların gerekli olan eğitim düzeylerinde kullanılarak atıl kalması önlenmelidir. Böylece, nitelikli ve kaliteli eğitim sağlanabilir.

5.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Bu araştırma da, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın kişisel getiri düzeyi (Kişi başına düşen GSMH) ile eğitim göstergeleri (bitirilen eğitim süresi, eğitim harcamaları ve nüfus artış hızı) değişkenleri ele alınarak irdelenmiştir. Eğitim göstergeleri cinsiyet veya farklı ülkelerin gelişmiş düzeyi bakımından ve kişisel getiri düzeyi ele alınıp araştırılarak aralarındaki ilişkinin ortaya konması sağlanabilir.
2. Ülkelerin ulusal eğitim verileri kullanılarak öğrenci başına düşen maliyet ve kazançları arasındaki ilişkileri araştırılabilir.

3. Eğitim getirisi konusunda eğitim bilimcilerin çalışmalarının sınırlı olduğu görülmektedir. Zira, yapılan çalışmaların çoğunlukla iktisat bilimciler tarafından yapılmış olduğu görülmüştür. Bu nedenle, eğitim ekonomisi konusunda eğitimcileri ve eğitim bilimcileri temel alan uygulama çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Âdem, M. (1993). Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Afşar, M. (2009). Türkiye'de Eğitim Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1), 85-98.
- Akça, Y., ve Ela, A. (2013). Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Değerlendirmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21 (3), 241-260
- Aksoy, H. H., Aras, H. Ö., Çankaya, D., ve Karakul, A. K. (2012). Eğitimde Nitelik: Eğitim Ekonomisi Kuramlarının Eğitimin Niteliğine İlişkin Kurgusunun Eleştirel Analizi. Eğitim Bilim Toplum, 9(33), 60-99.
- Aksu, L. (2016). Türkiye’de Beşeri Sermayenin Önemi: İktisadi Büyüme İle İlişkisi, Sosyal ve Stratejik Analizi. İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, 3(2), 67-128.
- Aldemir, A. (2003). Bilgiye Erişimde Yeni Yaklaşım: Bilgi Okuryazarlığı. Aytaç Yıldızeli, Canan Duran, Hatice Kübra Bahşişoğlu, 271-281.
- Alkın, E. (2008). İktisada Giriş, 3. Baskı,(Ed: İlyas Şıklar), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.https://books.google.com.tr/books?id=HWBHCacoZHQC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, Erişim tarihi: 20 Nisan 2017.
- Altınışik, İ. ve Peker, S. H. (2012). Eğitimin Ekonomik Kalkınmaya Etkisi. Sosyoteknik Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, 2(1), 1-13
- Arabacı, İ. B. (2011). Türkiye'de ve OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 35(35), 100-112.
- Arrazola, M., ve De Hevia, J. (2008). Three Measures of Returns to Education: An Illustration for the Case of Spain. Economics of Education Review, 27(3), 266-275.
- Asteriou, D., ve Agiomirgianakis, G. M. (2001). Human Capital and Economic Growth: Time Series Evidence From Greece. Journal of Policy Modeling, 23(5), 481-489.
- Ay, A., ve Yardımcı, P. (2008). Türkiye’de Beşeri Sermaye Birikimine Dayalı Ak Tipi İçsel Ekonomik Büyümenin Var Modeli ile Analizi (1950-2000). Maliye Dergisi, 155, 39-54.
- Aydoğuş, O. (2007). İktisada Giriş. Ömer Faruk Çolak (Ed). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aydın, A. (2015). Eğitim Politikası. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. 1.baskı.
- Ayrangöl, Z., ve Tekdere, M. (2014). Türkiye ve OECD Ülkelerinde Yapılan Eğitim Harcamalarının Karşılaştırmalı Analizi. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2), 1-30.

- Badescu, M., D'hombres, B., ve Villalba, E. (2010). Returns to Education in European Countries–Evidence From the European Community Statistics on Income and Living Conditions (Eu-Silc). Jrc Scientific and Technical Report. Joint Research Centre (Jrc) of the European Commission.
- Bakış, O. (2012). Türkiye’de Eğitimin Bireysel Getirisi: 1988-2008 Rekabet Formu TUIİSAD Sabancı Üniversitesi Notlar N1, 1-7.
- Barro, R. J. (2001). Human Capital and Growth. The American Economic Review, 91(2), 12-17.
- Barro, R. J., ve Lee, J. W. (1993). International Comparisons of Educational Attainment. Journal of Monetary Economics, 32(3), 363-394.
- Barro, R. J., ve Lee, J. W. (2000). International Data on Educational Attainment Updates and Implications (No. w7911). National Bureau of Economic Research, 1-36
- Barro Lee (2010), http://barrolee.com/data/oup_download_b.htm, erişim tarihi: 05 Kasım 2016
- Basaran, E. (1984). Eğitime Giriş. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Bayat, D. (2010). Gelişmekte Olan Ülkelerde Nüfus Sorunu ve Türkiye Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baykal, Ö. (2006). 1980 Sonrası Türkiye’de Kamusal Eğitim Harcamalarının Analizi (1980-2003). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beltekin, N. (2014). İşgücü Talebi ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Analiz (İş İlanları Örneği). Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13(51), 226-240.
- Blanchet, D. (1991). Estimating The Relationship Between Population Growth and Aggregate Economic Growth in Developing Countries: Methodological Problems. Consequences of Rapid Population Growth in Developing Countries, Taylor and Francis, 67-98.
- Bloom, D. E., ve Freeman, R. B. (1986). Population Growth, Labor Supply, and Employment in Developing Countries. National Bureau of Economic Research, (No. 1837), Inc.
- Boarini, R., ve Strauss, H. (2007). The Private Internal Rates of Return to Tertiary Education: New Estimates for 21 OECD Countries. OECD Economics Department Working Papers, No. 591. OECD Publishing (Nj1), 1-63.
- Bowman, M. J., ve Anderson, C. A. (1961). Concerning the Role of Education in Development. Comparative Education Center, University of Chicago.

- Boylu, E. (2010). Türkiye’de Hızlı Nüfus Artışı ve İstihdam Sorunları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Brander, J. A., ve Dowrick, S. (1994). The Role of Fertility and Population in Economic Growth. *Journal of Population Economics*, 7(1), 1-25.
- Burkett, G. L. (1990). Classifying Research Basic Designs. *Family Medicine*. 22(2),143-148
- Büyükarıslan, A. M. (1995). Toplumsal Kalkınma ve Eğitim. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 1(4), 535-544.
- Carnoy, M. ve Tural, N. (1982). Eğitim ve Ekonomi İlişkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(1), 485-504.
- Chasteland, J. C., Véron, J., ve Barbiéri, M. (1993). Politiques de Développement et Croissance Démographique Rapide en Afrique: Actes de la Conférence Internationale" Développement et Croissance Rapide, Regard sur L'avenir de L'afrique", Paris, 2-6, 13(1), 202-205.
- Coulombe, S., ve Tremblay, J. F. (2009). Migration and Skills Disparities Across the Canadian Provinces. *Regional Studies*, 43(1), 5-18.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2), 33-41.
- Çalışkan, Ş. (2007). Eğitimin Getirisi (Uşak İli Örneği). Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12 (2), 235-252.
- Çetin, B. (2014). Eğitim ve Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çolak, M. (2010). Eğitim ve Beşeri Sermayenin Kalkınma Üzerine Etkisi. *Kamu-İş Dergisi*, 11(3), 109-125.
- Dao, M. Q. (2012). Population and Economic Growth in Developing Countries. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 2(1), 215-230.
- Daş, E. (2016), Eğitim Yönetiminde Eğitimcilerin Stratejik Planlamaya Yaklaşımları: Bahçelievler İlçesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirtaş, H. Güneş, H. (2002). Eğitim Yönetimi ve Denetimi Sözlüğü. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Desai, V. S. (2012). Importance of literacy in India’s Economic Growth. *Int. J. Eco.* 3(2), 112-124.

- Doğrul, N, A (2008). Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doliger, C. (2002). Démographie et Croissance Économique en France au 19eme et 20eme Siecle : Une Approche Cliométriques. Mémoire de DEA, Université Montpellier 1. 1-36.
- Doliger, C. (2005). Démographie et Croissance Économique en France Après la Deuxième Guerre Mondiale: Une Approche Cliométrique. Economies et Sociétés (Serie'histoire Economique Quantitative'), 1323-1340.
- EİR (2011). Eğitim Çıktıları: Eğitimin Getirilerine İlişkin Kavramsal Çerçeve ve Alanyazın Taraması. Eğitim İzleme Raporu, 140-151
- Ekinci, E. (2009). Eğitimin Ekonomik Temelleri. Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (Ed), Eğitim Bilimine Giriş, 4.Baskı. Ankara : Pegem A Yayınları,
- Ergen, H. (1999). Türkiye’de Eğitimin Ekonomik Büyümeye Etkisi. Ekonomik Yaklaşım Dergisi, 10 (35), 21-52.
- Erdoğan, M. Y., ve Oto, R. (2004). Sokakta çalışan ve çalışmayan çocukların atılacak ve saldırganlık davranışları açısından karşılaştırılmaları. Kriz Dergisi, 12(3), 11-23.
- Eriçok, R. E., ve Yılancı, V. (2013). Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 8(1), 87-101.
- Ertürk, S. (1975). Eğitimde Program Geliştirme. Eğitim Dergisi, Sayı 13, Ankara.
- Eser, B. (2012). Ekonomik Büyüme ve İstihdam İlişkisi: Türkiye Uygulaması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eser, K., ve Gökmen, Ç. E. (2009). Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi ve Türkiye Üzerine Gözlemler. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 1(2), 41-56.
- Eskicumalı, A. (2011). Eğitimin Temel Kavramları, Özden, Y. ve Turan, S. (Edt), Eğitim Bilimine Giriş. 1.Baskı. Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Geyikdağı, Y. (1976). Türkiye'de Eğitim Yatırımları ile Gayri Safi Milli Hasıla Arasındaki İlişki. Eğitim ve Bilim, 1(1), 21-33.
- Gomez-Castellanos, L., ve Psacharopoulos, G. (1990). Earnings and Education in Ecuador: Evidence From the 1987 Household Survey. Economics of Education Review, 9(3), 219-227.

- Gökalp, M. (2003). Türk Eğitim Sisteminin Kalkınma Planları Doğrultusunda İhtiyaç Duyduğu İnsan Gücü Niteliklerinin Belirlenmesi ve Buna Uygun Öğretmen Yetiştirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gölpek, F. (2011). Türkiye'de Yükseköğretimin Getirileri ve Fiyatı: Tıp Fakültesi Örneği. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3), 134-141.
- Gölpek, F. (2012). Eğitim Getirilerinin Özel ve Sosyal Açıdan İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 14(1), 43-53.
- Gövdeli, T. (2016). Türkiye’de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Yapısal Kırılmalı Birim Kök ve Eşbütünleşme Analizi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 223-238.
- Gümüş, E., ve Şişman, M. (2012). Eğitim Ekonomisi ve Planlaması. Ankara: Pegem Akademi yayınları.
- Güneş, F. (1994). Okur-Yazarlık Kavramı ve Düzeyleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(2), 499-507.
- Güneş, S. (2005). Türkiye’de Nüfus Artışının Ekonomik Büyümeyle İlişkisi Üzerine Ekonomik Bir Analiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(03).
- Gylfason, T. ve Zoega, G. (2003). Education, Social Equality and Economic Growth: A View of the Landscape. *Cesifo Economic Studies*, 49, 557-579.
- Haller, A. P. (2012). Concepts of economic growth and development challenges of crisis and of knowledge. *Economy Transdisciplinarity Cognition*, 15(1), 66-71.
- Harbison, F. H., ve Myers, C. A. (1964). Education, Manpower, and Economic Growth: Strategies of Human Resource Development. Tata Mcgraw-Hill Education.
- Hayrulloğlu, B. ve Egeli, H. (2014). Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, 51(593), 93-108.
- Hesapçioğlu, M. (1992). Kamu Kesiminin Eğitim Harcamalarının Analizi, *Maliye Dergisi*, 149.
- Hinchliffe, J.K. (1987). Education and Labor Market. in Psacharopoulos, George (Ed.), *Economics of Education Research and Studies*, Pergamon Press, Oxford.141-146.
- Huang, J., Van Den Brink, H. M., ve Groot, W. (2009). A Meta-Analysis of the Effect of Education on Social Capital. *Economics of Education Review*, 28(4), 454-464.
- Idrees, A. S., ve Siddiqi, M. W. (2013). Does Public Education Expenditure Cause Economic Growth? Comparison of Developed and Developing Countries. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 1(7), 174-183.

- İlgar L. (2005). Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi. İstanbul: Beta Yayınları.
- Johnson, E. N., ve Chow, G. C. (1997). Rates of Return to Schooling in China. *Pacific Economic Review*, 2(2), 101-113.
- İNSEE (2015). <https://www.insee.fr/fr/accueil>, Erişim tarihi: 11 Mayıs 2017
- İNS (2015). <http://www.stat-niger.org/statistique/index.php>, Erişim tarihi: 11 Nisan 2017
- Kandır (2013). Gelişmekte Olan Ülkelerde Demografik Geçiş ve Yoksulluk İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karip, E. (2002). Eğitim, Öğretim ve Öğretmenlik Mesleği, Yüksel, Ö. (Ed): Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Keller, K. R. I. (2006). Investment in Primary, Secondary, and Higher Education and the Effects on Economic Growth. *Contemporary Economic Policy*, 24, 18-34.
- Kelley, A. C. (1988). Economic Consequences of Population Change in the Third World. *Journal of Economic Literature*, 26(4), 1685-1728.
- Keskin, A. (2011). Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermayenin Rolü. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25(3-4), 125-153.
- Kızılkaya, O., ve Koçak, E. (2014). Kamu Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Bir Panel Veri Analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 6(1), 17-32.
- Korkmaz, A. (2006). Eğitim ve Ekonomi Arasındaki İlişkiler. L. Küçükahmet (Ed.), Eğitim Bilimine Giriş, 96-97, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kömürcü, A. (2015). İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (DÜİF Örneği). *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 119-140.
- Kugler, B., ve Psacharopoulos, G. (1989). Earnings and Education in Argentina: An Analysis of the 1985 Buenos Aires Household Survey. *Economics of Education Review*, 8(4), 353-365.
- Kurul, N. (2012). Eğitim Finansmanı. Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları, 2. Baskı.
- Kutlu, E. (2008). İktisadi Kalkınma ve Büyüme. (Ed: Kutlu Erol), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları: No: 831. https://books.google.com.tr/books/about/Iktisadi_Kalkinma_Ve_B%C3%BCy%C3%Bcm%C3%BCme.html?id=8AMC4o7X9oYC&redir_esc=y, Erişim tarihi: 20 Nisan 2017.

- Leridon, H. (2015). Afrique Subsaharienne: Une Transition Démographique Explosive. *Futuribles*, 407, 5-21.
- Li, Y. (2016). The Relationship Between Fertility Rate and Economic Growth in Developing Countries. LUNDP University. Master Programme in Economic Demography, 1-94.
- Mehta, A., Felipe, J., Quising, P., ve Camingue, S. (2007). Changing Patterns in Mincerian Returns to Education and Employment Structure in Three Asian Countries. Center for Global Studies, 1-51.
- MEN (2013-2015). <http://www.education.gouv.fr/> , Erişim tarihi: 08 Nisan 2017
- Mincer, J. A. (1974). Schooling and Earnings. In *Schooling, Experience, and Earnings*. Nber. 41-63.
- OECD (2001). *The Well-Being of Nations: The Role of Human and Social Capital*, Paris: Centre for Educational Research and Innovation.
- OECD (2013). *Education at a Glance*, OECD yayınları.
- O'Neill, D. (1995). Education and Income Growth: Implications for Cross-Country Inequality. *Journal of Political Economy*, 103(6), 1289-1301.
- Ortaç, R. (2003). Cumhuriyetimizin 80. Yılında Eğitim Harcamaları. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-9.
- Öksüzler, O. (2007), Eğitim ve Gelir İlişkisi: Türkiye Örneği, 16. Proceedings of 16th Statistics Research Symposium, 2007.
- Öz, E. (2014), Eğitim ve Ekonomi İlişkisi. *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*. 1-8.
- Özbay, M., ve Çelik, M. E. (2013). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Bilgi Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(4), 10-21.
- Özdemir, S.; Yalın, H. İ. ve Sezgin, F. (2000). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özer, M. (2008). *İktisada Giriş*, 3. Baskı, (Ed: İlyas Şıklar), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. https://books.google.com.tr/books?id=HWBHCacoZHQC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, Erişim tarihi: 20 Nisan 2017.
- Özgüven, A. (1973). *İktisadi İlimine Giriş*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları: No: 314. Sermet Matbaası.
- Özpolat, A. (2009). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Kadın Eğitimi ile Büyüme ve Kalkınma Arasındaki İlişki*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özsoy, C., ve Sürmeli, A. (2012). Toplumsal Cinsiyet Açısından Yükseköğretimin Getirisi Üzerine Bir Araştırma, 9th International Conference on Knowledge, Economy & Management Proceedings Uluslar Arası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri Jun 23-25, 2011 Sarajevo-Bosnia & Herzegovina / 23-25 Haziran 2011, Saraybosna-Bosna Hersek.
- Özsoy, C. (2009). Türkiye’de Eğitim ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Var Modeli ile Analizi. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 4(1), 71-83.
- Öztürk, E. (2015). Türkiye’de Eğitim ve Gelir Eşitsizliği: Panel Data Üzerinden Yeni Bulgular. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, N. (2005). İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü. Sosyo Ekonomi Dergisi, 1(1), 27-44.
- Patrinos, H. A. ve Psacharopoulos, G. (2011). Education: Past, Present and Future Global Challenges. Policy research working paper. The World Bank Human Development Network Education Team. No: 5616.
- Peet, E. D., Fink, G., ve Fawzi, W. (2015). Returns to Education in Developing Countries: Evidence From the Living Standards and Measurement Study Surveys. Economics of Education Review, 49, 69-90.
- Pekin, T. (1975). Ekonomiye giriş. Ege Üniversitesi İktisat ve Ticari Bilimleri Fakültesi Yayınları: No: 64/73.
- Polat, S. (2010). Ülkelerin Eğitim Sistemi Performanslarının Çok Kriterli Karar Analizi Teknikleri ile Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Psacharopoulos, G. (1994). Returns to investment in education: A global update. World development, 22(9), 1325-1343.
- Psacharopoulos, G. (1985). Returns To Education: A Further International Update and Implications. Journal of Human Resources, 583-604.
- Psacharopoulos, G. Ve Patrinos, H. A. (2004). Returns to Investment in Education: A Further Update. Education Economics, 12(2), 111-134.
- Psacharopoulos, G., ve Chu Ng, Y. (1994). Earnings and Education in Latin America. Education Economics, 2(2), 187-207.
- Psacharopoulos, G., ve Chu Ng, Y. (1994). Earnings and Education in Latin America. Education Economics, 2(2), 187-207.

- Rahman, S. M. (2011). Relationship Among GDP, Per Capita GDP, Literacy Rate, and Unemployment Rate. In Proceedings: 11th Islamic Countries Conference On Statistical Sciences. 21(1), 103-111.
- Salehi-Isfahani, D., Tunalı, I., ve Assaad, R. (2009). A Comparative Study of Returns to Education of Urban Men in Egypt, Iran, and Turkey. Middle East Development Journal, 1(2), 145-187.
- Salih Ç. (2004). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş. Beşinci Baskı. Trabzon.
- Stevens, P., ve Weale, M. (2004). Education and Economic Growth. International Handbook on the Economics of Education.
- Sarı, R. (2002). Kazançlar ve Eğitim İlişkisi: İl Bazında Yeni Veri Tabanı ile Kanıt1. METU Studies in Development, 29 (2), 367.
- Sarsılmaz, M. (2003). Nüfus ve Ekonomik Gelişme İlişkisi: Türkiye Örneği (1938-1999). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saygılı, Ş. ve Cihan, C. (2006). Türkiye Ekonomisinde Beşeri Sermaye- Verimlilik İlişkisi. İşletme ve Finans: Türkiye’de Büyüme sorunsalı ve Gelecek, 240(21), 18-35.
- Semerçioğlu, M. G., (2012). İlköğretim Velilerinin Yaptıkları Harcamaların Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Stokes, S. (2002). Visual Literacy in Teaching and Learning: A Literature Perspective. Electronic Journal for the Integration of Technology in Education, 1(1), 10-19.
- Şeker, S. D. (2011). Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi ve Endeks Sıralamasının Analizi. Kalkınma Bakanlığı. Yayın No: 2828
- Şenergin, Ö. (2010). Eğitim Düzeyi Farklılıklarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, H. (2015). Yeni Toplumculuk ve Yeni Toplumcu Eğitim. Ankara: İmge Kitabevi yayıncılık. 1.baskı.
- Tabachnick, B.G.ve Fidell, L.S. (2007). Using Multivariate Statistics. 5th Edition, Allyn and Bacon, Boston/USA.
- Tallman, E. ve Wang, P. (1994). Human Capital and Endogenous Growth: Evidence From Taiwan. Journal of Monetary Economics, 34(3): 101-124.

- Tansel, A. (1994). Wage Employment, Earnings and Returns to Schooling for Men and Women in Turkey. *Economics of Education Review*, 13(4), 305-320.
- Tansel, A. (1999). Türkiye ve Seçilmiş Ülkelerde Eğitimin Getirisi. *METU Studies in Development*, 26(3/4), 453-472.
- Tansel, A. (2001). Wage earners, self-employed and gender in the informal sector in Turkey (Economic Research Forum Working Paper, 0102). Kahire: Economic Research Forum.
- Tansel, A. (2002). Economic development and female labor force participation in Turkey: Time series evidence and cross-province estimates. T. Bulutay (Ed.) *Employment of women içinde* (111-151). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Tansel, A. (2005). Public-private employment choice, wage differentials and gender in Turkey. *Economic Development and Cultural Change*, 53(2), 453-477.
- Tansel, A. (2008). Changing Returns to Education for Men and Women in a Developing Country: Turkey, 1994-2005. In *ESPE Conference*, 18-21.
- Tansel, A., ve Bodur, F. B. (2012). Wage İnequality and Returns to Education in Turkey: A Quantile Regression Analysis. *Review of Development Economics*, 16(1), 107-121.
- Tansel, A., ve Daoud, Y. (2014). Returns to Education in Palestine and Turkey: A Comparative Analysis. *Perspectives on Global Development and Technology*, 13(3), 347-378.
- Tansel, A. (1999). Türkiye ve Seçilmiş Ülkelerde Eğitimin Getirisi. *METU Studies in Development*, 26 (3/4), 453-472.
- Taş, U. (2007). Türkiye’de Kalkınma Planları Işığında Eğitimin Kalkınmadaki Rolü. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taş, U. ve Yenilmez, F. (2008). Türkiye’de Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Eğitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 155–186.
- Taymaz, H. (2009). *Okul Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tekçi, M. (2004). Türkiye’de Eğitimin Suçla İlgili Dışsallıkları. *EURASIAN Journal of Educational Research (EJER)*, 1(16), 138-146.
- Telatar, O. M., ve Terzi, H. (2010). Nüfus ve Eğitimin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 197-214.
- Tjukanov, T. (2011). *Gross Domestic Product as a Modern-day Economic Indicator*. Helsinki

- Metropolia University of Applied Sciences Bachelor of Business Administration International Business and Logistics Bachelor's Thesis.
- Tomul, E. (2000). İnsan Gelişme ile Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tonbul, Y. (2016). Eğitimin Ekonomisi. Eğitim Pedagogji. Toprakçı, E. (Ed). Ankara: Ütopya yayıncılık.
- Toprakçı, E. (2013). Sınıf Yönetimi. 1. Baskı. Ankara: Pegem Akademik Yayınları.
- Trostel, P., Walker, I., ve Woolley, P. (2002). Estimates of the Economic Return to Schooling for 28 Countries. Labour Economics, 9(1), 1-16.
- Trostel, P. A. (2005). Nonlinearity in the Return to Education. Journal of Applied Economics, 8(1), 191-202.
- Tunç, M. (2013). Kalkınmada İnsan Sermayesi: İç Getiri Oranı Yaklaşımı ve Türkiye Uygulaması. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(1).
- Tural, N. (1999). Eğitim Yatırımlarının Getirileri ve Eğitim Kaynak Dağılımı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 32 (1), 113-126.
- TUİK (2016)
<http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=hJnbZv3LxxFjh79QJbmKqkL6KGtwfPhnC MF1x2 plGTpwbsnl81H8!-1304321128> Erişim tarihi: 11 Nisan 2017.
- Türkmen, F. (2002). Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması. Uzmanlık Tezi. Ankara: DPT Yayın No:2665.
- UNESCO, <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=242> , Erişim tarihi: 11 Aralık 2016
- UNDP (2010), <http://hdr.undp.org/en/content/mean-years-schooling-females-aged-25-years-and-above-years>, Erişim tarihi: 11 Aralık 2016
- Ulusoy, B. (2013). Ailelerin İlköğretim Düzeyinde Yapmış Oldukları Hane halkı Eğitim Harcamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uslu, E. E. (2016). Türkiye'de Beşeri Sermaye Kazançları: Ekonomik Faaliyet ve Mesleğe Göre Eğitimin Getirisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uyanık, Y. (2000). Eleme Hipotezi: Eğitimin İşgücü Piyasalarında Eleme Fonksiyonu. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1), 1-6.
- Ünal, L. I. (1996). Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi. Ankara: EPAR Yayınları.

- Vijverberg, W. P. (1993). Educational Investments and Returns for Women and Men in Côte D'ivoire. *Journal of Human Resources*, 933-974.
- West, E. G. (1978). Literacy and the Industrial Revolution. *The Economic History Review*, 31(3), 369-383.
- Wigley, A. A. ve Akkoyunlu, B. (2011). Türkiye’de Eğitimin Değerinin Ölçülmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40), 375-385.
- Word Bank (2016), <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>. Erişim tarihi: 05 Nisan 2017
- Yamaç, K. (2010). Eğitimin Bireysel Getirisi Üzerine. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 1(1). Erişim tarihi: 28.02.2017.
- Yardımcıoğlu, F. (2012). Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir dağılımı ilişkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Yeşilbağ, Y. (2005). Türk Yükseköğretim Sisteminde Eğitimin Getirileri: Ampirik Bir Uygulama. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Yeşilyurt, M. E., Karadeniz, O., Gülel, F. E., Çağlar, A., ve Uyar, S. G. K. (2016). Türkiye’de İllere Göre Ortalama ve Beklenen Okullaşma Yılı. *Pamukkale Avrasya Sosyoekonomik Çalışmalar Dergisi*, 3(1), 1-7.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yumuşak, İ. G. (2004). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye Açısından Kadın Eğitiminin Ekonomik ve Sosyal Boyutu Üzerine Bir Değerlendirme. *Disiplinler arası Kadın Sempozyumu*, 1-4 Mart 2004, 291-301.
- Yumuşak, İ. G. (2008). Beşeri Sermayenin İktisadi Önemi ve Türkiye'nin Beşeri Sermaye Potansiyeli. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (55), 4-48.
- Yumuşak, İ. G., ve Kar, A. (2000). Nüfus Artış Hızının Düşürülmesi İktisadi Kalkınmayı Artırır Mı. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 97-104.

EKLER

EK1

Ülke	Yıl	Genel Nüfusu	15-64 Nüfusu	GSMH (DGP per capita)	Okuryazarlık Oranı	Eğitim harcamaları	Bitirilen Eğitim Süresi	Kaynak	Açıklama
Nijer	1996	9701730	3062583	588,29	13,60	48151459,85	1,30	Word bank data	Genel ve 15-64 nüfusu, GDP per capita verileri 1996-2015 yıllar arası Dünya bankası web sitesinden alınmıştır. GDP per capita 2015 değeri bulunmamıştır.
	1997	10058960	3206018	593,00	13,00	45343065,70	1,30		
	1998	10432657	3354203	638,20	13,60	45687956,20	1,30	İndex/ mundi	1996, 2001,2002,2003,2005 Okuryazarlık oranları
	1999	10821434	3507309	621,14	15,30	47000000,00	1,30	İNS	2013,2014 ve 2015 okuryazarlık oranı
	2000	11224523	3666558	603,82	16,00	48083941,60	1,43		1996-2015 eğitim harcamaları.
	2001	11642308	3810646	637,72	14,38	43065693,43	1,43	Knoema/ atlas Niger	2008-2012 okuryazarlık oranı
	2002	12075991	3961331	642,98	15,30	43065693,43	1,43		
	2003	12526725	4116839	665,71	17,60	63868613,13	1,43	HDR.UNDP data	1996-2013 bitirilen eğitim süresi verileri
	2004	12996012	4275486	659,98	28,70	88321167,90	1,43	Barro lee 2015 data	2014 ve 2015 bitirilen eğitim süresi verileri
	2005	13485436	4437864	686,03	28,70	102189781,02	1,62		
	2006	13995530	4580438	720,10	28,00	108211678,83	1,30		
	2007	14527631	4734780	735,40	28,66	125912408,75	1,30		
	2008	15085130	4899723	791,30	28,70	158364160,60	1,40		
	2009	15672194	5084386	762,00	28,70	179379562,04	1,40		
	2010	16291990	5274351	804,10	15,00	171214565,90	1,40		
	2011	16946485	5467962	807,20	28,70	183704379,56	1,40		
	2012	17635782	567 961	882,20	29,70	230437956,20	1,40		

	2013	18358863	5899212	900,20	30,00	202554744,00	1,40		
	2014	19113728	6132741	937,70	30,00	238623466,67	1,40		
	2015	19899120	6375352		31,00	501651098,09			
	1996	59451488	21173099	5824,36	82,30	110085940,17	5,88	Word bank data	Genel ve 15-64 nüfusu, GDP per capita verileri 1996-2015 yıllar arası Dünya bankası web sitesinden alınmıştır.
	1997	60394104	21149215	6283,88	85,30	217975641,02	5,88		
	1998	61344874	21707282	8718,84	85,90	531242735,04	5,88		
	1999	62295617	22160755	8311,06	86,30	911029059,82	5,88		
	2000	63240157	21381340	9320,91	86,40	1431764957,26	6,37	TÜİK	1996-2015 yıllar arası okuryazarlık oranları 2015 eğitim harcamaları
	2001	64182694	21745627	8749,15	86,30	1729190170,94	6,37		
	2002	65125766	22058970	8784,44	87,50	3188457692,30	6,37	HDR.UNDP data	1996-2013 bitirilen eğitim süresi verileri
	2003	66060121	21902823	8915,65	88,30	4350426068,40	6,37		
Türkiye	2004	66973561	21879471	10218,93	87,40	5493439752,13	6,37	Barro lee 2015 data	2014 ve 2015 bitirilen eğitim süresi verileri
	2005	67860617	22331554	11512,46	88,20	6359939743,60	6,86		
	2006	68704721	22634826	12897,00	88,10	7080403846,15	6,10		
	2007	69515492	23016698	13895,00	88,70	9126339316,23	6,20	MEB	1996-2014 yıllar arası MEB Strateji Geliştirme Bakanlığı: Milli Eğitim Bakanlığı 2014 Bütçe sunuşu
	2008	70344357	23705831	15021,00	91,78	9792976495,72	6,60		
	2009	71261307	24695170	14491,00	90,80	11916109401,70	7,20		
	2010	72310416	25644596	16012,00	92,70	12067270085,50	7,40		
	2011	73517002	26585102	17692,00	94,10	14577847435,90	7,60		
	2012	74849187	26941990	18437,00	95,78	16739050854,70	7,60		
	2013	76223639	27354730	19156,00	95,74	20297594017,09	7,60		

	2014	77523788	27778482	19610,00	95,44	23805474358,97	7,60		
	2015	78665830	29401432	20396,00	95,69	26601709401,70	7,60		
	1996	59753098	26772875	21288,29	99,00		9,36	Word bank data	Genel ve 15-64 nüfusu, GDP per capita verileri 1996-2015 yıllar arası Dünya bankası web sitesinden alınmıştır. GDP per capita 2015 değeri bulunamamıştır.
	1997	59964845	26735504	22220,02	99,00	105600000000,00	9,36		
	1998	60186291	26895203	23321,09	99,00	116040000000,00	9,36		
	1999	60496715	27185479	24249,71	99,00	114480000000,00	9,36	HDR.UNDP data	1996-2013 bitirilen eğitim süresi verileri
	2000	60912498	27370860	25972,19	99,00	117840000000,00	10,22	Barro lee 2015 data	2014 ve 2015 bitirilen eğitim süresi verileri
	2001	61357431	27415277	27427,59	99,00	120840000000,00	10,22		
	2002	61805267	27732374	28503,56	99,00	124320000000,00	10,22	Perspectives du Monde	2000-2015 yıllar arası okuryazarlık oranı
	2003	62244884	28294790	28093,40	99,00	133560000000,00	10,22		
	2004	62704897	28456703	29028,18	99,02	139560000000,00	10,22	MEN/ L'éducation en chiffre	1996-2015 yıllar arası eğitim harcamaları
	2005	63179356	28731295	30375,51	99,00	141480000000,00	10,86		
	2006	63621376	28954412	32291,00	99,00	145680000000,00	10,60	İNSEE	1996-2015 yıllar arası eğitim harcamaları
	2007	64016229	29187450	34061,00	99,00	150360000000,00	10,70		
	2008	64374990	29401216	35170,00	99,00	155640000000,00	10,80		
	2009	64707044	29654973	34825,00	99,00	158520000000,00	10,90		
	2010	65027512	29 800775	35921,00	99,00	161760000000,00	11,00		
	2011	65342776	29 832749	37353,00	99,00	164880000000,00	11,00		
	2012	65659790	30013271	37499,00	99,00	167280000000,00	11,10		
	2013	65972097	30030773	39236,00	99,00	173760000000,00	11,30		
	2014	66268972	30057382	39357,00	99,00	175200000000,00	11,40		
	2015	66538391	29917559	40170,00	99,00	177360000000,00	11,40		

ÖZGEÇMİŞ (CURRICULUM VITAE)

Kişisel Bilgileri

ADI: Mamane Bachirou
 SOYADI: DJIBRIL ISSOUFOU
 DOĞUM YERİ VE TARİHİ: 13/10/1988 Bengou/Gaya
 E-MAIL: maman3656@gmail.com/ maman3656@yahoo.fr

Eğitim Durumu

2014-- Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Yüksek Lisans Programı
2012-2013 Niger Islamic University, Eğitim Ve Öğretmen Yetiştirme Yüksek Enstitüsü/ İslam ve Din Kültürü Bölümü
2008-2012 Niger Islamic University, İlahiyat Fakültesi, Fikh ve Usul Bölümü
2005-2008 Niamey Fransızca-Arapça Lisesi

Diller

1. Fransızca
2. İngilizce
3. Arapça
4. Türkçe

İş Deneyim

2012-2013 Say Tadamoun Ortaokulu Din Kültürü Öğretmenliği
2013-2014 Niamey Fransızca-Arapça Ortaokulu İslam Tarihi

ÖZET

EĞİTİM GÖSTERGELERİNİN KİŞİSEL EKONOMİK GETİRİ DÜZEYİ İLE İLİŞKİSİ: TÜRKİYE, NİJER VE FRANSA ÖRNEĞİ

Bu çalışmanın amacı, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri ile kişisel getiri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada ilişkisel tarama deseni ve karşılaştırmalı araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Nijer, Türkiye ve Fransa'nın 1996-2015 yılları arasındaki 15-64 yaş aralığındaki nüfus sayısıdır. Araştırma da kişisel eğitim getirisi (Kişi başına düşen GSMH) bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Okuryazarlık Oranı, Bitirilen Eğitim Süresi, Eğitim Harcamaları ve Nüfus Artış Hızı bağımsız değişkenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın verileri belge tarama tekniğine dayalı olarak bir veri toplama formu ile Dünya Bankası, OECD, UNESCO, İNS, TÜİK ve INSEE resmi internet sitelerinden elde edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın kişi başına düşen GSMH ile okuryazarlık, bitirilen eğitim süresi ve eğitim harcamaları pozitif bir artış göstermekte, nüfus artış hızı ile kişi başına düşen GSMH negatif bir artış göstermektedir. Eğitim göstergeleri ile kişi başına düşen GSMH arasında ilişki incelenmiş, okuryazarlık, bitirilen eğitim süresi ve eğitim harcamaları pozitif yönde çok güçlü bir ilişki bulunmakta, nüfus artış hızı ile kişi başına düşen GSMH negatif yönde orta düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Araştırmada, Nijer, Türkiye ve Fransa'nın eğitim göstergeleri ve kişi başına düşen GSMH için yapılan aşamalı regresyon analizi sonucu, bitirilen eğitim süresi, nüfus artış hızı ve eğitim harcamaları değişkenlerinin kişi başına düşen GSMH'yi manidar olarak yordadığı; okuryazarlık oranları değişkeninin ise yordamadığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kişi başına GSMH, Eğitim Harcamaları, Bitirilen Eğitim süresi, Okuryazarlık, Nüfus artış Hızı

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONAL LEVELS OF ECONOMIC RETURNS AND EDUCATION INDICATORS: THE CASE OF NIGER, TURKEY AND FRANCE

The aim of this research was to examine the relationship between the educational indicators of Niger, Turkey and France and the level of personal return. The method of study is the relational survey model and comparative research design. The sample of the study is from 1996-2015 covering the population group of Niger, Turkey and France between the ages of 15-64. In the research, the personal education return (GDP per capita) was taken as a dependent variable. Literacy Rate, Means Years of Schooling, Education Expenditures and Population Growth Rate are independent variables.

The data of the study was obtained from the World Bank, OECD, UNESCO, İNS, TUIK and İNSEE official internet sites with a data collection form based on the document scanning technique.

According to the findings of the study, Niger, Turkey and France have a positive distribution of GDP per capita, literacy, means years of schooling and education expenditures, the rate of population growth and GDP per capita show a negative distribution. The relationship between education indicators and GDP per capita was examined. There was a very strong correlation between literacy, means years of schooling and education expenditures, and a moderate relation between population growth rate and GDP per capita. In the study, the results of the Stepwise Regression analysis for Niger, Turkey and France's education indicators and per capita GDP, means years of schooling, education expenditures and the rate of population growth predicted GDP per capita significantly and literacy rates did not predict GDP per capita significantly.

Keywords: GDP per capita, Educational Expenditures, Means Years of Schooling, Literacy, Population Growth Rate